

T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI
LOZAN'DA İMZALANAN SÖZLEŞMELER, SENETLER
BARIŞ ANDLAŞMASINA EKLİ MEKTUPLAR
VE
MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

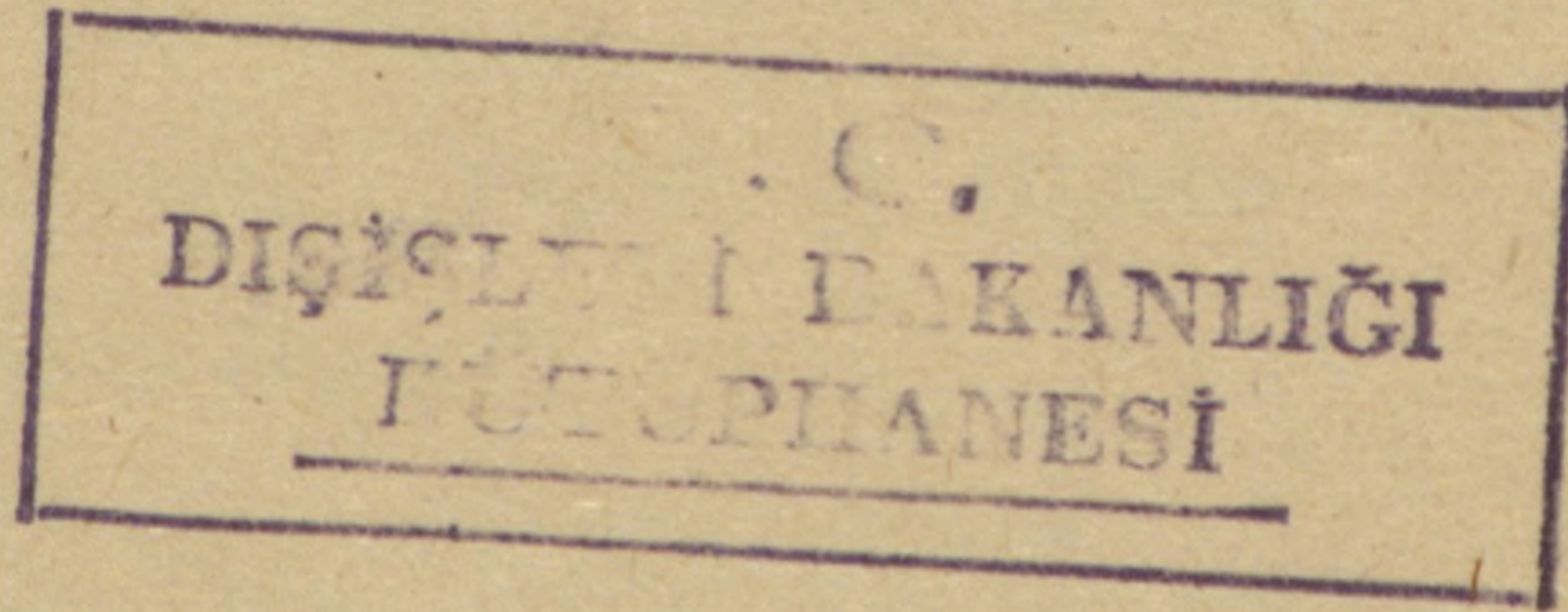
Bugünkü Türkçe'yle
Tam Metinleri

İcra Sekreterliği
Ankara, Aralık 1984

T. C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI
LOZAN'DA İMZALANAN SÖZLEŞMELER, SENETLER
BARIŞ ANDLAŞMASINA EKLİ MEKTUPLAR
VE
MONTRÖ BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

Bugünkü Türkçe'yle
Tam Metinleri

341.011
Tm

İcra Sekreterliği
Ankara, Aralık 1984

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
KÜTÜPHANESİ

Ayniyat No: 7160

Yer No:

956.1024

L02

1984

D.W.

1447

İ Ç İ N D E K İ L E R

1. Barış Andlaşması
2. Sözleşme, Boğazlar
3. » , Trakya Sınırları
4. » , İkamet ve Yargı Yetkisi
5. » , Ticaret
6. » , Türk ve Rum Ahalinin Mübadelesi
7. Türk - Yunan İtilafnamesi, Sivillerin ve Savaş Esirlerinin İadesi
8. Genel Affa ilişkin Beyanname
9. Beyanname, Yunanistan'daki İslam Emlaki
10. » , Sağlık İşleri
11. » , Adli İşler
12. » , Osmanlı Ülkesinde Verilmiş İmtiyazlar
13. » , Bazı Sözleşmelere Belçika ve Portekiz'in Katılması
14. » , Müttefiklerce İşgal Edilmiş Türk Topraklarının Tahliyesi
15. Protokol, Karaağaç, Bozcaada, Gökçeada (İmroz)
16. » , Yunanistan'da Azınlıkların Himayesi ve Trakya
17. » , Sırp - Hırvat - Sloven Devletinin İmzası
18. Lozan Konferansı'nın Nihai Senedi

Lozan Barış Andlaşmasına Ekli Olarak Teati Edilen Mektuplar

Montrö Sözleşmesi ve Ekleri

L O Z A N

24 Temmuz 1923

I. BARIŞ ANDLAŞMASI

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti,

ve TÜRKİYE

1914 yılından beri Doğu'nun sükununu bozan savaş haline kesin son verme isteğini karşılıklı duyarak ve kendi uluslarının ortak refah ve mutluluğu için gerekli olan dostluk ve ticaret ilişkilerini aralarında yeniden kurma amacıyla,

ve bu ilişkilerin devletlerin bağımsızlık ve egemenliğine saygı ilkesine dayanması gerektiğini bilerek, bu hususta bir Andlaşma yapmaya karar vermişler ve Temsilci olarak :

.....'ı atamışlardır. Bu Temsilciler, usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra, aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır.

BÖLÜM I

SİYASAL HÜKÜMLER

Madde 1 — İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konduğu tarihten başlayarak bir yandan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti ve diğer yandan Türkiye arasında olduğu kadar, bunların uyrukları arasında da, barış hali kesinlikle yeniden kurulmuş olacaktır.

Taraflar arasında resmi ilişkiler kurulacak ve Tarafların ülkelerinde diplomasi ve konsolosluk memurları, yapılacak özel anlaşmalara hâlel gelmeksizin, Devletler Hukukunun genel esaslarıyla belirlenmiş muameleden yararlanacaklardır.

KESİM I

1. ÜLKEYE İLİŞKİN HÜKÜMLER

Madde 2 — Karadeniz'den Ege Denizi'ne kadar Türkiye'nin sınırları aşağıdaki gibi tespit edilmiştir (Ekli Bir Numaralı Haritaya bkz) :

1. Bulgaristan ile :

Rezve'nin denize döküldüğü yerden Türkiye'ye, Bulgaristan'a ve Yunanistan'a ait üç sınırın Meriç üzerindeki birleşme noktasına kadar :

Bulgaristan'ın bugünkü haliyle güney sınırı.

2. Yunanistan ile :

Oradan Arda ve Meriç nehirlerinin birleştiği noktaya kadar :

Meriç akımyolu;

Oradan Arda kaynağına doğru bu nehir üzerinde ve Çörek köyün hemen yakınında olmak üzere arazi üzerinde belirlenecek bir noktaya kadar :

Arda akımyolu;

Oradan güneydoğu yönünde Bosna köyün bir kilometre denize dökülme yönünde Meriç üzerindeki bir noktaya kadar :

Bosna köyünü Türkiye'de bırakan hissolunacak derecede düz bir çizgi. Çörek köyü, 5. maddede sözü edilen Komisyon tarafından ahalisinin çoğunluğu bakımından Türk veya Rum olarak tanınacağına göre Türkiye'ye veya Yunanistan'a verilecektir. 11 Ekim 1922 tarihinden sonra bu köye göç eden ahali bu hususta hesaba alınmayacaktır;

Oradan Ege Denizi'ne kadar :

Meriç akımyolu.

Madde 3 — Akdeniz'den İran sınırına kadar Türkiye'nin sınırları aşağıdaki gibi saptanmıştır :

1. Suriye ile :

20 Ekim 1921 tarihli Türk - Fransız İtilafnamesinin 8. maddesinde açıklanan ve belirlenen sınır;

2. Irak ile :

Türkiye ile Irak arasındaki sınır dokuz ay içersinde Türkiye ile İngiltere arasında anlaşma yoluyla saptanacaktır.

Belirlenen süre içinde iki Hükümet arasında anlaşma olamadığı takdirde, anlaşmazlık Milletler Cemiyeti Meclisine sunulacaktır.

Sınır çizgisi kararlaştırılınca kadar Türkiye ve İngiltere Hükümetleri, kesin geleceği bu karara bağlı arazinin şimdiki durumunda herhangi bir değişiklik yaratacak hiçbir askeri ve başka harekette bulunmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler.

Madde 4 — İşbu Andlaşmada sözü edilen sınırlar, Andlaşmaya eklenmiş 1/1.000.000 ölçekli haritalar üzerine çizilmiştir. Andlaşma metni

ile haritalar arasında uyumsuzluk olduğunda, Andlaşma metni üstün tutulacaktır.

Madde 5 — 2. maddenin 2. paragrafında yazılı sınırları arazi üzerinde çizmeğe bir hudut işaretleme komisyonu memur edilecektir. Bu komisyon her Devlet için birer temsilci olmak üzere Türkiye ve Yunanistan temsilcilerinden ve bu hükümetlerce üçüncü bir Devlet uyruğu arasından seçilmiş bir başkandan kurulacaktır.

Bu Komisyon idari sınırları ve bölgesel iktisadi çıkarları mümkün olduğunca gözönüne alarak işbu Andlaşmadaki tanımları en yakından izlemeğe her durumda gayret edecektir.

Komisyonun kararları oyçokluğu ile alınacak ve bu kararlar ilgili taraflar için uyulması zorunlu olacaktır.

Komisyonun giderleri ilgili taraflarca eşit olarak yüklenilecektir.

Madde 6 — Bir nehir veya ırmağın kıyılarıyla belirlenmeyip akımyollarıyla saptanan sınırlara gelince, işbu Andlaşma tanımlarında kullanılan (Cours) akımyolu ve (Chenal) kanal terimleri bir yandan ulaşımaya elverişli olmayan nehirlerde su akımyolunun ya da başlıca kolunun, diğer yandan ulaşımaya elverişli nehirlerde başlıca gidiş - geliş kanalının ortaya çizgisi anlamındadır.

Sınır çizgisinde olabilecek değişikliklerde sözü geçen çizginin bu yoldan belirlenen akımyolu veya kanalı mı izleyeceğini ya da sözü edilen akımyolu veya kanalın işbu Andlaşma yürürlüğe konduğu anda içinde bulunduğu durumda mı kesin biçimde belirleneceğini kararlaştırmak hudut işaretleme komisyonuna ait olacaktır.

İşbu Andlaşmada aksine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırları kıyından üç milden az mesafede olan ada ve adacıkları içine alır.

Madde 7 — İlgili devletler işaretleme komisyonuna görevleri için gerekli her türlü belgeleri, özellikle şimdiki ve eski sınırların işaretlenmesine ilişkin tutanakların onaylı örneklerini, mevcut büyük ölçekli bütün haritaları, yüzölçümüne ilişkin bilgileri, hazırlanıp da yayınlanmamış yüzölçüm haritalarını ve sınır boyundaki nehirlerin yatak değiştirmesi hakkındaki bilgileri vermeyi yükümlenirler. Türk memurlarının elindeki haritalar, yüzölçümüne ilişkin bilgiler ve hatta yayınlanmamış haritalar işbu andlaşmanın yürürlüğe konma anından başlayarak mümkün olan en kısa süre içerisinde komisyon başkanına İstanbul'da teslim edilecektir.

Bundan başka ilgili devletler, komisyona bütün belgelerin özellikle planlar ve kadastroların ve tapu defterlerinin verilmesi ve komisyonun

istemi üzerine emlak ve araziye ve iktisadi akımlara ilişkin her türlü bilgilerin ve gerekli diğer açıklamaların verilmesi için yerel memurlara talimat vereceklerini taahhüt ederler.

Madde 8 — İlgili devletler, Hudut İşaretleme Komisyonuna görevinin yürütülmesi için gerekli ulaşım, mesken, işçi ve malzemeye (direkler, sınır işaretleri) ilişkin yardımı gerek doğrudan doğruya ve gerekse yerel memurlar aracılığıyla yerine getirmeyi yükümlenirler.

Özellikle Türkiye Hükümeti, gerektiğinde görevinin yürütülmesinde Hudut İşaretleme Komisyonu'na yardımcı olmaya yeterli teknik görevliler vermeyi yükümlenir.

Madde 9 — İlgili devletler Komisyon tarafından konulmuş olan nirengi noktalarını, işaretlerini, direk veya sınır işaretlerini iyi durumda bulundurmayı yükümlenirler.

Madde 10 — Hudut işaretleri birbirinden gözle görülebilecek mesafelere konulacaklardır. Bunlara numara verilecek, bulundukları yerler ve numaraları bir harita üzerinde işaret edilecektir.

Madde 11 — Hudut işaretlemesine ait kesin tutanaklar ve eki haritalarla belgeler üç asıl nüsha olarak düzenlenecektir. Bunlardan ikisi sınırdaş devletler hükümetlerine verilecek ve üçüncü nüshası da işbu Andlaşmaya imza koyan devletlere birer tasdikli örneğini verecek Fransa Cumhuriyeti Hükümetine gönderilecektir.

Madde 12 — İmroz ve Bozca adalarıyla Tavşan adalarından başka Doğu Akdeniz adaları ve özellikle Limni, Semendirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin 17 - 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Andlaşmasının beşinci ve 1 - 14 Kasım 1913 tarihli Atina Andlaşmasının on beşinci maddeleri hükümlerine uyularak 13 Şubat 1914 tarihli Londra Konferansı'nda alınıp 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan Hükümetine tebliğ edilen karar, işbu Andlaşmanın İtalya'nın egemenliğine verilen ve 15. maddede sayılan adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak şartıyla, teyit edilmiştir. Asya kıyısından üç milden az mesafede bulunan adalar, işbu Andlaşmada aksine açıklık bulunmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaklardır.

Madde 13 — Barışın korunmasını sağlamak için Yunan Hükümeti Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarında aşağıdaki önlemlere uymayı yükümlenir :

1. Sözü geçen adalarda hiçbir deniz üssü, hiçbir istihkam tesis ve inşa edilmeyecektir.

2. Yunan askeri uçaklarının ve başka hava araçlarının Anadolu kıyı toprakları üzerinde uçuşu yasaklanacaktır.

Karşılığında Türkiye Hükümeti de askeri uçaklarının ve başka hava araçlarının sözügeçen adalar üstünde uçmasını yasaklayacaktır.

3. Sözügeçen adalarda Yunan askeri kuvvetleri, silah altına alınıp yerinde eğitilebilecek ve yetiştirilebilecek eratın (askerlik çağındakiler) herzamanki miktardan ve bütün Yunan topraklarında mevcut bulunan jandarma ve polis miktarı ile orantılı olacak jandarma ve polis miktarından fazla olamayacaktır.

Madde 14 — Türkiye egemenliği altında kalan İmroz ve Bozca adaları yerel yönetim ile kişilerin ve malların korunması hususunda müslüman olmayan yerli nüfusa her türlü güvenceyi sağlayan yerli halktan kurulu bir özel yönetim örgütüne kavuşacaktır. Bu adalarda güvenlik ve asayiş yukarıda belirtilen yerel yönetim eliyle yerli halk arasından alınan ve yerel yönetimin emri altında bulunan bir kolluk kurulu aracılığıyla sağlanacaktır.

Rum ve Türk ahalinin değişimine ilişkin Türkiye ile Yunanistan arasında kararlaştırılmış veya kararlaştırılacak hükümler İmroz ve Bozca adaları halkına uygulanabilir olmayacaktır.

Madde 15 — Türkiye aşağıda sayılan adalar üzerindeki bütün haklarından ve dayanaklarından İtalya yararına vazgeçer. Bugün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Rodos (Rhodes), Kalki (Carki), Skarpanto Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve İstanköy (Kos) adaları ile bunların bağlılarından olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) adası (2 no.lu haritaya başvurnz).

Madde 16 — Türkiye işbu Andlaşmada belirlenen sınırlar dışında bulunan bütün topraklar üzerinde ve topraklarla ilgili ve ayrıca işbu Andlaşma ile üzerlerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış olan adalardan başka adalar üzerinde -ki bu toprak ve adaların geleceği ilgililer tarafından karara bağlanmış veya bağlanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun sahip olduğu bütün haklardan ve dayanaklarından vazgeçtiğini bildirir.

İşbu maddenin hükümleri, komşu olmak dolayısıyla Türkiye ile sınırdaş ülkeler arasında kararlaştırılmış veya kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz.

Madde 17 — Türkiye'nin Mısır ve Sudan üzerindeki bütün haklarından ve dayanaklarından vazgeçişinin etkisi 5 Kasım 1914 tarihinden geçerlidir.

Madde 18 — Mısır vergisiyle garantili Osmanlı borçlanmalarına yani 1855, 1891, 1894 borçlanmalarına ilişkin bütün taahhütler ve yü-

kümlülüklerden Türkiye aklanmıştır. İşbu üç borçlanma tertipleri için Mısır tarafından yapılan yıllık ödemeler, şimdiki Mısır Genel Borçları tertiplerinin bir bölümünü oluşturduğundan, Osmanlı Genel Borçlarına ilişkin diğer bütün yükümlülüklerden Mısır aklanmıştır.

Madde 19 — Mısır Devletinin tanınmasından doğan meseleler, ilgili devletler arasında kararlaştırılacak koşullar çerçevesinde ileride kabul edilecek hükümlerle çözümlenecek ve Türkiye'den ayrılan topraklara ilişkin olan Andlaşma hükümleri Mısır Devletine uygulanmayacaktır.

Madde 20 — Türkiye, Britanya Hükümeti tarafından Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te ilan olunan ilhakını tanıdığını beyan eder.

Madde 21 — 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs adasında yaşamakta olan Türk vatandaşları mahalli kanunun belirttiği koşullar çerçevesinde İngiltere uyruğunu kazanacak ve bu yüzden Türk uyruğunu kaybedeceklerdir. Ayrıca işbu Andlaşmanın yürürlüğe konuluşundan başlayarak iki yıllık bir süre içersinde Türk vatandaşlığını seçebileceklerdir; bu durumda seçme haklarını kullandıkları tarihi izleyen iki ay içinde Kıbrıs adasını terketmek zorundadırlar.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde Kıbrıs adasında yaşamakta olup da mahalli kanunun belirlediği şartlara uygun olarak yapılan başvuru üzerine İngiltere uyrukluluğunu almış veya almak üzere bulunmuş olan Türk vatandaşları da bundan dolayı Türk vatandaşlığını kaybedeceklerdir.

Şurası kararlaştırılmıştır ki Kıbrıs Hükümeti, Türkiye Hükümetinin izni olmaksızın Türk vatandaşlığından başka bir vatandaşlığı almış olan kimselere İngiltere vatandaşlığını vermekten kaçınma yetkisini haiz olacaktır.

Madde 23 — Yüksek Akit Taraflar, Boğazları rejimine dair ve bu mak şartıyla 18 Ekim 1912 tarihli Lozan Andlaşması ve ona ekli senetler gereğince her ne nitelikte olursa olsun Trablusgarp (Libya) üzerinde sahip olmuş olduğu bütün haklar ve ayrıcalıkların kesin ortadan kalkışını tanıdığını bildirir.

2. ÖZEL HÜKÜMLER

Madde 23 — Yüksek Akit Taraflar, Boğazların usulüne dair ve bu günkü tarihle yapılmış özel sözleşmede bildirildiği gibi Çanakkale Boğazında, Marmara Denizinde ve Karadeniz Boğazında deniz ve hava yoluyla gerek barış ve gerek savaş zamanlarında geçiş ve ulaşım serbestliği ilkesini fikir birliğiyle onaylar ve duyururlar. Söz konusu Sözleşme, buradaki Yüksek Akit Taraflar gözünde, işbu Andlaşmada yazılı olsaydı haiz olacağı etki ve kuvvetin aynını haiz olacaktır.

Madde 24 — İşbu andlaşmanın 2. maddesinde tanımlanan sınırların usulüne ilişkin ve bu günkü tarihle yapılmış özel sözleşme, buradaki Yüksek Akit Taraflar gözünde işbu andlaşmada yazılı olsaydı haiz olacağı etki ve kuvvetin aynını haiz olacaktır.

Madde 25 — Türkiye, kendisiyle yan yana savaşmış olan devletler ile öbür akit devletler arasında yapılmış barış andlaşmalarının ve ek sözleşmelerin tam yürürlüğünü tanıdığı ve eski Almanya İmparatorluğu, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan topraklarına ilişkin olarak alınmış veya alınacak kararları kabul etmeyi ve böylece belirlenen sınırlar içindeki devletleri tanımayı taahhüt eder.

Madde 26 — Türkiye şimdiden Almanya'nın, Avusturya'nın, Bulgaristan'ın, Yunanistan'ın, Macaristan'ın, Lehistan'ın, Romanya'nın, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti ile Çek - Slovakya Devleti'nin sınırlarını, işbu sınırlar 25. maddede gösterilen andlaşmalar ya da tamamlayıcı bütün sözleşmelerle saptanmış veya saptanacak olduğu şekilde onayladığını ve kabul ettiğini bildirir.

Madde 27 — Türkiye Hükümeti veya Türkiye memurları tarafından, Türkiye toprakları dışında, işbu Andlaşmayı imza etmiş öbür Devletlerin egemenliği veya koruması altındaki ülkeler vatandaşları ile Türkiye'den ayrılan ülkeler vatandaşları üzerinde siyasal, yasama veya idari hususlarda hangi nedene dayanırsa dayansın hiçbir yetki veya yargı hakkı kullanılmayacaktır.

Şurası kararlaştırılmıştır ki İslam mezheplerinden olan memurların dini görevlerine zarar verilmiş değildir.

Madde 28 — Yüksek Akit Taraflar Türkiye'de Kapitülasyonların her noktadan tamamen kaldırıldığını her biri kendiyle ilgisi açısından kabul ettiklerini bildirirler.

Madde 29 — Fransız uyruğu Faslılar ve Tunuslular Türkiye'de diğer Fransız uyrukluların tabi olduğu rejimin her hususta aynına tabi olacaklardır. Trablusgarp ve Bingazi ahalisi, Türkiye'de öbür İtalyan uyrukluların tabi olduğu rejimin her hususta aynına tabi olacaklardır.

Bu maddenin hükümleri aslen Tunuslu, Trablusgarplı ve Faslı olup da, Türkiye'de yerleşmiş bulunanların vatandaşlığı hususunda bir hükümüne içine almaz.

Karşılığında, Türk vatandaşları birinci ve ikinci fıkralardaki hükümlerden halkının yararlandığı ülkelerde ve bu ülkelerin tabi oldukları Fransa veya İtalya'daki rejimin aynından karşılıklı olarak yararlanacaklardır.

Birinci fıkradaki hükümlerden halkı yararlanan ülkelere gelen ya da o ülkelere gönderilen eşyanın Türkiye'de tabi olacağı usul ile bunun karşılığında Türkiye'den gelen veya Türkiye'ye gönderilen eşyanın sözkonusu ülkelere tabi olacağı rejim, Türkiye Hükümeti ile Fransa Hükümeti arasında anlaşma yoluyla belirlenecektir.

KESİM II

VATANDAŞLIK

Madde 30 — İşbu andlaşma hükümleri gereğince Türkiye'den ayrılan topraklarda yerleşmiş Türk vatandaşları, tam olarak ve mahalli kanunlarca konulmuş şartlar çerçevesinde bu toprakların geçtiği Devletin vatandaşları olacaklardır.

Madde 31 — 18 yaşını geçmiş olup ta 30. madde hükümleri gereğince Türk vatandaşlığını kayıp eden ve tam olarak yeni bir vatandaşlık kazanan kişiler işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içersinde Türk vatandaşlığını seçme yetkisine sahip olacaklardır.

Madde 32 — İşbu andlaşmaya göre Türkiye'den ayrılan bir bölüm topraklarda yerleşmiş ve bu topraklardaki halk çoğunluğundan ırk bakımından ayrı olan 18 yaşını geçkin kişiler, işbu andlaşmanın yürürlüğe konuluş tarihinden başlayarak iki yıl içersinde halkının çoğunluğu kendi ırkından olan devletlerden birinin vatandaşlığını sözkonusu devletin onayı koşuluyla seçebileceklerdir.

Madde 33 — 31. ve 32. maddeler hükümlerine göre seçme haklarını kullanan kişiler, bunu izleyen on iki ay içinde ikametgahlarını seçme hakkını lehine kullandıkları devlet ülkesine nakle mecburdurlar.

İşbu seçme haklarını kullanmadan önce yerleşmiş bulundukları diğer devletin ülkesinde malik oldukları taşınmazmalları muhafaza etmekte serbest olacaklardır.

Bu kişiler her çeşit taşınır malları yanlarında götürebileceklerdir. Bundan dolayı kendilerine ne ihraç ne ithal için hiçbir vergi veya harç çıkarılmayacaktır.

Madde 34 — İşbu andlaşma hükümleri gereğince Türkiye'den ayrılan bir yerin asıl halkından olup 18 yaşını geçkin olan ve işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinde yabancı ülkelere yerleşmiş bulunan Türk vatandaşları, Türkiye'den ayrılan ülkelere işbaşında bulunan hükümetler ile kendilerinin yerleşmiş bulundukları ülkelerin hükümetleri arasında yapılmasına gerek duyulabilecek anlaşmalar çekincesi altında, asıl halkından oldukları topraklarda yürürlükteki vatandaşlığı seçmekte serbesttirler. Şu şartla ki, ırkları bakımından bu ülke halkının çoğunluğuna men-

sup olsunlar ve o ülkede işbaşındaki hükümet de buna izin versin. Bu seçme hakkı işbu andlaşmanın yürürlüğe konuş tarihinden başlayarak iki yıl içinde kullanılmalıdır.

Madde 35 — Akit Devletler, işbu andlaşmada veya Almanya, Avusturya, Bulgaristan ya da Macaristan'la yapılmış barış andlaşmalarından veyahut Türkiye'den başka Akit Devletler veya onlardan biriyle Rusya arasında veya kendi aralarında yapılmış bir andlaşmada sözü edilen ve ilgililere, kendileri için kazanılması mümkün olan her hangi bir başka vatandaşlığı alma izinini veren seçme hakkının kullanılmasına hiçbir biçimde karşı çıkmayacaklarını taahhüt ederler.

Madde 36 — İşbu kesim hükümlerinin uygulamasına ilişkin bütün hususlarda evli kadınlar kocalarının ve on sekiz yaşından küçük olan çocuklar da ana babalarının tabi oldukları şartlara uyacaklardır.

KESİM III

AZINLIKLARIN KORUNMASI

Madde 37 — Türkiye, 38.'den 44.'e kadar olan maddelerde belirtilen hükümlerin temel kanunlar olarak tanınmasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlere karşı ve aykırı olmasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin sözügeçen hükümlere üstün tutulmamasını taahhüt eder.

Madde 38 — Türkiye Hükümeti, doğum, milliyet, dil, ırk veya din ayırmaksızın Türkiye halkının hepsine hayat ve hürriyetlerinde tam ve üstün koruma sağlamayı taahhüt eder.

Türkiye'nin bütün halkı kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı olmayan her din, mezhep veya inanışın gerek toplu ve gerek özel olarak serbestçe yerine getirilmesi hakkına sahip olacaklardır. Gayrı müslim azınlıklar, bütün Türk vatandaşlarına uygulanan ve Türkiye Hükümeti tarafından ulusal savunma veya kamu düzeninin korunması için yurdun her yanında ya da bir bölümünde alınan önlemler saklı kalmak şartıyla ulaşım ve göç serbestliğinden tam olarak yararlanacaklardır.

Madde 39 — Gayrı müslim azınlıklara mensup Türk vatandaşları, müslümanların yararlandıkları aynı medeni ve siyasi haklardan yararlanacaklardır.

Türkiye'nin bütün halkı din ayrımı yapılmaksızın kanun önünde eşit olacaklardır.

Din, inanış veya mezhep ayrılığı hiçbir Türk vatandaşının medeni ve siyasi haklardan yararlanmasına ve özellikle kamu hizmetlerine alın-

masına, görev ve derece almasına ya da çeşitli meslek ve işleri yapmasına hiçbir engel teşkil etmeyecektir.

Türkiye vatandaşlarından hiçbirinin gerek özel ya da ticari ilişkilerde, gerek din, basın veya her türlü yayın hususunda ve gerek genel toplantılarda her hangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir kayıt konmayacaktır.

Resmi dil mevcut olmakla birlikte, Türkçe'den başka bir dil konuşan Türk vatandaşlarına mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için uygun kolaylıklar gösterilecektir.

Madde 40 — Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşları hukuken ve fiilen diğer Türk vatandaşlarına uygulanan aynı muamele ve güvenceden yararlanacaklar ve özellikle, masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü hayri, dini ve içtimai kurumlar, her türlü okul ve diğer eğitim ve yetiştirme kurumu kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dini törenlerini serbestçe yürütmek hususlarında eşit haklara sahip olacaklardır.

Madde 41 — Genel öğretim konusunda, Türkiye Hükümeti gayrimüslim vatandaşların önemli bir oran içinde yaşadıkları şehirler ve ilçelerde bu Türk vatandaşlarının çocuklarının ilk okullarda kendi dilleriyle öğrenim görmelerini sağlamak için uygun kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm Türkiye Hükümetinin sözkonusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

Gayrimüslim azınlıklara mensup Türk vatandaşlarının önemli oranda mevcut oldukları şehirlerde veya ilçelerde Devlet bütçesi belediye ve sair bütçeler tarafından öğrenim, din veya hayır amacıyla genel gelirlerden ayrılacak meblağlardan yararlanma ve ödenek konması hususunda bu azınlıklar adil bir biçimde pay alacaklardır.

Böyle meblağlar ilgili kurumların yetki sahibi temsilcilerine ödenecektir.

Madde 42 — Türkiye Hükümeti gayrimüslim azınlıkların aile hukuku ve kişi hakları konusunda bu meselelerin sözkonusu azınlıkların örf ve adetlerinde ele alınıp çözümlenmesine elverişli her türlü hükümlerin konmasına muvafakat eder.

İşbu hükümler Türkiye Hükümeti ile ilgili azınlıklardan her birinin eşit sayıda temsilcilerinden kurulu özel komisyonlarca düzenlenecektir. Anlaşmazlık çıktığında, Türkiye Hükümeti ile Milletler Cemiyeti Meclisi birlikte Avrupa hukukçuları arasından seçilmiş bir hakem tayin edeceklerdir.

Türkiye Hükümeti sözkonusu azınlıklara ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve diğer dinsel kurumlara her türlü korunmayı sağlamayı yükümlenir. Aynı azınlıkların bugünkü durumda Türkiye'de mevcut olan vakıflarına ve dini ve hayri kurumlarına her türlü kolaylık ve müsaade gösterilecek ve Türkiye Hükümeti yeni din ve hayır kurumlarının kurulması için bu gibi özel kurumlara sağlanmış olan gerekli kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir.

Madde 43 — Gayrimüslim azınlıklara mensup Türk vatandaşları, dini inançlarına aykırı veya dini törenlerini bozacak her hangi bir işlemin yapılmasına zorlanmayacakları gibi hafta tatilleri gününde mahkemelerde bulundurulmaktan veya her hangi bir kanuni işlem yaptırılmasından kaçındıklarından dolayı bunların hiçbir hakları düşmeyecektir.

Yine de bu hüküm, sözkonusu Türk vatandaşlarını kamu düzeninin korunması için başka Türk vatandaşlarına yüklenen zorunluluklardan bağışık tutmayacaktır.

Madde 44 — Türkiye, işbu kesimin yukarki maddelerinin Türkiye'nin gayrimüslim azınlıklarını ilgilendirdiği ölçüde sözkonusu maddeler hükümlerinin uluslararası yararı olan taahhütler teşkil etmelerini ve Milletler Cemiyetinin kefaleti altına konulmalarını kabul eder. Bu hükümler Milletler Cemiyeti Meclisi'nin çoğunluğunun onayı olmaksızın değiştirilemeyecektir. İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya Milletler Cemiyeti Meclisi çoğunluğu tarafından işbu maddeler hakkında gereği gibi kabul edilecek olan her türlü değişikliği reddetmemeyeği bu andlaşma ile taahhüt ederler.

Türkiye, Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her birinin bu taahhütlerden her hangi birine karşı yapılan tecavüzü ya da tecavüz tehdidini Meclisin dikkatine sunmaya yetkili olacağını ve Meclisin gereğine göre uygun ve etkili görülecek bir hareket şeklini seçip talimat verebileceğini kabul eder.

Bundan başka Türkiye, işbu maddelerle ilgili hukuki veya milli meselelerde Türkiye Hükümetiyle imzacı diğer Devletlerden her hangi biri veya Milletler Cemiyeti Meclisi üyelerinden her hangi diğer bir devlet arasında fikir ayrılığı doğduğunda işbu ayrılığın, Milletler Cemiyeti Miskının 14. maddesi hükmüne göre uluslararası niteliği olan bir anlaşmazlık gibi görülmesini kabul eder. Türkiye Hükümeti bu türden her hangi bir anlaşmazlığın, diğer taraf istediği takdirde Uluslararası Daimi Adalet Mahkemesine götürülmesini kabul eder. Daimi Mahkemenin kararına karşı müracaat yolu kapalı olduğu gibi Milletler Cemiyeti Miskının 13. maddesi gereğince verilmiş bir kararın güç ve etkisinin aynını haiz olacaktır.

Madde 45 — İşbu kesim hükümleri ile Türkiye'nin müslüman olmayan azınlıkları hakkında tanınan haklar, Yunanistan tarafından da kendi topraklarında bulunan müslüman azınlıklar hakkında tanınmıştır.

BÖLÜM II

MALİ HÜKÜMLER

KESİM I

OSMANLI GENEL BORÇLARI

Madde 46 — İşbu kesime ilişik çizelgede yazılı Osmanlı Genel Borçları işbu kesimde yer alan şartlar çerçevesinde Türkiye ile 1912 - 1913 Balkan savaşları sonucunda lehlerine Osmanlı İmparatorluğundan toprak ayırılmış olan Devletler ve işbu andlaşmanın 12. ve 15. maddelerinde sözü edilen adaların ve işbu maddenin son paragrafında sözü geçen toprakların kendilerine katıldığı devletler ve son olarak işbu andlaşma gereğince Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan Asya toprakları üzerinde yeni kurulan devletler arasında bölünecektir. Bundan başka yukarıda belirtilen devletlerin hepsi 53. maddede gösterilen tarihlerden başlayarak, işbu kesimde yer alan şartlar çerçevesinde Osmanlı Genel Borçları tertiplerine ait yıllık yükümlülüklerle de katılacaklardır. 53. maddede saptanan tarihlerden başlayarak Türkiye diğer devletlerin üstüne yüklenen katılma paylarından hiçbir biçimde sorumlu tutulmayacaktır.

1 Ağustos 1914 tarihinde Osmanlı egemenliği altında olup Türkiye'nin işbu andlaşmanın 2. maddesinde belirlenen sınırları dışında bulunan Trakya toprakları, Osmanlı Genel Borçlarının paylaşılması hususunda sözügeçen andlaşma gereğince Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmış gibi düşünülecektir.

Madde 47 — Genel Osmanlı Borçları Meclisi, işbu kesime ilişik çizelgenin (A) bölümünde yer alan borçlanmalara ait olan ve ilgili devletlerden her birine düşen yıllık taksitlerin tutarını işbu andlaşmanın yürürlüğe konduğu tarihten başlayarak üç ay içersinde 50. ve 51. maddelerle getirilen esaslara göre belirleyecek ve sözkonusu tutarı sözü edilen devletlere bildirecektir.

Bu Devletler Osmanlı Genel Borçları Meclisinin bu husustaki çalışmalarını izlemek üzere İstanbul'a temsilciler göndermek yetkisini haiz olacaklardır.

Genel Borçlar Meclisi, Bulgaristan ile 27 Kasım 1919 tarihinde aktedilmiş Barış Andlaşmasının 134. maddesinde sayılan görevleri yerine getirecektir.

İşbu maddede yazılı esasların uygulamasına ilişkin olarak ilgili taraflar arasında çıkabilecek bütün anlaşmazlıklar, birinci paragrafta belirtilen bildirimin yapılmasından sonra en geç bir ay içinde, Milletler Cemiyeti Meclisinden seçilmesi rica edilecek bir hakeme bırakılacak ve bu hakem ençok üç ay içersinde kararını verecektir. Hakeme verilecek ücret, Milletler Cemiyeti Meclisi tarafından belirlenecek ve diğer hakemlik masrafları ile birlikte ilgili taraflara yüklenecektir. Hakemin kararları kesin olacaktır. Bu hakeme başvurma, yıllık taksitlerin ödenmesini ertelemeyecektir.

Madde 48 — İşbu kesime ilişik çizelgenin (A) bölümünde gösterilen Osmanlı Genel Borçlarının aralarında paylaştırılacağı devletlerden Türkiye'den başkası, 47. maddede belirtilen yıllık taksitlerden her birinin kendi hissesine düşen ödeme hakkında sözügeçen madde hükmü gereğince kendilerine yapılacak bildirim gününden başlayarak üç ay süre içinde Genel Borçlar Meclisine kendi paylarının ödenmesini sağlamaya yeterli miktarda karşılık (rehin) ödeyeceklerdir. Yukarda yazılı süreç içinde sözügeçen karışıklıklar yatırılmadığı ya da yatırılan karşılıkların uygun olup olmadığı hakkında anlaşmazlık doğduğu takdirde işbu anlaşmaya imza koymuş her hangi bir devlet tarafından Milletler Cemiyeti Meclisine başvurulabilecektir.

Milletler Cemiyeti Meclisi, karşılık olarak ayrılan gelirlerin toplanmasını, Türkiye'den başka aralarında Genel Borçlar bölünecek devletler topraklarında bulunan uluslararası mali örgütlere verebilecektir. Milletler Cemiyeti Meclisinin kararları kesin olacaktır.

Madde 49 — İlgili devletlerden her birine düşen yıllık taksitler tutarının, 47. madde hükümlerine göre kesin tespitine başlandığı günden başlayarak bir ay süre içersinde işbu kesime ilişik çizelgenin (A) işaretli bölümünde belirtilen Genel Osmanlı Borçları itibari anaparasının bölünme biçimini saptamak üzere Paris'te bir komisyon toplanacaktır. İşbu bölüştürme, yıllık taksitlerin dağıtılması için kabul edilmiş olan oranlara göre ve borçlanma sözleşmeleriyle işbu kesim hükümleri dikkate alınarak yapılacaktır.

Birinci paragrafta yazılı komisyon Türkiye Hükümetinin bir temsilcisi ile Genel Osmanlı Borçları Meclisinin bir temsilcisinden ve birleşik borçlar ile Rumeli Demiryolu tahvillerinden başka borçların bir temsilcisinden ve ilgili devletlerden her birinin atayacağı temsilcilerden kurulacaktır. Komisyonda üzerinde anlaşmaya varılamayan bütün meseleler 47. maddenin (4) fıkrasında yazılı hakeme sunulacaktır.

Türkiye kendi hissesi için yeni hisse senetleri çıkarmaya karar verdiği takdirde Türkiye Hükümeti temsilcisi ile Genel Borçlar Meclisi tem-

silcisinden ve birleşik borçlar ile Rumeli Demiryolu tahvillerinden başka borçlar mümessilinden kurulu bir komite eliyle herkesden önce Türkiye'ye ilişkin olmak üzere, borçlar anaparasının bölüştürülmesi gerçekleştirilecektir. Yeni düzenlenecek hisse senetleri komisyona verilecek ve komisyon Türkiye'nin aklanmasını ve öte yandan Genel Osmanlı Borçlarından üzerlerine birer hisse yüklenen diğer devletlere karşı senet sahiplerinin haklarını koruyacak koşullar çerçevesinde sözügeçen senetlerin hamillerine verilmesini sağlayacaktır. Genel Osmanlı Borçlarından her Devletin payını temsilen çıkarılacak senetler Yüksek Akit Taraflar topraklarında her türlü damga vergisinden ya da bu sened ihracından doğacak sair vergilerden bağışık tutulacaktır.

İlgili devletlerden her birine düşen yıllık tertiplerin ödenmesi, itibari anaparanın bölüştürülmesine ilişkin işbu maddede yazılı hükümlerden dolayı ertelenemeyecektir.

Madde 50 — 47. maddede sayılan yıllık tertiplerin ve (49)uncu maddede sözü edilen Osmanlı Genel Borçları itibari anaparasının bölünmesi aşağıdaki şekilde yapılacaktır :

1. 17 Ekim 1912 tarihinden önceki borçlanmalar ile onlara ait yıllık tertipler, 1912 - 1913 Balkan savaşları sonunda bulundukları durumda, Osmanlı İmparatorluğu ile sözügeçen savaşlar sonucunda Osmanlı Devletinden lehlerine arazi ayrılan Balkan Hükümetleri ve işbu andlaşmanın 12. ve 15. maddelerinde bahsedilen adaların kendilerine katıldığı devletler arasında bölüştürülecek ve sözügeçen savaşlara son veren Andlaşmaların ya da sonradan yapılmış andlaşmaların yürürlüğe konmalarından sonra ortaya çıkan toprak değişiklikleri dikkate alınacaktır.

2. Bu ilk bölüştürmeden sonra Osmanlı Devletinin üstünde kalan borçlanmalar bakiyesi ile onlara ait yıllık tertipler bakiyesine Osmanlı Devleti tarafından 17 Ekim 1912 tarihi ile 1 Kasım 1914 tarihi arasında yapılan borçlanmalar ve bunlara ait yıllık tertipler eklenmek suretiyle meydana gelecek yekun, Türkiye ve Asya'da yeni kurulup işbu andlaşma gereğince Osmanlı Devletinden lehlerine toprak ayrılan Devletler ve sözkonusu andlaşmanın 46. maddesinin son paragrafındaki topraklar kendisine katılan devlet arasında bölünecektir.

Anaparanın bölünmesi işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde her borçlanmanın anaparasının ulaştığı miktar üzerinden yapılacaktır.

Madde 51 — 50. maddede açıklanan bölüştürme sonucu olarak Osmanlı Genel Borçları yıllık tertiplerinden ilgili her Devlete düşen pay aşağıdaki gibi belirlenecektir.

1. 50. maddenin ilk paragrafında açıklanan bölüştürme için, herseyden önce 12. ve 15. maddelerde sayılan adalar ile Balkan savaşları sonucunda Osmanlı Devletinden ayrılan toprakların toplamına düşecek hisse miktarının değerlendirmesi yapılacaktır. Bu hisse miktarı, 50. maddenin birinci fıkrası hükümlerine göre bölünecek yıllık taksitler yekununa oranla tutarı, 1907 yılında yürürlükteki gümrük ek vergileri hasılatı da dahil olduğu halde, (1910 - 1911) ve (1911 - 1912) mali yılları sırasında Osmanlı Devletinin genel gelirler ortalama yekunu ile sözkonusu adalar ve ayrılan topraklar, birlikte olarak, genel gelirler ortalama yekunu arasındaki aynı oran içinde olacaktır. Böylece belirlenecek miktar, lehlerine yukardaki fıkra da sözü edilen toprakların katılmış olduğu devletler arasında paylaştırılacak ve bu yolla sözkonusu devletlerden her birine düşecek hissenin, aralarında bölünecek genel yekuna oranla tutarı bu devletlerden her birine katılan topraklar ortalama gelirleri ile Balkan savaşı sonucunda Osmanlı Devletinden ayrılan toprakların ve 12. ve 15. maddelerde sayılan adaların toplamının (1910 - 1911) ve (1911 - 1912) mali yılları arasındaki genel gelirler ortalaması arasındaki aynı oran çerçevesinde olacaktır. İşbu paragrafta sözü edilen gelirlerin hesaplanmasında gümrük hasılatı dikkate alınmayacaktır.

2. 46. maddenin son paragrafında sözü edilen topraklar dahil olduğu halde işbu andlaşma gereğince Osmanlı Devletinden ayrılan topraklara gelince, ilgili her devlete düşen hissenin, 50. maddenin 2. paragrafı hükmüne göre bölünecek yıllık taksitler genel yekununa oranla miktarı (1910 - 1911) ve (1911 - 1912) mali yılları sırasında (1907 yılında yürürlükteki Gümrük Ek vergileri hasılatı da dahil) Osmanlı Devletinin ortalama genel gelirlerinden, birinci paragrafta sözü geçen topraklar ve adalar hissesinin indirilerek ayrılan topraklar ortalama giderleri arasında bulunacak miktara oranla aynı oran içinde olacaktır.

Madde 52 — İşbu kesime ilişik çizelgenin (B) bölümünde belirtilen avanslar Türkiye ile 46. maddede konu edilen diğer devletler arasında aşağıdaki koşullarla paylaşılacaktır :

1. Çizelgede belirtilmiş olup 17 Ekim 1912 de mevcut bulunan avanslar hususunda, işbu andlaşmanın yürürlüğe konuluş tarihinde ödenmemiş anaparası var ise işbu anapara ve ayrıca 53. maddenin birinci paragrafında gösterilen tarihlerden buyana birikmiş faizler ile bu tarihlerden beri yapılmış olan ödemeler 50. maddenin birinci ve 51. maddenin yine birinci fıkrasında yer alan hükümlere göre bölünecektir.

2. İşbu ilk bölüştürme sonucunda Osmanlı Devletine düşen meblağlar ve çizelgede gösterilip adıgeçen devlet tarafından 17 Ekim 1912 tarihi ile 1 Kasım 1914 tarihi arasında aktedilmiş bulunan avanslar ve

işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde ödenmeyen anaparası var ise işbu anapara ve ayrıca 1 Mart 1920 tarihine kadar birikmiş faizler ile bu tarihten beri yapılmış ödemeler 50. maddenin ikinci ve 51. maddenin ikinci fıkrasında yer alan hükümlere göre bölünecektir.

Osmanlı Genel Borçları Meclisi sözkonusu avanslardan ilgili devletlerden her birine düşen hisse miktarını işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren üç ay süre içinde belirleyecek ve bu miktarı adıgeçen devletlere bildirecektir.

Türkiye'den başka devletlere yüklenen meblağlar, adıgeçen devletler tarafından Genel Borçlar Meclisine ödenecek ve Meclisçe de ya alacaklılara ödenecek ya da Türkiye'nin bu devletler hesabına gerek faiz ve gerek anapara ödemesi adıyla ödemiş bulunduğu meblağlar tutarına eşit oluncaya kadar Türkiye Hükümeti hesabına gelir yazılacaktır.

Üstteki paragrafta belirtilen ödemeler, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak eşit beş yıllık taksit ile yerine getirilecektir. Sözkonusu ödemelerin Osmanlı Devleti alacaklılarına yapılacak bölümü, avans sözleşmelerinde kararlaştırılmış faizleri içine alacak ve Türkiye Hükümetine ait olan bölümü faizsiz ödenecektir.

Madde 53 — Balkan savaşları sonucunda lehlerine Osmanlı Devletinden toprak ayrılmış olan devletlerin borçlu olup işbu kesime bağlı cetvelin (A) bölümünde yer alan Osmanlı Düyunu Umumiye borçlanmaları yıllık taksitleri, konu edilen toprakların adıgeçen devletlere geçişini belgeleyen andlaşmaların yürürlüğe konma tarihinden başlayarak ödenmesi zorunlu olacaktır. 12. maddede belirtilen adalara gelince, bunların yıllık taksidi 1 - 14 Kasım 1913 tarihinden itibaren ve 15. maddede sözü edilen adaların yıllık taksidi 17 Ekim 1912 tarihinden itibaren ödenmesi zorunlu olacaktır.

İşbu andlaşma gereğince Osmanlı Devletinden ayrılan Asya'daki topraklar üzerinde yeni kurulmuş devletlerin ve 46. maddenin son paragrafında yazılı arazi kendisine katılan devletin borçlu oldukları yıllık taksitler 1 Mart 1920 tarihinden itibaren ödenmesi zorunlu olacaktır.

Madde 54 — İşbu kesime ekli çizelgenin (A) bölümünde sayılan 1911, 1912, ve 1913 Hazine Tahvilleri, sözleşmelerde belirlenmiş ödeme tarihlerinden başlayarak on yıl süre içinde kararlaştırılmış olan faizleriyle birlikte ödenecektir.

Madde 55 — Türkiye de dahil 46. maddede adıgeçen devletler, işbu kesime ekli cetvelin (A) bölümünde gösterildiği gibi Osmanlı Genel Borçlarından kendilerine düşen ve 53. maddede belirlenmiş tarihlerden başlayarak ödenmesi zorunlu olup ödenmemiş bulunan yıllık taksitler tuta-

rını Osmanlı Genel Borçları Meclisine ödeyeceklerdir. Bu ödeme işbu andlaşmanın yürürlüğe konuluş tarihinden itibaren yirmi eşit yıllık taksit ile ve faizsiz yerine getirilecektir.

Türkiye'den başka devletler tarafından Genel Borçlar Meclisine ödenen yıllık taksitler merkezi yönetim tarafından adigeçen devletler hesabına Türkiye tarafından ödenmiş olan meblağlar tutarına eşit oluncaya değin Türkiye'nin borçlu kalabileceği karışmış taksitlere mahsup edilecektir.

Madde 56 — Bundan böyle Osmanlı Genel Borçları Meclisi Yönetiminde Alman, Avusturyalı ve Macar alacaklıların temsilcileri bulunmayacaktır.

Madde 57 — Osmanlı Genel Borçları istikraz ve avanslarına ve karşılığı Mısır vergisi ile garanti edilmiş olan 1855, 1891 ve 1894 Osmanlı Borçlanmalarına ait faiz kuponlarının ibraz süreleri ile bu borçlanmalardan kurası çıkmış olan hisse senetlerinin bedellerinin tahsili için ibraz süreleri, Yüksek Akit Taraflar topraklarında, 29 Ekim 1914 tarihinden başlayarak işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra üç ayın bitimine kadar uzatılmış sayılacaktır.

Birinci Kesime İlişik Ek I
1 Kasım 1914 tarihinden önceki Osmanlı Genel Borçları
Çizelgesi
A Bölümü

Borçlanma 1	Sözleşmenin Tarihi 2	Faiz 3 %	İtfa Devresi 4	Çıkaran Banka 5
Birleşik borçlar	1 - 14/9/1903 - 8 - 21/6/1906	4	—	
İkramiyeli Türk tahvil- leri	5/1/1870		—	
Osmaniye	18 - 30/4/1890	4	1931	Osmanlı Bankası
Tömbeki	26/4 - 8/5/1893	4	1954	, ,
40.000.000 franklık şark şimendiferleri	1 - 13/3/1894	4	1957	Doyçe Bank ve grubu Enternasyonal Banka ve iki Fransız Bankası dahil olduğu halde
Yüzde 5 1896	29/2 - 12/3/1896	5	1946	Osmanlı Bankası
Gümrük 1902	17 - 29/5/1886 - 28/9 - 11/10/1902	4	1958	, ,
Yüzde 4 1903 saydıbahri	3/10/1888-12/2-6/3/1903	4	1958	Doyçe Bank
Bağdat birinci tertip	20/2 - 5/3/1903	4	2001	, ,
Yüzde 4 1904	4 - 17/9/1903	4	1960	Osmanlı Bankası
, 4 1901 - 1905	21/11 - 4/12/1901 - 6/11/ 1903 - 25/4 - 8/5/1905	4	1961	, ,
Teçhizatı askeriye	4 - 17/4/1905	4	1961	Doyçe Bank
Bağdat 2 nci tertip	20/5 - 2/6/1908	4	2006	, ,
Bağdat 3 ncü tertip	20/5 - 2/6/1908	4	2010	, ,
Yüzde 4 1908	6 - 19/9/1908	4	1965	Osmanlı Bankası
, 4 1909	30/9 - 13/10/1909	4	1950	, ,
Soma - Bandırma	20/11 - 3/12/1910	4	1992	, ,
Hüdeyde - San'a	24/2 - 9/3/1911	4	2006	Fransız Bankası
Gümrük 1911	27/10 - 9/11/1910	4	1952	Doyçe Bank ve grubu
Konya ovası irva ve İskası	5 - 18/11/1918	4	1932	, ,
Dok tersane ve inşaatı bahriye	19/11 - 2/12/1913	5,5	1943	, ,
Yüzde 5 1914	13 - 26/4/1914	5	1962	Osmanlı Bankası
Tütün idarei inhisari- yesi avansı	4/8/1913		—	
Yüzde 5 1911 hazine tahvilâtı (harp gemileri alımları	13/7/1911	5	1916*	Türkiye Millî Bankası
Bankı Osmani 1912 Hazine tahvilâtı	8 - 21/11/1912	6	1915*	Osmanlı Bankası
Doğrudan doğruya çı- karılan tahvilât dahil	19/1 - 1/2/1913	5	1918*	Periye ve Şürekası

* 54 üncü maddeye müracaat.

B BÖLÜMÜ

Avanslar	Sözleşmenin Tarihi	Faiz %	İtibari Anapara Türk Lirası
Bağdat Şirketi	3/16 Haziran 1908	7	300.000
Fenerler İdaresi	5/18 Ağustos 1904	8	55.000
„ „	5/18 Temmuz 1907	7	300.000
Köstence Kablo Şirketi	27/9 Ekim 1904	4	17.335
Tünel Şirketi			3.000
Yetimler Sandığı	Muhtelif tarihlerde		153.147
Doyce Bank	13/26 Ağustos 1912	5,5	33.000
Fenerler İdaresi	3/16 Nisan 1913	7	500.000
Anadolu Demiryolu Şir- keti	23/5 Mart 1914	6	200.000

KESİM II

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde 58 — Bir yandan Türkiye, öte yandan (Yunanistan hariç) öbür anlaşmacı devletler, Türkiye ile bu devletlerin ve ayrıca (tüzel kişiler de dahil olarak) tebalarının, 1 Ağustos 1914 tarihiyle işbu andlaşmanın yürürlüğe girme tarihi arasında geçen süre içersinde gerek savaş fiillerinden gerek elkoyma, kullanma ya da zoralm önlemlerinden doğan ziyan ve zararlardan dolayı her türlü parasal istemlerde bulunmaktan karşılıklı olarak vazgeçerler.

Yine de yukardaki hüküm, işbu andlaşmanın üçüncü bölümünde yazılı hükümlere (iktisadi hükümler) engel olmayacaktır.

Almanya ile yapılmış 28 Haziran 1919 tarihli Barış Andlaşmasının 259. maddesinin (1) işaretli fıkrası ve Avusturya ile yapılmış 10 Eylül 1919 tarihli Barış Andlaşmasının 210. maddesinin (1) işaretli fıkrası geçince Almanya ve Avusturya tarafından devredilmiş olan altın paralar üzerindeki her türlü haklarından, Türkiye (Yunanistan dışında) diğer her devletler lehine vazgeçer.

Birinci tertip Türk kâğıt paraları hakkında gerek 20 Haziran 1331 (3 Temmuz 1915) tarihli sözleşme ile gerek sözügeçen banknotların üstünde yazılı metne göre Osmanlı Genel Borçları Meclisine yüklenmiş olan bütün ödeme yükümlülükleri kaldırılmıştır.

Ayrıca Türkiye, Osmanlı Hükümeti tarafından İngiltere'ye sipariş olunup Britanya Hükümeti tarafından 1914 tarihinde el konmuş harp gemileri için ödenmiş bulunan meblağların iadesini ne Britanya Hükü-

metinden ve ne de tebaalarından istememeği kabul ve bundan dolayı her türlü isteklerinden vazgeçer.

Madde 59 — Yunanistan savaş kanunlarına aykırı olarak Anadolu'da Yunan ordu ve yönetiminin fiillerinden doğan hasarların tamiri zorunluluğunu tanır.

Diğer yandan Türkiye, Yunanistan'ın savaşın uzamasından ve bunun sonuçlarından doğan mali durumunu dikkate alarak tamirat hususunda Yunanistan Hükümetine karşı her türlü taleplerden kesin olarak feragat eder.

Madde 60 — Gerek Balkan savaşları sonucunda ve gerek bu andlaşma ile lehlerine Osmanlı İmparatorluğundan toprak ayrılmış veya ayrılmakta olan devletler Osmanlı İmparatorluğunun işbu topraklar üzerinde bulunan bütün mal ve mülklerini bedelsiz sahipleneceklerdir.

Şurası kararlaştırılmıştır ki 26 Ağustos 1324 (8 Eylül 1908) ve 20 Nisan 1325 (2 Mayıs 1909) tarih'li iradelerin Hassa Hazinesinden Devlete transferini emrettikleri mal ve mülkler ve ayrıca 30 Ekim 1918 de Hassa Hazinesi tarafından kamu hizmetleri yararına yönetilmekte bulunmuş olan mal ve mülkler, adıgeçen devletler işbu mal ve mülklere ilişkin konularda Osmanlı İmparatorluğu yerine geçecekleri ve sözü edilen mallar üzerinde kurulu vakıfların muteber tanınması gerekeceği için de, üstteki paragrafta gösterilen mal ve mülklere dahildir.

Gerek Balkan savaşları sonucunda ve gerek daha sonra Yunanistan'a intikal etmiş olan eski Osmanlı İmparatorluğu topraklarında bulunup Hassa Hazinesinden devlete geçmiş olan mal ve mülk hakkında Türkiye Hükümeti ile Yunan Hükümeti arasında çıkmış anlaşmazlıklar yapılacak bir tahkimnameye göre ve 1 - 14 Kasım 1913 tarihli Atina Andlaşmasına ekli 2 numaralı özel protokol gereğince Lahey'de bir hakem mahkemesine götürülecektir.

Bu maddenin hükümleri, Hassa Hazinesi adına kayıtlı olup veya onun tarafından yönetilip işbu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında sözü edilmeyen mal ve mülklerin hukuki niteliğini değiştirmeyecektir.

Madde 61 — İşbu andlaşma gereğince Türkiye'den başka bir devletin vatandaşları arasında olan ve mülki ve askeri emekli ve sakat ve yetim ve dul maaşlarından yararlananlar bu aylıklarından dolayı Türkiye Hükümetine karşı hiçbir talep ileri süremeyeceklerdir.

Madde 62 — Almanya ile yapılmış 28 Haziran 1919 tarihli Versay Barış Andlaşmasının 261. maddesi ve 10 Eylül 1919 tarihinde Avusturya ile ve 27 Kasım 1919 tarihinde Bulgaristan ile ve 4 Haziran 1920 tari-

hinde Macaristan ile yapılmış barış andlaşmalarının ilgili maddeleri gereğince Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan'ın Türkiye'den alacaklı bulundukları bütün borçların devrini Türkiye kabul eder.

Öbür Akit Devletler bu husustan dolayı Türkiye'nin üzerinde kalan borçlardan Türkiye'yi aklamayı kabul ederler.

Türkiye'nin Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan'dan alacağı olan meblağlar da öbür Akit Devletler lehine devrolunmuştur.

Madde 63 — Savaşta sonra Almanya'dan Türkiye'ye ihrac edilecek mallar bedellerine karşılık Almanya Hükümetinin Türkiye kâğıt paralarını belli bir kambiyo fiyatıyla kabul edeceğine ilişkin taahhütlerinden Almanya Hükümetini akladığını, Türkiye Hükümeti, öbür Akit Devletlerle birlikte, beyan eder.

BÖLÜM III

İKTİSADİ HÜKÜMLER

Madde 64 — Bu bölümde «Müttefik Devletler» teriminden amaç Türkiye'den başka Akit Devletlerdir. «Müttefikler vatandaşları» terimi, Türkiye dışındaki Akit Devletler vatandaşı olan ya da bu devletlerden birinin himayesi altındaki bir devlet veya arazi vatandaşı olan gerçek kişiler, şirketler, cemiyetler ve kurumları kapsar.

Bu bölümün «Müttefikler vatandaşları»na ilişkin hükümleri, Müttefik Devletler vatandaşlığını haiz olmadıkları halde fiilen bu devletler tarafından himaye edilmiş olmalarından dolayı Osmanlı memurlarınca Müttefikler vatandaşları gibi işlem görmüş ve bu yüzden zarara uğramış bulunan kişiler hakkında da uygulanacaktır.

KESİM I

MALLAR, HAKLAR VE MENFAATLER

Madde 65 — 29 Ekim 1914 tarihinde Müttefik Devletler vatandaşı olan kişilere ait olup işbu andlaşmanın yürürlüğe konduğu tarihte Türk kalacak topraklar üzerinde halen mevcut ve tanınacak durumdaki mallar, haklar ve menfaatler, bulundukları durumda, hak sahiplerine derhal geri verilecektir.

Buna karşılık, Türk vatandaşlarına ait olup 29 Ekim 1914 tarihinde Müttefik Devletlerin egemenliği veya koruması altında bulunan ya da Balkan savaşlarından sonra Osmanlı İmparatorluğundan ayrılarak bugün adigeçen devletlerin egemenliği altında bulunan topraklar üzerinde halen mevcut ve tanınacak durumdaki mallar, haklar ve menfaatler de bulundukları durumda hak sahiplerine hemen iade edilecektir. Ayrıca bu andlaşma ile Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmış topraklar üzerindeki Türk vatandaşlarına ait ve Müttefik Devletler memurlarınca tasfiye edilmiş veya usulsüz istisnai önlemlere tabi kılınmış mallar, haklar ve menfaatler hakkında da aynı iade işlemi de derhal yapılacaktır.

İşbu andlaşma ile Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan bir toprakta bulunup Osmanlı Hükümeti tarafından olağanüstü savaş önlemlerine tabi tutulmuş olduktan sonra sözügeçen ülkede egemenliğini kullanan Akit Devletin bugün elinde bulunan tanınabilir bütün mallar ve haklar ve menfaatler meşru hak sahiplerine, bulundukları durumda, geri verilecektir.

Sözügeçen arazi üzerinde egemenliğini kullanan Akit Devlet tarafından tasfiye edilmiş olan gayrimenkul mallar da aynı iade işlemine tabi tutulacaktır. Kişiler arasında bunlardan başkaca bütün hak iddiaları yetkili mahalli mahkemelerin konusu olacaktır.

Üzerinde hak iddia olunan malların tanınmasına veya iadesine ilişkin anlaşmazlıkların hepsi, bu Bölümün beşinci kesiminde yazılı Muhtelit Hakem Mahkemesine sunulacaktır.

Madde 66 — 65. maddenin birinci ve ikinci paragrafları hükümlerinin uygulanması ve yerine getirilmesi için Yüksek Akit Taraflar hak sahiplerini en çabuk biçimde ve kendilerinin rızası olmaksızın yüklenmiş olabilecek her türlü vergi ve kayıtlardan kurtararak, mal, hak ve menfaatlerine tasarruf eder hale getireceklerdir. Mallar, haklar ve menfaatleri, iade işlemini yürütecek olan Hükümetten dolayı ya da doğrudan almış olup da iadedden dolayı zarar görmüş bulunacak üçüncü kişilerin zararlarının tazmini de o hükümete ait olacaktır. Bu zarar tazmini işleminden ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözülmesi genel mahkemelerin yetkisi içinde bulunacaktır.

Diğer bütün durumlarda, zarar tazmini için ilgili kişiler aleyhine dava açmak zarar gören üçüncü kişilere ait olacaktır.

Bu amaçla düşman mal, hak ve menfaatleri hakkında Yüksek Akit Taraflar tarafından başvurulmuş ve alınan bütün kullanma işlemleri veya öbür istisnai savaş tedbirleri, tasfiye işlemi henüz bitmemiş ise, derhal kaldırılacak ve durdurulacaktır. Sahiplerinin istemleri, sözü edilen mal hak ve menfaatler belirlenir belirlenmez hemen geri verilmek suretiyle karşılanacaktır.

65. madde ile geri verilmesi kararlaştırılan mallar, haklar ve menfaatler işbu andlaşmanın imzası tarihinde Yüksek Akit Taraflar Hükümetlerinden birinin memurları tarafından tasfiye edilmiş bulunursa, adigeçen hükümet, tasfiye bedelini sahiplerine ödeyerek mal, hak ve menfaati aynen iade etmek mecburiyetinden kurtulacaktır. Eğer sahibinin müracaatı üzerine beşinci kesimde gösterilen Muhtelit Hakem Mahkemesi, tasfiyenin, değer fiyatını bulduracak koşullar altında yapılmamış olduğu görüşünde bulunursa adigeçen mahkeme taraflar arasında anlaşma meydana gelmediği takdirde, haklı göreceği miktarda tasfiye bedelini arttırabilecektir. Mal sahibiyle varılan anlaşma ya da Muhtelit Hakem Mahkemesi kararından başlayarak iki ay süre içinde ödeme yapılmadığı takdirde sözügeçen mal, hak ve menfaat geri verilecektir.

Madde 67 — Bir taraftan Yunanistan, Romanya, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti ve diğer taraftan Türkiye, kendi orduları ve devlet daire-

leri tarafından Türkiye topraklarında veya aynı şekilde Yunanistan, Romanya ve Sırp - Hırvat - Sloven Devleti topraklarında alınmış ve zapt edilmiş veya sekestro olunmuş olup da bugün kendi toprakları içinde bulunan her çeşit taşınabilir malların ülkelerinde araştırılması ve iadesi hususunda gerek uygun idari önlemlerin alınması, gerek evrak ve sair ilgili belgelerinin teslimi yoluyla kolaylık gösterilmesini karşılıklı olarak yükümlenirler.

İşbu araştırma ve geri verme işlemi, ayrıca Alman, Avusturya - Macar veya Bulgar orduları ve makamları tarafından Yunan, Romanya veya Sırp - Hırvat - Sloven Devleti toprakları üzerinde zapt ya da sekestro olunup da Türkiye'ye veya vatandaşlarına devrolunmuş bulunan eşya ile Yunan, Romanya veya Sırp orduları tarafından Türk toprağında zapt veya sekestro edilerek Yunanistan'a, Romanya'ya, veya Sırp - Hırvat - Sloven Devletine veya vatandaşlarına devredilmiş olan eşya hakkında da uygulanacaktır.

İşbu araştırma ve geri vermeye ilişkin dilekçeler, andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak altı ay içinde verilecektir.

Madde 68 — Türkiye'nin Yunan ordusu tarafından işgal edilmiş bulunan bölgelerinde bir taraftan Yunanistan memurları ve makamları ve diğer taraftan Türk vatandaşları arasında yapılmış sözleşmelerden doğan borçlar bu sözleşmelerde yer alan şartlar çerçevesinde Yunanistan Hükümeti tarafından ödenecektir.

Madde 69 — 1 Ağustos 1914'te yararlanmakta oldukları usule göre müttefik devletler vatandaşlarının ve mallarının tabi oldukları hiçbir vergi, harç veya ek harç 1922 - 1923 mali yılı tahakkuklarından önceki yıllar için bu vatandaşlardan ya da mallarından toplanmayacaktır.

1922 - 1923 mali yılından önceki yıllar hesaplarına ait olmak üzere 15 Mayıs 1923'ten sonra tahsilat yapılmış ise işbu andlaşmanın yürürlüğe girişiyle, karşılıkları hak sahiplerine reddolunacaktır.

1923 Mayıs'ının on beşinden önce tahsil edilen meblağlar hakkında hiçbir talep ve iddia ileri sürülemeyecektir.

Madde 70 — 65, 66, 68 ve 69 uncu maddelere dayanan alacaklar, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak altı ay süre içerisinde yetkili memurlar nezdinde ve anlaşma olmazsa, yine bu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak on iki ay süre içerisinde Muhtelit Hakem Mahkemesi önünde ileri sürülebilecektir.

Madde 71 — Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Romanya ve Sırp - Hırvat - Sloven Devleti ya da bunların vatandaşları kendi malları, hakları ve menfaatleri hakkında 29 Ekim 1914 tarihinden önce Osmanlı

Hükümeti nezdinde talepte bulunmuş veya dava açmış olduklarından işbu bölümün hükümleri, sözü edilen talepler veya davaları hiçbir biçimde bozamayacaktır. Britanya, Fransa, İtalya, Romanya ve Sırp - Hırvat - Sloven Hükümetleri nezdinde Osmanlı Hükümeti veya vatandaşları tarafından ileri sürülen talepler veya açılan davalar hakkında da aynı işlem uygulanacaktır. Bu talepler ve davalar Türkiye Hükümetiyle işbu maddede gösterilen hükümetler nezdinde, kapitülasyonların kaldırıldığı dikkate alınmak şartıyla, aynı koşullar altında izlenecektir.

Madde 72 — Bu andlaşma ile Türk kalan topraklar içinde Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'a veya onların vatandaşlarına ait olup ta işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinden önceki Müttefik Hükümetler tarafından haciz veya işgal edilmiş bulunan mallar ve haklar ve menfaatler, adıgeçen Hükümetler ile Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan hükümetleri ya da onların ilgili vatandaşları arasında kararlaştırılacak anlaşmaların yapılmasına değin müttefik hükümetleri elinde kalacaktır. Eğer bu mallar ve haklar ve menfaatler tasfiye edilmiş ise bu tasfiye işlemleri onaylanmıştır.

İşbu andlaşma ile Türkiye'den ayrılmış olan topraklarda işbaşında bulunan hükümetler, bu andlaşmanın yürürlüğe konmasından itibaren bir yıl içinde o topraklarda bulunan Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan'a ya da vatandaşlarına ait mallar ve haklar ve menfaatleri tasfiye edebileceklerdir.

Şimdiye kadar yapılmış olsun veya henüz yapılmamış bulunsun tasfiyelerin hasılatı, eğer bu mallar Alman, Avusturya, Macar ve Bulgar Devletlerine ait ise, ilgili devlet ile yapılmış olan Barış Andlaşmasıyla kurulmuş tamirat komisyonuna verilecektir. Eğer tasfiye edilen mallar, özel mallar ise bedeli doğrudan doğruya sahiplerine verilecektir. Bu maddenin hükümleri Osmanlı anonim şirketlerine uygulanmaz.

İşbu madde ile alınan önlemlerden dolayı Türkiye Hükümeti hiçbir biçimde sorumlu olmayacaktır.

KESİM II

SÖZLEŞMELER VE ZAMAN AŞIMLARI

Madde 73 - 82. maddede tanımlandığı gibi sonradan düşman olmuş taraflar arasında ve sözügeçen maddede gösterilen tarihten önce yapılmış olup aşağıda sayılan türdeki sözleşmeler, içerdikleri hükümlere ve bu andlaşmanın hükümlerine uygun olmak şartıyla yürürlükte kalırlar :

a) Taşınmaz malların satışına ilişkin sözleşmeler 82. madde gereğince tarafların düşman olduğu tarihten önce teslim işlemi fiilen yapılmış fakat alım - satım işlemi usulen gerçekleştirilmemiş bulunmasa bile;

b) Kişiler arasında yapılmış kira ve kiralama sözleşmeleriyle kira bedeli ve kira vaadi sözleşmeleri;

c) Kişiler arasında yapılmış madenler, orman ya da ekim yapılacak topraklar işletmesine ilişkin sözleşmeler;

d) Taşınmaz malların teminat olarak gösterilmesine ilişkin sözleşmeler ile taşınır malların rehin ve teminat gösterilmesine ilişkin sözleşmeler;

e) Şirket kurulmasına ilişkin sözleşmeler, bu hüküm tabi oldukları kanuna göre ortaklarınınkinden başka bir kişiliği bulunmayan kolektif şirketlere (partnership) uygulanamaz.

f) Konusu ne olursa olsun kişilere veya şirketlerle Devlet ve iller ve belediyeler ya da buna benzer diğer tüzel idari kişiler arasında yapılmış sözleşmeler;

g) Aile hukukuna ilişkin sözleşmeler;

h) Hibelere veya ne nitelikte olursa olsun bağışlara ait sözleşmeler.

İşbu madde, sözleşmelere yapıldıkları anda kendi haiz oldukları değerden başka bir değer konması için kullanılamaz.

İşbu madde imtiyaz sözleşmelerine uygulanmayacaktır.

Madde 74 — Sigorta sözleşmeleri işbu kesimin ekinde yazılı hükümlere tabidir.

Madde 75 — 73. ve 74. maddelerde sayılan sözleşmelerden ve imtiyaz sözleşmelerinden başka sonradan birbirlerine düşman olan kişiler arasında yapılmış sözleşmeler, tarafların düşman oldukları tarihten itibaren feshedilmiş sayılacaklardır.

Yine de sözleşmenin taraflarından her biri, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak üç ay içinde gerekirse öbür tarafa, sözleşmenin yapıldığı tarihteki şartlarla sürdürülmesi istendiği tarihteki şartlar arasında mevcut farka eşit tazminatı ödemek şartıyla, sözleşmenin yerine getirilmesini talep edebilecektir. Bu tazminat, taraflar arasında kararlaştırılamadığı takdirde, Muhtelit Hakem Mahkemesince belirlenecektir.

Madde 76 — İşbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden önce 73 ila 75 inci maddelerde yazılı sözleşmelerin Akit Devletler vatandaşı olan tarafları arasında ve özellikle bu sözleşmelerin feshine, devamına, uygulanmasına ya da değiştirilmesine ilişkin ve ödenecek akçenin türüne, veya kambiyo kuruna ilişkin anlaşmalar da dahil meydana gelen ödeşmenin geçerli olduğu onaylanır.

Madde 77 — 30 Ekim 1918 den sonra müttefikler vatandaşlarıyla Türkiye vatandaşları arasında yapılmış sözleşmeler geçerli ve genel hukuk hükümlerine tabidir. 30 Ekim 1918 den sonra 16 Mart 1920 tarihine kadar İstanbul Hükümeti ile usulüne uygun yapılmış sözleşmeler de ayrıca mu-teber ve genel hukuk hükümlerine tabidir.

16 Mart 1920 den sonra İstanbul Hükümeti ile usulüne uygun ya-pılmış ve o Hükümetin fiili otoritesi altındaki topraklara ilişkin bulun-muş olan bütün sözleşmeler ile anlaşmalar, işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak üç ay süre içinde, ilgililerden gelebilecek mür-aatlar üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına sunulacaktır. Bu sözleşmeler gereğince yapılmış ödemeler, bu ödemeleri yerine getir-miş olan taraf hesabına usulen alacak kaydedilecektir.

Onay verilmediği takdirde, ilgili tarafın -eğer gerekirse- doğrudan doğruya ve fiilen uğradığı zarara eşit miktarda bir tazmine hakkı olacak ve bu tazmin, dostane bir anlaşma olamadığı takdirde, Karma Hakem Mahkemesince belirlenecektir.

Bu madde hükümleri ne imtiyaz sözleşmelerine ne de imtiyazların devir ve ferağına uygulanamaz.

Madde 78 — Sonradan düşman olmuş taraflar arasında, imtiyaz sözleşmelerinden başka yapılmış sözleşmelere ait olarak ortaya çıkmış veya aşağıda gösterilen altı ay sürenin bitiminden önce ortaya çıkabile-cek bütün anlaşmazlıklar, Muhtelit Hakem Mahkemesi tarafından çözü-lecektir. Ancak tarafsız devletlerin kanunlarının uygulanmasından dola-yı adıgeçen devletler milli mahkemelerinin yetki alanına giren anlaşmaz-lıklar bunun dışındadır. Bu ikinci şıkta adıgeçen anlaşmazlıklar, Muhtelit Hakem Mahkemesi tarafından değil yukarıda sözü edilen ulusal mahke-meler tarafından görülüp karara bağlanacaktır. Bu madde gereğince Muhtelit Hakem Mahkemesinin yetki alanında olan anlaşmazlıklarla ilgili şikayetlerin adıgeçen mahkemeye kuruluşu tarihinden itibaren altı ay süre içinde sunulmuş olması gerekir.

Bu sürenin bitiminde Muhtelit Hakem Mahkemesine sunulmamış olacak anlaşmazlıklar, genel hukuk hükümlerine göre yetkili mahkemeler tarafından görülüp karara bağlanacaktır.

Bu maddenin hükümleri, ne savaş sırasında aynı ülkede oturmuş ve şahıslarıyla mallarına serbestçe tasarruf etmiş olan bütün taraflar arasında yapılmış sözleşmelere, ne de tarafların düşman oldukları tarihten önce yetkili bir mahkeme tarafından hükme bağlanmış anlaşmazlık-lara uygulanamaz.

Madde 79 — Yüksek Akit Taraflar toprakları üzerinde düşmanlar arasındaki ilişkilerde zamanaşımına, kanuni sürenin geçmiş olmasından doğan dava açma imkansızlığına veya hakkın düşmesine ilişkin her türlü süreler, ister savaşın başlamasından önce, ister ondan sonra işlemeye başlamış olsun, 29 Ekim 1914 ten bu andlaşmanın yürürlüğe konmasından üç ayın bitimine kadar kesilmiş sayılacaktır.

İşbu hüküm, özellikle faiz ve temettü kuponlarının ibrazı sürelerine ve ödeme kurası çıkmış bulunan ya da başka bir biçimde ödenme süresi gelmiş hisse senetlerinin ibraz sürelerine uygulanır.

Romanya'yla ilgili hususlarda yukarki süreler 27 Ağustos 1916 tarihinden itibaren kesilmiş sayılacaklardır.

Madde 80 — Düşmanlar arasındaki ilişkilerde harpten önce düzenlenmiş olan hiçbir ticari senet, ancak kabul ve ödeme için uygun süre içinde ibraz edilmediğinden ya da savaş sırasında ne keşidecilere ne cirantalara kabul edilmeme veya ödenmemeden dolayı ihbar vuku bulmadığından ne protesto ve ne de her hangi bir işlemin ifa edilmemesinden dolayı geçersiz sayılmayacaktır.

Eğer bir ticari senedin kabul ya da ödenmesi için ibrazı zorunluluğu ya da kabul edilmeme veya ödenmemesinin keşideci ya da cirantalarla ihbarı zorunluluğu veya o senedin protesto zorunluluğu için gereken süre, savaş sırasında sona ermiş ve senedi ibraz veya protesto etmek veya kabul edilmeme ya da ödenmemesinin ihbar etmek ile yükümlü olan taraf bunu savaş zamanında yerine getirmemiş ise, senedi ibraz, kabul etmeme veya ödememeyi ihbar veyahut protesto düzenlenmesi için kendisine işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak üç ay süre verilecektir.

Madde 81 — Ödenme zamanı gelmiş borçları garanti etmek için savaştan önce gösterilmiş menkul ve gayrimenkul rehinler veya teminatı paraya çevirmek için savaş sırasında yapılmış olan satışlar borçluları haberdar etmek üzere gerekli işlemler tam olarak yerine getirilememiş olsa bile -bu borçluların her türlü zarar ve ziyanlarının hesaplanabilmesi için, alacaklıları Muhtelit Hakem Mahkemesine davet edebilmesi hakkı saklı kalmak açık çekincesiyle- geçerli tanınacaktır.

Mahkeme taraflar arasındaki hesapları tasfiye etmek ve rehin ya da teminat olarak verilen malın elden çıkarılma şartlarını incelemek ve eğer alacaklı kötü niyetle davranmış ya da rehini satmaktan kaçınmış veya bu satışın gerçek fiyatı ile yapılmasını sağlamak için elindeki her vasıta-ya başvurmamış ise borçlunun satış yüzünden uğradığı zararı tamir zorunluluğunu alacaklıya yüklemek görevini haiz olacaktır.

Bu hükümler ancak düşmanlar arasında uygulanabilir olacak ve yukarda yazılı işlemlerden 1 Mayıs 1923 tarihinden sonra yapılmış olanlarına uygulanmayacaktır.

Madde 82 — Bu kesimin kapsamınca, bir sözleşmenin taraflarını oluşturan kişiler, aralarında ticaretin fiilen imkansız olduğu ya da bu kişilerden birisinin tabi olduğu kanunlar, emirler ya da yönetmelikler ile ticaret yasaklandığı ya da gayrikanuni bir nitelik kazandığı tarihten başlayarak düşman sayılacaklardır.

Sözleşme yapanlardan birisi için düşman ülkesi olduğu halde savaş sırasında orada oturarak kendi ve malları hakkında serbestçe tasarruflarda bulunabilmiş olduğu Yüksek Akit Taraflardan birinin topraklarında (şirketler de dahil olarak) düşman kişiler ya da onların memurları arasında yapılmış sözleşmeler 73, 75 - 79, 80 inci maddeler hükümlerinden müstesna olarak genel hükümlere tabi tutulacaktır.

Madde 83 — İşbu kesimin hükümleri Japonya ile Türkiye arasında uygulanmayacak ve bu hükümlerde sözü edilen konular, işbu iki ülkenin her birinde mahalli kanunlara göre çözümlenecektir.

LÂHİKA

1. Hayat Sigortaları (beş madde)
2. Deniz Sigortaları (bir madde)
3. Harik Sigortaları ve diğer sigortalar (bir madde)

KESİM III

BORÇLAR

Madde 84 — Savaştan önce yapılmış sözleşmeler gereğince savaştan önce ya da savaş sırasında ödenme zamanı gelmiş bulunan ve savaş nedeniyle ödenmeme durumunda kalmış borçların, sözleşmelerde yer alan şartlar çerçevesinde ve kararlaştırılan para ile o paranın çıkarıldığı ülkede cari rayici üzerinden hesaplanması ve ödenmesi gerekeceğini tanımak hususunda Yüksek Akit Taraflar fikir birliği içindedirler.

İşbu bölümün ikinci kesimi hükümlerine zarar gelmemek şartıyla şu husus kararlaştırılmıştır ki savaştan önceki bir sözleşme gereğince yerine getirilmesi gereken ödemeler, savaş sırasında sözkonusu sözleşmede gösterilen paradan başka bir para ile kısmen veya tamamen tahsil edilmiş bulunan meblağların karşılığı olduğu takdirde, bu ödemeler, gerçekte tahsil edilmiş olan meblağları, tahsilatın yapıldığı para ile eda etmek yoluyla yerine getirilebilecektir. Bu hüküm işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından önce ilgililer arasında dostane biçimde yapılmış olan farklı taahhütleri bozamayacaktır.

Madde 85 — Osmanlı Genel Borçları işbu kesimden ve işbu bölümün (İktisadi Hükümler) diğer kesimlerinden, görüş birliğiyle, hariç bırakılmıştır.

KESİM IV

SINAI, EDEBİ YA DA SANAT ESERLERİ MÜLKİYETİ

Madde 86 — İşbu andlaşma hükümleri saklı kalmak kaydıyla, sinai, edebi ya da sanat eserleri mülkiyeti hakları Akit Devletlerden her birinin kanunlarına göre 1 Ağustos 1914'te içinde bulundukları durumdaki gibi, Yüksek Akit Taraflar topraklarında işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak, bu hukuktan savaş halinin başladığı anda yararlanmakta olan kişilerin veya hak sahiplerinin lehine tekrar kurulacak ya da geri verilecektir. Ayrıca, eğer savaş çıkmamış olsaydı, bir sinai mülkiyetin ya da edebiyata veya güzel sanatlara ilişkin bir eserin yayınlanmasının korunması için kanun çerçevesinde yapılmış bir müracaat üzerine savaşın devam ettiği süre sırasında kazanılabilecek haklar da işbu andlaşmanın yürürlüğe girme tarihinden başlayarak bunlarda hak sahibi olan kişiler lehine olarak onaylanacak ve kurulacaktır.

Yukarıda yer alan hükümler gereğince eskisinin üzerine kurulacak olan haklara zarar vermemek şartıyla, savaş sırasında müttefik devletlerden birininyasama, yürütme veya idari bir makamı tarafından alınmış olabilecek özel önlemlere dayanarak Osmanlı vatandaşlarına ait sinai, edebi veya sanat eserleri mülkiyeti konusunda yapılan bütün işlemler (ruhsat verilmesi de dahil) yürürlükte kalacak ve hükümleri tam olarak uygulanmakta devam edecektir. Bu hüküm her hangi bir müttefik devlet vatandaşlarının hakları hakkında Türk makamlarınca yapılmış benzer işlemler için de aynı şekilde caridir.

Madde 87 — 1 Ağustos 1914 tarihinde zaten kazanılmış olan ya da eğer savaş çıkmamış olsaydı savaştan önce ya da savaşın devam ettiği süre sırasında yapılmış bir talep ile o tarihten beri alınması mümkün bulunan sinai mülkiyet haklarını almak veya korumak veya bu konuda itirazda bulunabilmek için diğer her bir akit devlet toprağında Türk vatandaşlarına ve Türkiye'de adıgeçen devletlerin vatandaşlarına, resmi ek ve hiçbir çeşit ceza olmaksızın her müracaatı yerine getirmek, her işlemi tamamlamak, her türlü vergiyi ödemek ve genel olarak her devlet yasalarının ve yönetmeliklerinin gerektirdiği bütün işlemleri yapmak üzere, işbu andlaşmanın yürürlüğe girme tarihinden başlayarak en az bir yıl süre verilmiştir.

Bazı usuller ve işlemlerin yerine getirilmemesinden ve tamamlanmamasından ya da bir harcın verilmemesinden dolayı düşmüş sınai mülkiyet hakları - ihtira beratlarıyla harçlara ait konularda bunları geçersiz sayıldığı zamanlarda işleten veya kullanan üçüncü şahısların haklarını korumak için her devletin gerekli göreceği önlemleri alabileceği çekincesiyle- tekrar geçerlik kazanacaktır.

Bir ihtira beratının uygulamaya konması ya da fabrika ayırıcı işaretinin veya bir ticaretin veya bir resmin kullanılması için verilen sürede 1 Ağustos 1914 ile işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi arasındaki zaman hesaba alınmayacak ve bundan başka, 1 Ağustos 1914 tarihinde hala geçerli bulunmuş olan hiçbir ihtira beratının ve fabrika veya ticaret ayırıcı işaretinin ya da resmin işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasından başlayarak iki yıl süre geçmedikçe, sırf uygulamaya konmama veya kullanılmama nedeniyle, düşmeyeceği veya feshedilmeyeceği kararlaştırılmıştır.

Madde 88 — Bir yandan Türkiye vatandaşlarıyla Türkiye’de oturan veya Türkiye’de iş yapmakta olan kişiler ve öte yandan müttefik devletlerin vatandaşları ile müttefiklerin topraklarında oturan ya da iş yapmakta olan kişiler ve ayrıca bu kişilerin savaş sırasında bazı haklar devretmiş olduğu üçüncü kişiler tarafından, savaş durumu tarihiyle işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihi arasında geçen zaman içinde, diğer tarafın toprağında, meydana gelmiş olup savaş sırasında her hangi bir zamanda mevcut bulunmuş olan veyahut 86. maddeye dayanılarak yeniden kurulması gereken sınai, edebi veya sanat eserleri mülkiyet haklarına zarar vermiş gibi görülebilen fiillerden dolayı bir dava açılmayacak ve hiçbir talep ileri sürülemeyecektir.

Yukarıda sayılan fiiller arasında, Yüksek Akit Taraflar hükümetleri veya onlar adına ya da onların izniyle diğer kişiler tarafından sınai, edebi ya da sanat eserleri mülkiyeti haklarının kullanılması ve ayrıca bu hakların uygulanabileceği ürünler aletler ve takımlar veya her türlü eşyanın satışı, satışa çıkarılması veya kullanılması fiilleri de dahildir.

Madde 89 — Sınai mülkiyet haklarından yararlanma, ya da edebiyata veya güzel sanatlara ilişkin eserleri çoğaltma hakkında, bir yandan müttefik devletler vatandaşları veya bunların topraklarında yaşayan veya orada iş yapmakta olan kişiler ile diğer yandan Osmanlı vatandaşları arasında savaş durumundan önce yapılmış olan ruhsat sözleşmeleri Türkiye ile müttefik devlet arasında doğan savaş durumu tarihinden itibaren sona ermiş sayılacaklardır. Ancak her halde, bu çeşit bir sözleşmeden başlangıçta yararlanan kimse işbu andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak altı ay içersinde hak sahibinden yeni bir ruhsat

istemek hakkına haiz olacak ve bunun koşulları, taraflar arasında anlaşma yoluyla kararlaştırılamazsa, işbu bölümün beşinci kesiminde yer alan Muhtelit Hakem Mahkemesi tarafından belirlenecektir. O takdirde mahkeme gerekirse, savaş sırasında haklarının kullanılmasından dolayı uygun göreceği ödenmesi gereken meblağları belirleyebilecektir.

Madde 90 — İşbu andlaşma gereğince Türkiye'den ayrılan topraklar halkı, gerek bu ayrılışa ve gerek bunun sonucu olarak doğan vatandaşlık değişikliğine rağmen, Osmanlı yasalarına göre bu değişiklik anında sahip oldukları sınai, edebi ve sanat eserleri mülkiyet haklarından Türkiye'de tam ve en iyi bir şekilde yararlanmalarını sürdüreceklendir.

Bu andlaşma ile Türkiye'den ayrılan topraklarda bu ayrılış anında yürürlükteki veya 86. madde gereğince yeniden kurulacak veya devam ettirilecek olan sınai, edebi ve sanat eserleri mülkiyeti hakları sözügeçen toprakların geçeceği devlet tarafından tanınacak ve Osmanlı yasaları gereğince devamı kabul edilen sürece bu topraklar üzerinde yürürlükte kalacaktır.

Madde 91 — Osmanlı İmparatorluğu Hükümetinin İstanbul'da ya da başka yerlerde 30 Ekim 1918 tarihinden beri usulen vermiş olduğu ihtira beratları veya fabrika ayırıcı işaretleri hakkında yapmış olduğu tescil işlemleri ve ayrıca işbu beratlarla ayırıcı işaretlerin devir ya da ferağına ilişkin her türlü kayıt veya tescil işlemleri, ilgililerin işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak üç ay içinde verecekleri dilekçe üzerine Türkiye Hükümetine arz ve Türkiye Hükümeti tarafından tescil edilecektir. İşbu tescilin etkisi, ilk tescil tarihinden geçerlidir.

KESİM V

MUHTELİT HAKEM MAHKEMESİ

Madde 92 — Bir yandan müttefik Devletlerden her biri ve öte yandan Türkiye arasında bu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak üç ay süre içinde birer Muhtelit Hakem Mahkemesi kurulacaktır.

Bu Mahkemelerden her biri, ikisi ilgili Hükümetlerin her biri tarafından atanmak üzere, üç üyeden oluşacaktır. Bu Hükümetler çok sayıda zatı atamak yetkisini haiz olacaklar ve mahkemede üye sıfatıyla bulunacak zatı gereğine göre bunlar arasında seçeceklerdir. Başkan, ilgili iki Hükümet arasında anlaşma yoluyla atanacaktır.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki ay süre içinde bu anlaşma olmadığı takdirde, başkan, ilgili Hükümetlerden birisinin istemi üzerine, Lahey Uluslararası Adalet Daimi Mahkemesi baş-

kanı tarafından savaş sırasında tarafsız kalmış olan Devletler vatandaşlığına mensup zatlar arasından atanacaktır.

Eğer bu iki y süresince ilgili Hükümetlerden birisi kendini mahkemede temsil edecek üyeyi seçmeyecek olursa öbür ilgili Hükümetin istemi üzerine bu üyenin atama emri Milletler Cemiyeti Meclisine ait olacaktır.

Mahkeme üyelerinden birisinin ölümü ya da çekilmesi durumunda ya da Mahkeme üyelerinden biri her hangi bir nedenden dolayı görevlerini yürütemeyecek bir durumda bulunursa, atamada kullanılan usule göre, yerine diğerinin atanmasına çalışılacaktır. Sözügeçen iki aylık süre, ölümün çekilmenin ya da göreve devam imkansızlığının usulüne göre sabit olduğu günden hesaplanacaktır.

Madde 93 — Muhtelit Hakem Mahkemelerinin merkezi İstanbul'da olacaktır. Eğer işlerin nicelik ve niteliği haklı gösterirse ilgili Hükümetler her Mahkemede bir veya birkaç ek şube kurmak yetkisini haiz olacaklardır. İşbu şubelerden her birinin göreve başlaması için gereğine göre her hangi bir yer seçilebilecektir. Bu şubelerin her biri bir ikinci başkan ile 92. maddenin 2 ilâ 5 inci fıkralarında sözü edildiği gibi seçilmiş iki üyeden kurulu olacaktır.

Her Hükümet Mahkeme önünde kendini temsil etmesi için bir veya birkaç memur (Ajan) atayacaktır.

Eğer Muhtelit bir Hakem Mahkemesinin ya da Şubelerinden birisinin kuruluşundan başlayarak üç yıl sonra işbu Mahkeme ya da şube çalışmalarını tamamlamamış bulunursa ve adıgeçen Mahkeme veya Şubenin toplanma yerinin bulunduğu toprağa sahip olan Devlet isterse sözügeçen Hâkem Mahkemesi ya da şubesi bu topraklar dışına taşınacaktır.

Madde 94 — 92. ve 93. maddeler gereğince kurulan Muhtelit Hakem Mahkemeleri işbu Andlaşma uyarınca kendi yetkileri içinde bulunan anlaşmazlıklar hakkında karar vereceklerdir.

Üyelerin çoğunluğunun verdiği karar Mahkemenin kararı olacaktır.

Yüksek Akit Taraflar, Muhtelit Hakem Mahkemelerinin kararlarını kesin saydıklarını ve kendi vatandaşları hakkında bunları zorlayıcı kılacaklarını ve kararlar kendilerine bildirilir bildirilmez hiçbir tenfiz kararına gerek olmaksızın bütün topraklarında yürütülmesini sağlayacaklarını fikir birliğiyle kabul ederler.

Bundan başka Yüksek Akit Taraflar özellikle tebligatın ulaşmasına ve delillerin toplanmasına ilişkin konularda kendi Mahkeme ve memurlarının Muhtelit Hakem Mahkemelerine, ellerinden gelen her türlü yardımı doğrudan doğruya yerine getirmeyi taahhüt ederler.

Madde 95 — Muhtelit Hakem Mahkemelerinin yol göstericisi adalet, hakkaniyet ve iyi niyet olacaktır.

Her Mahkeme, huzurunda kullanılacak dili saptayacak ve işlerin tam olarak anlaşılmasını sağlamak için gereken çevirileri yaptıracak ve kendi huzurunda izlenecek duruşma kurallarını ve sürelerini düzenleyecektir. Bu kuralların düzenlenmesinde, aşağıdaki ilkelere uyulacaktır :

1. Duruşma usulü bir istem ve karşılığında bir cevabi istemde bulunulmasını kapsayacak, bir cevabi red istemi ile karşılığında bir red cevabi isteminde bulunulabilecektir. Eğer taraflardan biri sözlü ifadelerde bulunmak ya da bulundurmamak isterse, öbür tarafa da böyle bir durumda aynı hareket yetkisi verilmek koşuluyla, buna müsaade edilecektir.

2. Mahkeme soruşturma yapılmasını, belge gösterilmesini, bilirkişiye başvurulmasını emretmek, yerinde keşif ve muayene yaptırmak, her türlü bilgileri istemek, tanıkları sorgulamak ve taraflardan ya da temsilcilerinden her türlü sözlü ve yazılı açıklama istemek hususlarında bütün yetkiye sahip olacaktır.

3. İşbu andlaşmada aksi yöndeki hükümler müstesna olmak üzere, Mahkemenin kuruluşundan itibaren altı ay sürenin bitiminden sonra hiçbir talep ve iddia kabul olunmayacaktır. Meğer ki adıgeçen Mahkemenin bir kararı ile verilmiş ve uzaklık ya da mücbir sebepler yüzünden istisnai şekilde haklı görülmüş bir özel izin bulunsun.

4. Bir yıl içersinde toplam sekiz haftayı geçmeyecek olan tatil dönemleri dışında her hafta işlerin hızlı görülmesini sağlamak için yeterli sayıda duruşma yapmak Mahkemenin görevlerindendir.

5. Kararlar, işin Mahkemece görüşüldüğünü gösteren duruşmalar sonundan başlayarak ençok iki ay sonra her halde verilmiş olmalıdır.

6. İşin gerektireceği sözlü murafaalar ile her durumda kararların okunması açık celsede yapılacaktır.

7. Her Muhtelit Hakem Mahkemesi, işlerin olumlu yürütülüşüne yararlı saydığı takdirde, kuruluş yeri dışında bir veya birkaç celse yapmak yetkisini haiz olacaktır.

Madde 96 — İlgili Hükümetler her bir mahkeme için oybirliğiyle bir genel katip atayacaklar ve her biri ona bir ya da birkaç katip görevlendireceklerdir. Genel Katip ile katipler, ilgili hükümetlerin izniyle yardımlarına gerek görecekları kişileri hizmetine alabilecek olan mahkemenin emri altında bulunacaklardır.

Her mahkeme kaleminin daireleri İstanbul'da olacaktır. Diğer her hangi bir yerde bağlı kalem daireleri kurmak ilgili hükümetlerin yetkisindedir.

Her mahkeme kendisine sunulacak işlere ait evrakı, yazışmalar ve belgeleri kaleminde saklayacak ve görevinin sona ermesinde bunları görev yerinin bulunmuş olduğu hükümetin arşivine bırakacaktır. Bu evrak, ilgili hükümetlere daima açık tutulacaktır.

97 — Her Hükümet, atadığı muhtelit hakem mahkemesi üyeleri ile atayacağı memur (ajan) ya da katiplerin ücret ve ödeneklerini ödeyecektir.

Başkan ile genel katibin ücret ve ödenekleri ilgili hükümetler tarafından birlikte kararlaştırılacak ve bu ücretler ve ödenekler ile mahkemenin ortak masrafları her iki hükümetçe yarı yarıya ödenecektir.

Madde 98 — İşbu kesim Japonya ile Türkiye arasında çıkmış olup bu andlaşma uyarınca muhtelit hakem mahkemesinin yetkisine girmesi gerekecek işler hakkında uygulanabilir olmayacaktır; böyle sorunlar iki hükümet arasında anlaşma yoluyla çözüme bağlanacaktır.

KESİM VI

A N D L A Ş M A L A R

Madde 99 — İşbu andlaşmanın yürürlüğe konuluşundan sonra ve başka yönlerden kapsadığı hükümlere zarar gelmeksizin aşağıda sayılan iktisadi ya da teknik nitelikteki çok taraflı andlaşmalar, sözleşmeler ve anlaşmalar Türkiye ile öbür akit devletlerden bunlara taraf olanlar arasında yeniden yürürlüğe gireceklerdir.

1. Denizaltı kabloların korunmasına ilişkin 14 Mart 1884, 1 Aralık 1886 ve 23 Mart 1887 tarihli sözleşmelerle 7 Temmuz 1887 tarihli protokol,

2. Gümrük tarifelerinin yayınlanmasına ve yayınlanması için uluslararası bir birlik kurulmasına ilişkin 5 Temmuz 1890 tarihli sözleşme,

3. Paris'te Uluslararası Sağlık Koruma Genel Dairesi kurulmasına ilişkin 9 Aralık 1920 tarihli anlaşma,

4. Roma'da uluslararası bir tarım enstitüsü kurulmasına ilişkin 7 Haziran 1905 tarihli sözleşme,

5. Esko nehri üzerinde geçiş harçlarının alınmasına ait 16 Temmuz 1863 tarihli sözleşme,

6. İşbu andlaşmanın 19. maddesindeki özel hükümler çekincesi altında, Süveyş Kanalının kullanım serbestliğini sağlayacak bir usul kurulmasına ait 29 Aralık 1888 tarihli sözleşme,

7. 30 Kasım 1920 tarihinde Madrit'te imzalanan sözleşme ve anlaşmalar dahil olarak posta birliği hakkındaki sözleşmeler ve anlaşmalar.

8. 10/22 Temmuz 1875 tarihinde Sen-Petersburg'da imzalanan uluslararası telgraf sözleşmeleri ve 11 Haziran 1908 de Lizbon uluslararası telgraf konferansında kararlaştırılan yönetmelikler ve tarifeler.

Madde 100 — Türkiye aşağıda sayılan sözleşme ve anlaşmalara katılmayı veya onları onaylamayı taahhüt eder :

1. Otomobillerin çeşitli ülkelerde kullanılmasına ilişkin 11 Ekim 1909 tarihli sözleşme,

2. Gümrüğe tabi vagonların kurşunlanmalarına ilişkin 15 Mayıs 1886 tarihli anlaşma ve 18 Mayıs 1907 tarihli protokol,

3. Denizlerde çarpışma, yardım ve kurtarma işleri hakkındaki bazı kuralların birleştirilmesine ilişkin 23 Eylül 1910 tarihli sözleşme,

4. Hastane gemilerinin limanlarda vergi ve harçlardan bağışıklığı hakkında 21 Aralık 1904 tarihli sözleşme,

5. Kadınların yüzünden ticaret yapılmasının önlenmesi hakkında 18 Mayıs 1904, 4 Mayıs 1910 ve 30 Eylül 1921 tarihli sözleşmeler,

6. Fuhşa dair yayınların yasaklanması için 4 Mayıs 1910 tarihli sözleşme,

7. 54, 88 ve 90 ıncı maddeler hakkındaki çekince saklı kalarak, 17 Ocak 1912 tarihli sağlık işleri sözleşmesi,

8. Filokseraya karşı alınacak önlemlere ait 3 Ekim 1881 ve 15 Nisan 1889 tarihli sözleşmeler,

9. Afyon hakkında 23 Ocak 1912 tarihinde Lahey'de imzalanan sözleşme ile 1914 tarihli ek protokol,

10. 5 Temmuz 1912 tarihli uluslararası telsiz telgraf sözleşmesi,

11. Afrika'da alkollü maddelerin tabi olacağı usule dair Senjermen-Anley'de imzalanan 10 Eylül 1919 tarihli sözleşme,

12. 26 Şubat 1885 tarihli Berlin umumi senediyle 2 Temmuz 1890 tarihli Brüksel beyanname ve umumi senedinin yeniden gözden geçirilmesini öngören Senjermen - Anley 10 Eylül 1919 imza tarihli sözleşme,

13. 1 Mayıs 1920 tarihli protokol hükümlerinin uygulamasıyla ilgili olarak coğrafi durumunun gerektirdiği değişikliklere, Türkiye kavuştuğunu gördüğü takdirde hava seferlerinin düzenlenmesine ilişkin olan 13 Ekim 1919 tarihli sözleşme,

14. Kibrit imalinde beyaz fosfor kullanılmasının yasaklanmasına dair 26 Eylül 1906 da Bern'de imzalanan sözleşme,

Türkiye, bundan başka, telli ve telsiz telgraf hakkında uluslararası yeni sözleşmelerin düzenlenmesine katılmağı taahhüt eyler.

B Ö L Ü M IV

ULAŞTIRMA YOLLARI VE SAĞLIK İŞLERİ

KESİM I

ULAŞTIRMA YOLLARI

Madde 101 — Türkiye, transit serbestliği hakkında Barselon Konferansı tarafından 14 Nisan 1921 tarihinde kabul edilmiş olan sözleşme ve yönetmelik ile uluslararası yararı olan ulaşım elverişli su yollarına uygulanacak usul hakkında sözügeçen konferanşa 19 Nisan 1921 tarihinde kabul edilmiş olan sözleşme ve yönetmeliği ve ek protokolü kabul ettiğini bildirir.

O nedenle Türkiye işbu andlaşmanın yürürlüğe konulmasından itibaren bu sözleşme, yönetmelik ve protokol hükümlerinin uygulamaya gireceğini taahhüt eder.

Madde 102 — Türkiye deniz kıyısından yoksun devletlerin deniz bayrağına sahip olma haklarının tanınmasını öngören 20 Nisan 1921 tarihli Barselon bildirisini kabul ettiğini bildirir.

Madde 103 — Türkiye 20 Nisan 1921 tarihli Barselon Konferansı'nın uluslararası düzenlemeye tabi limanlar üstündeki tavsiyelerini kabul ettiğini bildirir.

Türkiye bu düzenlemeye bırakılacak limanlarını sonradan bildirecektir.

Madde 104 — Türkiye 20 Nisan 1921 tarihli Barselon Konferansı'nın uluslararası demiryollarına ilişkin tavsiyelerini kabul ettiğini bildirir. Bu tavsiyeler, işbu andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak Türk Hükümeti tarafından karşılıklı olmak koşuluyla uygulanacaktır.

Madde 105 — Türkiye işbu andlaşmanın yürürlüğe girişini izleyerek 14 Ekim 1890, 20 Eylül 1893, 16 Temmuz 1895, 16 Haziran 1898 ve 19 Eylül 1906 tarihlerinde Bern'de imza edilen demiryollarıyla mal taşınması hakkındaki sözleşmeleri ve ödeme şeklini kabulü ve onaylamağı taahhüt eder.

Madde 106 — Yeni sınırların güzergahı dolayısıyla, aynı ülkenin iki bölümünü birbirine bağlayan bir hat başka ülkeyi kestiğı ya da bir

lkeden başlıyan bir şube hattı başka bir ülkede son bulduğu takdirde iki ülke arasındaki ulaştırmaya ilişkin konularda işletme koşulları, özel anlaşmalar saklı kalmak kaydıyla, ilgili demiryolu yönetimleri arasında yapılacak bir anlaşma ile düzenlenecektir. Bu yönetimler sözü edilen anlaşma koşullarında uyuşmağı başaramazlarsa bu koşullar tahkim yoluyla belirlenecektir.

Türkiye ile sınırdaş devletler arasındaki bütün yeni sınır istasyonlarının kurulması ve bu istasyonlar arasındaki hatların işletilmesi aynı koşullar çerçevesinde yapılacak anlaşmalarla düzenlenecektir.

Madde 107 — Varışı ya da ıkışı Türkiye ya da Yunanistan olup Yunan - Bulgar sınırlarıyla Kuleliburgaz yakınındaki Yunan - Türkiye sınırı arasında kalan doğu trenlerinin üçüncü bölümlerinden transit olarak yararlanan yolcular ve ticari mallar, işbu transitten dolayı hiçbir vergi veya harca ve ne de hiçbir pasaport ya da gümrük incelemesine tabi olmayacaklardır.

İşbu maddenin hükümlerinin yürütülmesi Milletler Cemiyeti Meclisince seçilecek bir komiser tarafından sağlanacaktır.

Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri bu komiserin yanına sözügeçen hükümlerin yürütülmesine ilişkin her soruna komiserin dikkatini çekmekle yükümlü ve görevini yerine getirmede bütün gerekli kolaylıklardan faydalanacak bir temsilci atamak hakkını haiz olacaklardır. Bu temsilciler ihtiyaçları olacak ast memurların sayısı ve nitelikleri hakkında komiserle anlaşacaklardır.

Bu hükümlerin yürütülmesine ilişkin olup çözmeyi başaramadığı her sorunu Milletler Cemiyeti Meclisinin kararına arz etmek adıgeçen komiserin görevidir. Yunanistan ve Türkiye hükümetleri oy çokluğuyla karar alan bu meclisten çıkacak her karara uymağı yükümlenirler.

Bahsi geçen komiserin aylığı ve göreceği hizmete ait masraflar Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerince yarı yarıya stlenilecektir.

Türkiye sonradan Edirne'yi Kuleliburgaz'la İstanbul arasındaki hatta bağlıyan bir tren hattı yaptığı takdirde işbu maddenin, Kuleliburgaz ve Bosnaky yakınlarında bulunan Yunanistan - Türkiye sınır noktaları arasındaki transite ilişkin hükümleri karşılıklı etkisiz kalacaktır.

İlgili hükümetlerden her biri işbu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden başlayarak beş yıllık bir süre sonunda işbu maddenin 2.ciden 5.ciye kadarki paragraflarında belirtilen denetimin devamına gerek olup olmadığına ilişkin bir karar verdirmek için Milletler Cemiyeti Meclisine başvurma hakkını haiz olacaklardır. Ancak şu karara varılmıştır ki Yunan -

Bulgar sınırıyla Bosnaköy arasında kalan doğu trenlerinin iki bölümü üzerindeki transite ilişkin 1.ci paragrafın hükümleri yürürlükte kalacaktır.

Madde 108 — Gerek Osmanlı Hükümetine ve gerek özel şirketlere ait olup işbu andlaşma gereğince Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan topraklarda bulunan limanlar ile demiryollarının devrine ilişkin özel hükümler devam etmek ve ayrıca Akit Devletler arasında imtiyaz sahiplerine ve memurların emeklilik işlerine ilişkin olarak önceden alınmış ya da alınacak kararlar saklı kalmak üzere demiryolların devri aşağıdaki koşullar altında yapılacaktır :

1. Bütün demiryollarının imalat ve tesisatı tam olarak ve mümkün olduğu kadar iyi bir durumda bırakılacaktır;

2. Kendine mahsus hareketli donanımları olan bir şebeke tümüyle terkedilmiş topraklar üzerinde bulunduğu takdirde söz konusu hareketli donanımlar 30 Ekim 1918 tarihli son envanter cetveli gereğince takımıyla bırakılacaktır;

3. İşbu andlaşma uyarınca yönetimi bölünmeye uğrayacak hatların hareket - eder donanımlarının paylaşılması çok sayıda şubeler kendilerine bırakılan yönetimler arasında dostane uyuşma yoluyla saptanacaktır. Bu uyuşma 30 Ekim 1918 tarihli son envanter defterine göre sözügeçen hatlar üzerinde kayıtlı olan donanımların önemini, servis hatları da dahil hatların uzunluğu, ulaştırmanın niteliğini ve önemini dikkate alarak yapılacaktır. Anlaşma olmazsa anlaşmazlık hakemlik yoluyla çözülecektir. Gerekirse yine her hakem kararı, her şubede bırakılması gereken lokomotifler, yolcu ve eşya vagonlarını ayırma, bunların teslim edilme koşullarını belirleme ve mevcut atelyelere taşınan malzemenin kısıtlı bir süre içersinde iyi durumda saklanmasını sağlamak için gerek görülecek çözüm yolunu düzenleyecektir.

4. Malzeme, eşya ve aletler ve takımlar, hareketli donanımların tabii olduğu aynı koşullar altında terkedilecektir.

Madde 109 — Aykırı hüküm bulunmadıkça, yeni bir sınırın çizilmesi yüzünden bir devletin sular sistemi (kanal açma, su taşmaları, sulama, akıtma ve benzeri hususlar) başka bir devletin toprağında yapılacak çalışmalara bağlı bulunduğu ya da bir devletin toprağı üzerinde savaştan önceki düzenlemelere göre başka bir devletin toprağından çıkan su ya da su gücü kullanıldığı takdirde, ilgili devletler arasında her birinin çıkarları ve kazanılmış haklarını koruyacak nitelikte bir anlaşma yapılmak gerekir.

Anlaşmaya varılamazsa, sorun hakemlikle çözülecektir.

Madde 110 — Romanya ve Türkiye Köstence - İstanbul kablosunun işletme koşullarını haklı bir biçimde saptamak için aralarında uyuşacaklardır. Uyuşma olmazsa sorun hakemlikle çözümlenecektir.

Madde 111 — Türkiye bizzat kendi adına ve vatandaşları adına, artık kendi topraklarında kara ile birleşmeyen kabloların tümü veya parçaları üzerindeki, hangi nitelikte olursa olsun, bütün haklarından, dayanaklarından ve imtiyazlarından vazgeçer.

Eğer yukarıdaki paragraf gereğince devredilmiş olan kabloların bir bölümü özel mülkiyete ait ise sahiplerinin zarar ve ziyanlarının tazmini, mülkiyetin geçtiği hükümetlere ait olacaktır. Tazminatın tutarında anlaşamıyorsa bu tutar hakemlik yoluyla belirlenecektir.

Madde 112 — Türkiye kendi toprağında kara ile hiç olmazsa bir noktada birleşen kablolar üzerinde önceden sahip olduğu mülkiyet haklarını koruyacaktır.

Böyle kablolardan Türk olmayan topraklarda kara ile birleşenlere ilişkin hakların kullanılması ve işletilme şartları ilgili devletler arasında dostane yoldan düzenlenecektir. Anlaşmaya varılamazsa, anlaşmazlık hakemlik yoluyla çözülecektir.

Madde 113 — Yüksek Akit Taraflar, her biri kendiyle ilgisi yönünden, Türkiye'de yabancı postanelerin kaldırıldığını kabul ettiklerini bildirirler.

KESİM II

SAĞLIK İŞLERİ

Madde 114 — İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisi kaldırılmıştır. Türkiye kıyılarının ve sınırlarının sağlık işlerinin düzenlenmesiyle Türk yönetimi görevlidir.

Madde 115 — Yetkileri ve koşulları hakgözetir olacak tek ve aynı sağlık tarifiesi, Türk bayrağı ile yabancı bayrak ayrımı yapmaksızın bütün gemilere ve Türk vatandaşlarına uygulanan aynı koşullar çerçevesinde yabancı devlet vatandaşlarına uygulanacaktır.

Madde 116 — Türkiye, açıkta kalmış olan sağlık memurlarının eski İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisinin fonlarından ayırım yapılmaksızın verilmek üzere tazminat hakedişlerine ve işbu meclisin şimdiki ve eski memurlarının ve onların mirasçılarının diğer bütün kazanılmış haklarına tam olarak uymayı taahhüt eder. Bu haklara, sabık İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisinin ihtiyat fonlarının ayrılmasına, eski sağlık yönetiminin kesin tasfiyesine ilişkin bütün sorunlar ile ayrıca buna benzer veya bağlı

diğer her sorun, özel biçimde kurulmuş olan bir komisyonca çözüme bağlanacak ve bu komisyon Almanya, Avusturya ve Macaristan dışında İstanbul Sağlık İşleri Yüksek Meclisine katılmış olan devletlerden her birinin bir temsilcisinden kurulu olacaktır. Gerek yukarda belirtilen tasfiyeye ve gerek bu tasfiyeden sonra kalan nakitlerin tahsis biçimine ilişkin bir sorundan dolayı işbu komisyonun üyeleri arasında anlaşmazlık çıkması durumunda adıgeçen komisyonda temsil edilen devletlerden her biri son kararı verecek olan Milletler Cemiyeti Meclisine başvurma hakkına malik olacaktır.

Madde 117 — Türkiye ile Mekke haccına ve Kudüs ziyaretine ve Hicaz trenine nezaret etmekle ilgili devletler, uluslararası sağlık sözleşmeleri hükümleri gereğince özel önlemler alacaklardır. Uygulamada tam bir birlik sağlamak için bu devletlerle Türkiye, hac ve ziyaret sağlık işlerinin birleştirilmesi ve düzenlenmesi için bir komisyon kuracaklar ve bu komisyonda Türkiye sağlık makamlarıyla Mısır deniz ve karantina sağlık meclisi temsil edilmiş olacaklardır.

Bu komisyon, ülkesinde toplanacağı devletin önceden iznini alacaktır.

Madde 118 — Hac ve ziyaret sağlık işlerinin birleştirilmesi ve düzenlenmesi komisyonunun çalışması hakkında gerek Milletler Cemiyeti Sağlık Komitesine ve Uluslararası Genel Sağlık İdaresine ve gerek hac ve ziyaret ile ilgili her ülkenin isteyecek olan hükümete raporlar verilecektir. Komisyon kendisine Milletler Cemiyetinden, Uluslararası Genel Sağlık İdaresinden ya da ilgili hükümetlerden gelecek bütün sorular hakkında görüşünü bildirecektir.

B Ö L Ü M V

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

1. Savaş Esirleri :

Madde 119 — Yüksek Akit Taraflar, ellerinde kalmış olan savaş esirleriyle sivil tutukluları hemen yurtlarına geri vermeyi taahhüt ederler.

Türkiye ve Yunanistan'ın karşılıklı ellerinde bulunan savaş esirleri ve sivil tutukluların değişimi işbu hükümetler arasında 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imza edilmiş olan özel anlaşmanın konusudur.

Madde 120 — Disipline aykırı davranışlarından dolayı cezaya çarptırılabilir ya da hüküm giymiş savaş esirleri ve sivil tutuklular, cezalarının tamamlanmasına ya da haklarındaki yasal kovuşturmanın sona ermesine bakılmaksızın geri verileceklerdir.

Disiplin suçlarından başka fiillerinden dolayı hüküm giyebilecek veya giymiş olanların tutukluluk durumları devam edebilecektir.

Madde 121 — Yüksek Akit Taraflar kayıp kişilerin aranması ya da geri verilmemeyi istemiş savaş esirleri ve sivil tutukluların kimliklerinin belirlenmesi için karşılıklı olarak kendi toprakları üzerinde her türlü kolaylığı göstermeği üstlenirler.

Madde 122 — Yüksek Akit Taraflar, işbu andlaşma yürürlüğe konulur konulmaz, savaş esirlerine ve sivil tutuklulara ait olduğu ya da ait olmuş bulunduğu halde alıkonulmuş bulunan bütün eşya, para, hisse senedi, tahviller, senetler, evrak ve belgeler ya da her türlü kişisel eşyanın geri verileceğini taahhüt ederler.

Madde 123 — Yüksek Akit Taraflar, orduları tarafından esir edilmiş olan savaş esirlerinin bakımı için harcanmış meblağların ödenmesinden karşılıklı olarak vazgeçtiklerini bildirirler.

2. Mezarlıklar :

Madde 124 — Aşağıdaki 126. maddede yazılı özel hükümlere zarar gelmeksizin, Yüksek Akit Taraflar, içlerinden her birinin 29 Ekim 1914 ten bu yana savaş alanında ya da yaralanma veya kaza veya hastalık sonucunda ölmüş olan kara ve deniz askerleriyle aynı tarihten beri esirlikte ölmüş olan savaş esirleri ve sivil tutukluların kendi egemenlikleri altında

bulunan topraklar üzerindeki mezarlıklarına, mezarlarına, kemikliklerine ve anıları için dikilmiş anıtlarına saygı gösterecekler ve onları iyi şekilde muhafaza ettireceklerdir.

Yüksek Akit Taraflar içlerinden her birinin sözü edilen mezarlıklarını, mezarlarını ve kemikliklerini tespit, kayıt ve idareye ve bunların bulundukları yerlerde uygun anıtlar yaptırmaya her birinin görevlendirebileceği komisyonlara kendi toprakları üzerinde görevlerinin ifasında bütün kolaylıkları göstermek hususunda anlaşacaklardır. Bu komisyonlar hiçbir askeri niteliği haiz olmayacaktır.

Akitler yukarıda belirtilen kara ve deniz askerlerinin cesetlerinin kalıntılarının yurtlarına geri gönderilmesi konusundaki istemlerini kabul anlamında, ulusal kanunlarının hükümleri ve kamu sağlığı gerekleri dikkate alınarak her türlü kolaylığı karşılıklı olarak göstermeği kabul ederler.

Madde 125 — Yüksek Akit Taraflar :

1. Esirlikte ölen savaş esirlerinin ve sivil tutukluların, kimlik tespitleri için faydalı ayrıntıların eklenmesiyle birlikte, tam bir çizelgesini;
2. Kimlikleri belirlenmeksizin gömülen ölülerin mezarlarının sayı ve yerleri hakkında her türlü bilgileri karşılıklı olarak birbirlerine vermeği üstlenirler.

Madde 126 — Romanya toprağında 27 Ağustos 1916'dan bu yana ölen Türk askerleri ve denizcileri ve savaş esirlerinin mezar ve mezarlıklarının ve kemikliklerinin ve anılarına dikilmiş anıtların iyi durumda bulundurulmasıyla, sivil tutuklulara ilişkin 124. ve 125. maddelerden doğan diğer her tür zorunluluklar için Romanya Hükümeti ile Türkiye Hükümeti arasında özel bir anlaşma yapılacaktır.

Madde 127 — 124. ve 125. maddelerin genel nitelikteki hükümlerinin yerine getirilmesinde bir yandan İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri öbür yandan Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri 128 inciden 136 ncıya kadar olan maddelerdeki özel hükümleri kararlaştırmışlardır.

Madde 128 — Türkiye Hükümeti İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetlerine karşı, kendi toprağı üzerinde bunların savaş alanında ya da yaralanma, kaza, hastalık sonucunda ölmüş olan kara ve deniz askerleriyle esirlikte ölen savaş esirlerine ve sivil tutuklularına ait mezar, mezarlık, kemiklik ve anılarına dikilmiş anıtlarını içine alan arsaları kendilerine ayrı ayrı ve ömürboyu tahsis etmeği üstlenir. Ayrıca 130. maddede sözü edilen komisyonlar tarafından birleştirme mezarlıkları, kemiklikler ya da anıtlar kurulması için gelecekte gerekli görülecek araziye de onlara ayıracaktır.

Bundan başka işbu mezarlara, mezarlıklara, kemikliklere ve anıtlara serbest girişe izin vermeği ve gerektiğinde uygun cadde ve yolun yapımına ruhsat vermeği yükümlenir.

Yunan Hükümeti kendi toprağında aynı hususları yükümlenir.

Yukardaki hükümler, bu amaçla ayrılan arazide Türkiye ya da, duruma göre, Yunan egemenliğini bozmaz.

Madde 129 — Türkiye Hükümeti tarafından ayrılacak araziye özellikle İngiltere için 3 no.lu haritada gösterilmiş olan Anzak denilen bölge (Arıburnu) arazisi dahil olacaktır.

İngiltere'nin yukarıda belirtilen araziden yararlanması aşağıdaki koşullara göre olacaktır :

1. Sözügeçen arazi işbu barış andlaşmasıyla belirtilen kullanım amacından başka bir biçimde kullanılamayacak; dolayısıyla hiçbir askeri ya da ticari amaçla veya sözkonusu tahsis amacı dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır.

2. Türkiye Hükümeti, mezarlıklar da dahil, bu araziye teftiş ettirmek hakkını her zaman elinde bulunduracaktır.

3. Mezarlıkların korunmasına ayrılan sivil bekçilerin sayısı her mezarlık için bir bekçiden fazla olmayacaktır. Mezarlıklar dışındaki arazi için özel bekçiler olmayacaktır.

4. Sözügeçen arazide mezarlıkların gerek içinde gerek dışında yalnız bekçilere lazım olan konutlardan başka bina inşa edilmeyecektir.

5. Sözkonusu arsanın kıyısında yolcu ve yük indirmek ve bindirmeyi kolaylaştırmaya yarayabilecek hiçbir rıhtım, dalgakıran ya da iskele yapılamayacaktır.

6. Bütün gerekli işlemler yalnız Boğazların iç kıyısında yapılabilecek ve sözkonusu araziye Ege Denizi kıyısından girişe ancak bu işlemlerin bitirilmesinden sonra izin verilecektir. Türk Hükümeti mümkün olduğu kadar basit olması gereken işbu işlemlerin bu maddenin öbür hükümlerine zarar gelmemek koşuluyla, Türkiye'ye giden öbür yabancılar hakkında yürürlükte olan işlemlerden daha zahmetli olmamasını ve her çeşit yararsız gecikmelere meydan vermeyecek koşullar altında yürütülmesini kabul eder.

7. Araziyi ziyaret etmek isteyen kişiler silahlı olmayacaklar ve Türkiye Hükümeti işbu kesin yasağın uygulamasına nezaret hakkını elinde bulunduracaktır.

8. 150 kişiden fazla olan her ziyaretçi grubunun varışından bir hafta önce Türkiye Hükümetine bilgi verilmesi gerekir.

Madde 130 — Mezarlara, mezarlıklara, kemikliklere ve anıtlara ilişkin sorunları yerinde çözmeğe görevli olarak İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetlerinden her biri, Türkiye ve Yunan Hükümetlerinin de birer temsilci atayacakları birer komisyon kuracaklardır.

İşbu komisyonlar özellikle :

1. Ölülerin gömüldüğü ya da gömülmemiş olabileceği bölgeleri keşif ve tayin; mevcut mezarları, mezarlıkları, kemiklikleri ve anıtları tespit etmek,

2. Kalıntıların eğer gerekirse bir araya yeniden toplanmasına ne gibi koşullar altında başvurulacağını belirlemek; Türk toprağında Türk temsilcisiyle ve Yunan toprağında Yunan temsilcisiyle anlaşarak yeniden bir araya getirilecek toplu mezarlıkların ve kurulacak kemikliklerle anıtların yerlerini saptamak; ve işgal edilen yüzeyin zorunlu olan en az hadde indirerek bu yerlerin sınırlarını çizmek,

3. Kendi vatandaşları için ayrılmış ya da ayrılacak mezarların, mezarlıkların, kemikliklerin ve anıtların kesin planlarını bağlı oldukları hükümetler adına Türkiye ve Yunan Hükümetlerine bildirmek görevleriyle yükümlü olacaklardır.

Madde 131 — Kendilerine arsa ayrılmış olan hükümetler bunu yukarıda belirtilenden başka biçimde kullanmamağı ve kullanılmasına izin vermemegi yükümlenirler. Bu arazi deniz kenarında ise kıyısı, arazinin ayrıldığı hükümetçe her hangi askeri, denizcilik ya da ticari hiçbir amaç için kullanılamayacaktır. Üzerinde mezarlar ve mezarlıklar kurulmasından vazgeçilecek ve anıt dikilmesi için kullanılmayacak arsalar yine Türkiye ya da duruma göre Yunan Hükümetine kalacaktır.

Madde 132 — 128 inciden 130 uncuya kadar olan maddelerde belirtilen arazinin İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetlerine ömürboyu ve bütünüyle yararlanmaları için ayrılmalarına ait yasal ve idari önlemler 130. maddenin 3 ncü paragrafında yeralan bildiriye izleyen altı ay içersinde, Türkiye Hükümeti ve Yunan Hükümeti tarafından alınacaktır. Eğer kamulaştırma gerekirse işbu istimlakler Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerine ait topraklar üzerinde karşılıklı olarak sözkonusu hükümetler eliyle ve giderleri kendilerine ait olmak üzere yapılacaktır.

Madde 133 — Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetleri vatandaşlarının mezar, mezarlıklar, kemiklikler ve anıtlarının kurulma, düzenlenme ve yönetilmesini uygun gördükleri her hangi bir yürütme organına ver-

mekte serbest olacaklardır. Bu organlar askeri nitelikte olmayacaktır. Mezarların yeniden birleştirilmesini ve mezarlık ve kemiklik kurulmasını sağlamak için gerekli görülecek olan mezar kazılması ve ceset nakli ile kendilerine arsa ayrılan Hükümetlerce yurtlarına iadesi gerekeceğine karar verilecek ölülerin çıkarılması ve taşınması konularında yalnız bunlar yetkili olacaklardır.

Madde 134 — Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetleri Türkiye’de bulunan mezarlarının, mezarlıklarının, kemikliklerinin ve anıtlarının kendi uyrukları arasından atanmış bekçiler tarafından korunmasını sağlamak hakkına sahip olacaklardır. Bu bekçiler Türkiye memurlarınca tanınacaklar ve mezarların mezarlıkların ve anıtların korunmasını sağlamak için sözügeçen memurların yardımlarından yararlanacaklardır, bu bekçiler hiçbir askeri sıfat taşımayacaklar, fakat kendilerini korumak için bir rövelver ya da otomatik tabanca ile silahlanmış olabileceklerdir.

Madde 135 — 128 inciden 131 inci maddeye kadar olan maddelerde belirtilen arazi Türkiye ve Türk memurları ya da duruma göre Yunanistan ve Yunan memurları tarafından hiçbir biçimde kira bedeline, vergiye veya harca tabi tutulmayacaktır. İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri temsilcileriyle mezarları, mezarlıkları, kemiklikleri ziyaret etmek isteyen kişiler için oralara giriş her zaman serbest olacaktır. Türkiye Hükümeti ve Yunan Hükümeti bu araziye giden yolların bakım ve idaresini sonuna kadar üstleneceklerdir.

Türkiye Hükümeti ve Yunan Hükümeti sözügeçen mezarların, mezarlıkların, kemikliklerin ve anıtların yönetim ve bakımında görevli kişilerin ihtiyaçları ve arazinin sulanması için yeterli miktarda suyu sağlayabilmeleri yönünden Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetlerine her türlü kolaylığı göstermeği yükümlenirler.

Madde 136 — Britanya, Fransa ve İtalya Hükümetleri, Türkiye’den ayrılan arazide bulunanlar da dahil olmak üzere kendi yetkilerine tabi arazide gömülü bulunan Türk askerleri ve denizcileri için mezarlar, mezarlıklar, kemiklikler ve onlar adına anıtlar kurulması için 128 inci ve 130 uncudan 135 inciye kadar olan maddeler hükümlerinden yararlanma hakkını Türkiye Hükümetine tanımağı yükümlenirler.

3. Genel Hükümler :

Madde 137 — Yüksek Akit Taraflar arasında aksine kararlaştırılmış olan hükümler dışında olmak üzere 30 Ekim 1918 tarihinden başlayarak işbu andlaşmanın yürürlüğe konmasına kadar İstanbul’u işgal eden devletler vatandaşlarının, yabancılardan ya da Türk vatandaşlarının haklarına, mallarına ve çıkarlarına ve bunlardan her birinin Türkiye memur-

ları ile olan ilişkilerine dair adigeçen devletlerin memurları tarafından ya da onlarla birlikte alınan kararlar ya da verilen emirler geçerli sayılacak ve bunlardan dolayı adigeçen devletler ya da memurları aleyhine hiçbir talep ileri sürülemeyecektir.

Yukarıda yazılı kararlar ya da emirlerden dolayı uğranılan bir zarardan doğan öbür bütün talepler Muhtelit Hakem Mahkemesine sunulacaktır.

Madde 138 — Genel affa ilişkin bugünkü tarihli beyannamenin 4. ve 6. bentleri hükümlerine zarar gelmemek koşuluyla, yargı konularında 30 Ekim 1918 tarihinden başlayarak işbu andlaşmanın yürürlüğe konulmasına kadar, Türkiye’de, İstanbul’u işgal eden devletlerin yargıçları, mahkemeleri ya da memurları tarafından ve ayrıca 8 Aralık 1921 tarihinde kurulan karma adli komisyon tarafından Türkiye’de verilmiş olan kararlar ve emirler, yürütme önlemleri dahil olmak üzere geçerli olacaktır.

Şu kadar ki bir askeri mahkeme ya da bir polis mahkemesi tarafından hukuki konularda verilmiş olan bir adli karardan dolayı kişilerden biri lehine uğradığı bir zararın karşılanması için diğer bir kişi tarafından bir istemde bulunulduğunda bu istem karma hakem mahkemesinin incelemesine sunulacak ve o da gerekirse bir tazminat ödenmesine karar verebilecek ve hatta bir iade işlemini emredebilecektir.

Madde 139 — Mülki, adli ya da mali makamlara ait ve vakıfların yönetimine ilişkin olup Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan bir toprağın hükümetini özel olarak ilgilendiren ve Türkiye’de bulunan evrak, defterler, planlar, senetler ve diğer her çeşit belgeler ve karşılığında bunlardan Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan topraklarda bulunup Türkiye Hükümetini özel olarak ilgilendirenler her iki taraftan karşılıklı olarak geri verilecektir.

Yukarıda belirtilen evrak, defterler, planlar, senetler ve diğer belgeleri elinde bulunduran Hükümet, kendini de bunlarla ilgili sayıyorsa, onları kendi saklayabilecek ve ancak ilgili hükümete, istek üzerine bunların fotoğraflarını ya da onaylı örneklerini vermekle yükümlü olacaktır.

Gerek Türkiye’den ve gerek ayrılan topraklardan götürülmüş olan evrakın, defterlerin, planların, senetlerin ve diğer belgelerin asılları tümüyle alındıkları topraklara ilişkin oldukları takdirde karşılıklı olarak geri verilecektir.

İşbu işlemlerden doğan giderler istemde bulunan hükümete ait olacaktır.

Yukarıdaki hükümler, eskiden Osmanlı İmparatorluğuna ait olup 1912 yılından sonra Yunanistan'a geçen ilçelerdeki emlak ve araziye ya da vakıflara ait defterlere de aynı koşullar altında uygulanacaktır.

Madde 140 — Türkiye ile öbür akit devletler arasında savaş sırasında ve 30 Ekim 1918 tarihinden önce karşılıklı olarak alınmış olan deniz ganimetleri, birbirlerine karşı hiçbir talep ve iddiaya yer vermeyecektir. İstanbul'u işgal eden devletler tarafından o tarihten sonra ateşkesin bozulması nedeniyle yapılan işgaller hakkında da aynı hüküm geçerlidir.

Şurası kararlaştırılmıştır ki İstanbul'u işgal eden devletlerin hükümetleri ya da Türkiye Hükümeti tarafından 29 Ekim 1914 tarihinden 1 Ocak 1923 tarihine kadar kendi limanlarında ya da işgal ettikleri limanlarda kullanılmış olan her çeşit deniz araçları, yük hacmi az gemiler, yatlar ve mavnalar hakkında gerek sözügeçen devletlerin hükümetleri ve vatandaşlarınca hiçbir istemde bulunulmayacaktır. Ancak bu hüküm, genel affa ilişkin bugünkü tarihli bildirinin 6. bendi hükümlerini bozmadığı gibi 29 Ekim 1914 tarihinden önceki haklara dayalı olarak kişiler tarafından başka kişiler aleyhine ileri sürülebilecek taleplere ve sürelerle zarar vermeyecektir.

Yunan kuvvetlerince 30 Ekim 1918 tarihinden sonra ele geçirilmiş olan Türk bayrağını taşıyan gemiler Türkiye'ye geri verilecektir.

Madde 141 — İşbu andlaşmanın 25 .maddesinin ve 28 Haziran 1919 tarihli Versay Barış Andlaşmasının 155, 250 ve 440. maddelerinin ve ayrıca sekizinci bölümünün (onarımlar) üçüncü ekinin uygulaması ile ilgili olarak halen elinde bulunduran müttefik hükümetlerin rızası olmaksızın, savaş sırasında Alman Hükümeti ya da vatandaşlarınca Osmanlı Hükümeti veya vatandaşlarına devir ve ferağ edilmiş olan Alman gemilerinin hepsine ilişkin olarak Alman Hükümetine veya vatandaşlarına karşı ileri sürülebilecek her türlü sorumluluklardan Türkiye Hükümetinin ve vatandaşlarının aklanmış bulundukları bildirilir.

Türkiye ile onun yanında savaşmış olan öbür devletlerin ilişkilerinde de, gerekirse aynı hüküm uygulanacaktır.

Madde 142 — Yunanistan ile Türkiye arasında Rum ve Türk ahalinin değişimine ilişkin 30 Ocak 1923 tarihinde yapılan özel sözleşme, adıgeçen iki yüksek akit arasında, işbu andlaşmada yazılı olmuş olsaydı haiz olacağı güç ve değerini aynını haiz olacaktır.

Madde 143 — İşbu andlaşma mümkün olan en kısa sürede onaylanacaktır.

Onay belgeleri Paris'te verilecek ve saklanacaktır.

Japon Hükümeti onay işleminin yapıldığını Paris'teki siyasi temsilcisi aracılığıyla Fransa Hükümetine bildirmekle yetinebilecek ve bu durumda onama belgesini mümkün olan süratle ulaştırılacaktır.

İmzacı devletlerden her biri işbu andlaşmayı, kendi tarafından imza edilmiş ve Lozan Konferansının nihai senedinde sayılmış olan diğer belgelerle birlikte -eğer bunlar onaylanmayı gerektiriyorsa- tek ve aynı belge ile onaylayacaktır.

Bir yandan Türkiye, öbür yandan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, ya da aralarından üçü onay belgelerini sunar sunmaz ilk sunma tutanağı düzenlenecektir.

Bu ilk tutanak tarihinden başlayarak andlaşma bu yolla onu onaylayan Yüksek Akit Taraflar arasında yürürlüğe girecektir. Diğer devletler için, onay belgelerinin verilme tarihinde; daha sonra yürürlüğe girecektir.

Şu kadar ki Yunanistan'a ve Türkiye'ye ilişkin olarak, 1. maddenin ve 2. maddenin iki no.lu paragrafı ile beşinciden on birinci dahil işbu maddeye kadar olan maddeleri hükümleri, Türkiye ve Yunan Hükümetleri kendi onay belgelerini tevdi etmeleri sonrasında işbu tarihte yukarıda belirtilen tutanak henüz düzenlenmemiş olsa bile, yürürlüğe girecektir.

Fransa Hükümeti onama belgelerinin verilme tutanaklarının onaylı birer örneğini bütün imzacı devletlere verecektir.

..... temsilciler işbu andlaşmayı imza etmişlerdir.

24 Temmuz bin dokuz yüz yirmi üç tarihinde Lozan'da yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransız Hükümeti arşivine konulacak ve bu Hükümet akit devletlerden herbirine onaylı birer örneğini verecektir.

Rumbold

Pellé

Garroni, Montagna

Otchiai

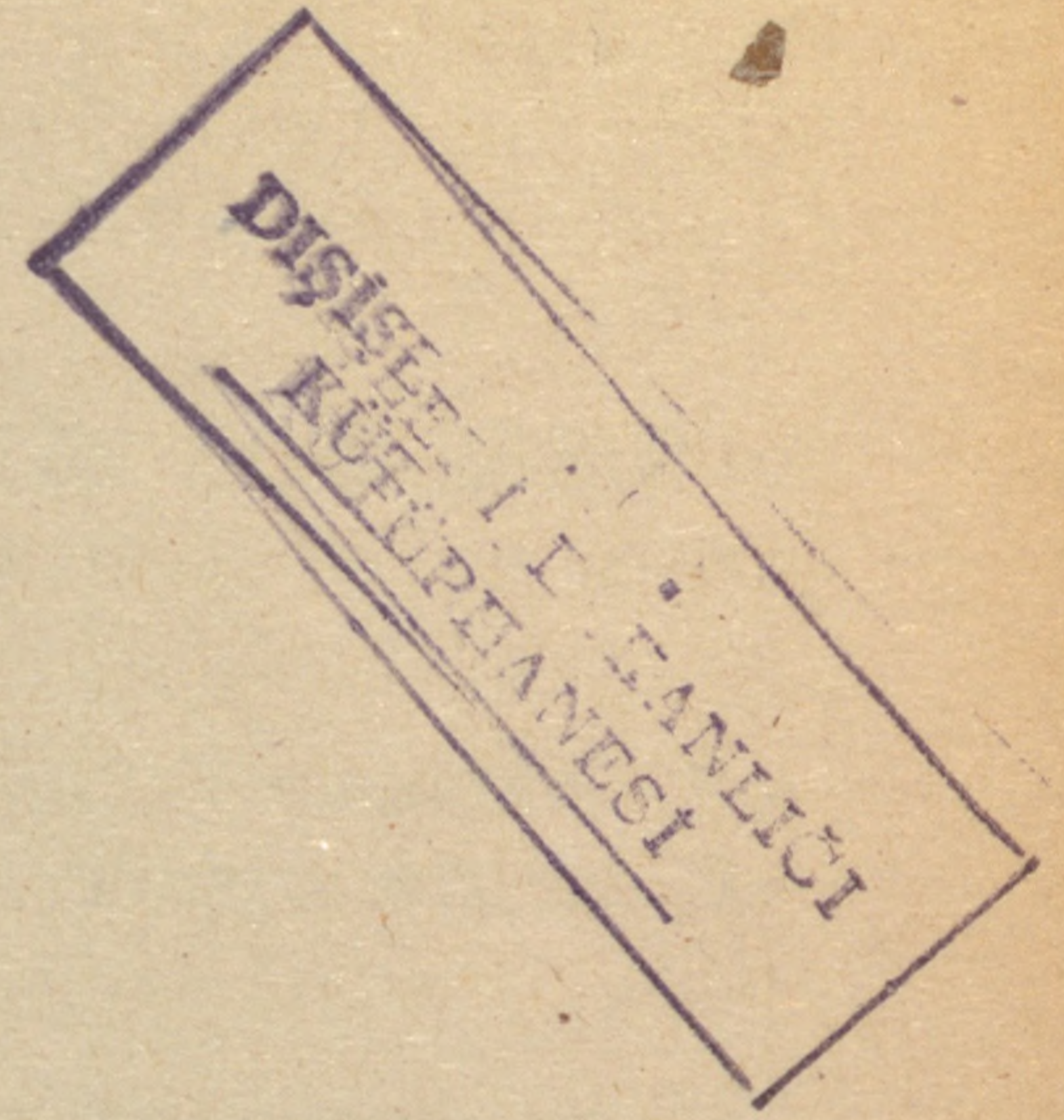
Veniselos, Caclamano

Diamandy, Contzesco

M. İsmet.

Dr. Rıza Nur.

Hasan.

II. BOĞAZLARIN TABİ OLACAĞI USULE İLİŞKİN SÖZLEŞME

(Yerini, 20 Temmuz 1936 tarihli Montrö Sözleşmesi
aldığından, buraya dahil edilmemiştir.)

III. TRAKYA SINIRLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Sıp - Hırvat - Sloven Devleti ve TÜRKİYE, Trakya sınırları üstünde barışın sürdürülmesi umuduyla,

Ve bugün imza edilen barış andlaşmasının 24. maddesinde belirtildiği gibi işbu sınırların her iki yanında bazı özel karşılıklı önlemlerin alınması gereğini bu amaçla değerlendirerek,

Bu konuda bir sözleşme yapmaya karar vermişler ve temsilcileri olarak :

.....

.....'ı atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

Madde 1 — Ege Denizi'nden Karadeniz'e kadar Türkiye'yi Bulgaristan'dan ve Yunanistan'dan ayıran sınırların iki yanındaki topraklar aşağıdaki sınırlar içinde ve yaklaşık otuz kilometre genişliğinde olarak gayri askeri hale getirilecektir (Ekli haritaya müracaat) :

1. Türkiye toprağında, Ege Denizi'nden Karadeniz'e kadar :

Bugünkü tarihle imza edilen Barış Andlaşmasının 2. maddesinin 1 ve 2 no.lu bölümlerinde belirlenen Türkiye'nin Yunanistan ve Bulgaristan'la olan sınırına oldukça paralel bir çizgi.

Bu çizgi Kırkkilise bölgesinde Kırkkilise kasabası ile yarıçapı kasabanın merkezinden başlayarak en az beş kilometrelik bir çevreyi gayri askeri hale getirilen bölgenin dışında bırakmak koşuluyla ve bu sınırdan en az otuz kilometre uzaklıkta çizilecektir. Ve Ege Denizi'nde İbrice (İbridje) Burnu'ndan başlayıp Karadeniz'de Serbes Burnu'nda son bulacaktır.

2. Yunanistan toprağında, Ege Denizi'nden Yunan - Bulgar sınırına kadar :

Mekri Burnu'nun ucundan (Mekri kasabası hariç) başlayarak ve kuzeye doğru Tahtalı'ya kadar Meriç nehrine oldukça paralel bir yön iz-

leyerek ve bundan sonra Meherkoz'un doğusundan Küçük Derbent'in yaklaşık on beş kilometre batısında Yunan - Bulgar sınırı üstünde saptanacak bir noktaya ulaşan bir çizgi.

3. Bulgar toprağında, Yunan - Bulgar sınırından Karadeniz'e kadar :

Yukarıdaki gibi saptanan noktadan başlayıp Papasköy'ün beş kilometre batısında Edirne yolunu Koşilkavak (Kossukavak)ta keserek bundan sonra Yunan - Bulgar ve Türk - Bulgar sınırlarından en az otuz kilometre bir uzaklıktan geçerek ve yalnız Harmanlı bölgesinde Harmanlı kasabasıyla kasabanın merkezinden itibaren en az beş kilometrelik bir çevreyi askerden arındırılmış bölge dışında bırakarak Karadeniz'de Anberler'in kuzey batısındaki körfezin en içerlek noktasında sona erecek bir çizgi.

Madde 2 — İşbu andlaşmanın yürürlüğe konma tarihinden başlayarak on beş gün içersinde kurulacak bir İşaretleme Komisyonu, 1. maddede açıklanan sınırları arazi üzerinde belirleyip çizecektir. İşbu komisyon Fransa, Britanya, İtalya, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye tarafından -her devlet için bir temsilci bulunacak biçimde- atanacak temsilcilerden kurulu olacaktır. Bulgar, Yunan ve Türk temsilcilerinden her biri ancak Bulgar, Yunan ve Türk toprağına ait çalışmalara katılabilecektir. Yine de bu çalışmalardan doğacak mesainin tümü komisyonun genel oturumunda karara bağlanıp tutanağına geçirilecektir.

Madde 3 — 1. maddede yazılı bölgelerin askerden arındırılması aşağıdaki koşullara göre yapıp devam ettirilecektir :

1. Halen varolan bütün sürekli ve sahra istihkamları, toprağında bulundukları devlet tarafından silahsızlandırılacak ve sökülecektir.

Bu çeşitten hiçbir yeni istihkam yapılmayacak ve hiçbir silah ya da harp malzemeleri deposu ve saldırı ya da savunma amaçlı olsun, hiçbir kara, hava, deniz tesisi kurulmayacaktır.

2. Jandarma, polis kuvveti, gümrük memurları, sınır muhafızları gibi iç düzeni sağlamaya ve sınırları gözetlemeye ayrılmış özel güçlerden başka hiçbir silahlı kuvvet buralarda ne durabilecek, ne de harekatta bulunabilecektir. Hiçbir uçak ya da başka hava aracına sahip olmayacak olan işbu özel gücün mevcudu aşağıdaki sayıları geçmeyecektir :

- a) Askerden arındırılan Türkiye toprağında toplam 5000 kişi,
- b) Askerden arındırılan Yunan toprağında toplam 2500 kişi,
- c) Askerden arındırılan Bulgar toprağında toplam 2500 kişi.

Bunların donanımı her türlü top dışında ancak rövelver, kılıç ve tüfek ve her 100 er başına 4 makineli tüfekten ibaret olacaktır.

Bu hükümler 27 Kasım 1919 tarihli Nöyi Andlaşması gereğince Bulgaristan'a düşen yükümlülükleri etkilemeyecektir.

3. Askerlikten arındırılan bölgeler üzerinde herhangi bir bayrak taşıyan kara ya da donanma uçaklarının uçuşu yasaktır.

Madde 4 — İşbu andlaşmada toprakları söz konusu edilen sınırdaş devletlerden birisinin kararlaştırılan hükümlere uyma konusunda ileri süreceği bir istemi olursa bunu Milletler Cemiyeti Meclisine sunacaktır.

Madde 5 — İşbu Sözleşme onaylanacaktır.

Onay belgeleri en kısa sürede Paris'te verilecektir.

İşbu Sözleşme Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye taraflarından onaylandıktan itibaren yürürlüğe girecektir. Özel bir tutanakla onay işlemi kayda geçirilecektir. O zaman da bunu henüz onaylamamış olan öbür ülkeler hakkında bu sözleşme, adıgeçen devletler öbür akit devletlere Fransız Hükümetince bildirilecek olan onay belgelerini verdikçe yürürlüğe girecektir.

Japon Hükümeti onaylamanın yapılmış olduğunu Paris'teki siyasi temsilcisi kanalıyla Fransız Hükümetine bildirmekle yetinmek yetkisini haiz olacak ve bu durumda onay belgesini en kısa sürede verecektir.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imza etmişlerdir.

İşbu sözleşme Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransa Hükümeti arşivine konulacak ve bu Hükümet birer onaylı nüshasını imzacı devletlerden her birine verecektir.

IV. İKAMET VE YARGI YETKİSİ HAKKINDA SÖZLEŞME

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Bir yandan, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti,

Diğer yandan,

TÜRKİYE,

Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarının ve işbu Devletler ülkesinde Türk vatandaşlarının ikamet koşullarını ve yargı yetkisine ilişkin bazı sorunları çağdaş devletler hukukuna göre düzenlemek istediklerinden,

Bu konuda bir sözleşme yapmaya karar vermişler ve temsilcileri olarak :

.....

.....'ı atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

KESİM 1

İKAMET ŞARTLARI

Madde 1 — İşbu kesimde yer alan hükümlerden her birinin Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarına ve şirketlerine uygulanması, bu devletler toprağında Türk vatandaş ve şirketlerine tam karşılığı işlem uygulanması şartına bağlıdır.

Adıgeçen devletlerden biri gerek kendi yasaları gereği ve gerek başka bir yolla sözkonusu hükümlerden her hangi birisi için karşılıklı işlem yapmaktan kaçınacak olursa onun vatandaş ve şirketleri Türkiye'de bu aynı hükümden yararlanamayacaktır.

Bu maddenin uygulanmasında, Akit Devletlerin dominyonları, sömürgeleri ve himaye yahut yönetimleri altındaki ülkeleri de akit devlet toprağı sayılacaktır.

B Ö L Ü M I

GİRİŞ VE İKAMET

Madde 2 — Türkiye toprağında, öbür akit devletler vatandaşları kişileri ya da malları bakımından devletler genel hukukuna göre kabul görecektir ve haklarında o şekilde işlem yapılacaktır. Bunlar Türkiye’de kişileri, malları, hakları ve menfaatleri konusunda yasaların ve yerel memurların tam koruması ve gözetimi altında bulunacaklardır. Yurt dışından göçe ilişkin hükümlere zarar gelmemek koşuluyla, Türkiye’ye giriş ve orada oturma konusunda tam serbestliğe sahip olacaklar ve dolayısıyla Türkiye’ye gidip gelebilecek ve orada kalabileceklerdir.

Madde 3 — Türkiye’de öbür akit devletler vatandaşları yasalara ve yerel düzenlemelere göre her türlü menkul mallar ve taşınmaz mal edinme, kullanma, devir ve ferağ etme hakkına sahip olacaklardır; bunlar özellikle satış ve değişim, vasiyet veya her yoldan bu mallara tasarruf edebilecekleri gibi kanun gereği veraset yoluyla ya da hibe ve vasiyet yoluyla bu malları sahiplenebileceklerdir.

Madde 4 — Türkiye’de, öbür akit devletler vatandaşlarının ve karşılığında adıgeçen devletler ülkelerinde Türk vatandaşlarının çeşitli iş, meslek ve sanat dallarında çalışabilmeleri için işbu sözleşmenin yürürlük tarihinden başlayarak on iki ay içinde Türkiye ile adıgeçen devletler arasında özel sözleşmeler yapılacaktır.

Şurası kararlaştırılmıştır ki böyle sözleşmeler yapılınca kadar 1 Ocak 1923 tarihindeki statüko korunacak ve belirtilen on iki ay süre bitmeden sözleşme yapılamadığı takdirde, kişilerin 1 Ocak 1923 tarihindeki kazanılmış haklarına uymak şartıyla Akit Devletlerden her biri tekrar hareket serbestisini kazanacaktır.

Madde 5 — Öbür akit devletlerden her hangi birinin ülkesinde usulüne uygun olarak kurulmuş bulunan ticari, sınai veya mali şirketler -nakliye ve sigorta şirketleri dahil- Türkiye’de tanınacaklardır.

Böyle şirketler kuruluşlarına, yeteneklerine ve davalarda taraf olma haklarına ilişkin bütün konularda milli kanunlarına göre işlem görecektir.

Bu şirketler, Türk toprağında da yerleşebilecek ve kuruldukları ülke vatandaşları tarafından yapılabilen ve Türkiye’de ulusal şirketlere yasak olmayan her türlü iş ve çalışmaları yapabileceklerdir. Bu şirketler, kamu düzenine ilişkin hükümlere uymak şartıyla, Türkiye’de işlemlerini serbestçe yürütebilecekler ve bu hususta benzer ulusal şirketlerin haklarından aynen yararlanacaklardır.

Bu şirketler milli kanunlara ve düzenlemelere göre hareket ederek, her türlü menkul mallar edinebilecekler, kullanabilecekler, devir ve satış hakkına malik olacaklardır; şirketin işlerini yürütebilmesi için gerekli taşınmazmallar hakkında da aynı hüküm geçerliyse de, bu durumda, taşınmazmal edinme şirketin temel amacı olmamak gerekir.

Madde 6 — Türkiye'de öbür Akit Devletler vatandaşları askerlik hizmetine ilişkin kanunlara tabi olmayacaklardır. Bunlar askerlik hizmeti yerine geçen her çeşit hizmet, yükümlülük ve mali zorunluluktan bağışık olacaklardır.

Kamu yararına olduğu kanun gereği olan bir neden bulunmadıkça ve kendisine önceden haklı tazminat verilmedikçe bu devletler vatandaşlarının malları kamulaştırılmayacak ya da geçici de olsa bunlar mallarındaki yararlanma haklarından yoksun bırakılamayacaktır. Önceden ilan edilmedikçe hiçbir kamulaştırma işlemi yapılamayacaktır.

Madde 7 — Türkiye gerek bir yasa hükmü üzerine, gerek ahlak, sağlık ve dilencilik hakkındaki kanunlar ve kurallar uyarınca ve gerek devletin iç ve dış güvenliğine ilişkin nedenlerden dolayı, öbür akit devletler vatandaşlarını, kişisel olarak uygulanacak önlemler biçiminde sınır dışı etme hakkını saklı tutar, Akit Devletler de bunları ve ailelerini her an kabul etmeği üstlenirler.

Sınır dışı etme işlemi sağlık ve insanlık koşullarına uyularak yapılacaktır.

B Ö L Ü M II

MALİ YÜKÜMLER

Madde 8 — Türkiye toprağında oturmak ve yerleşmek ve ayrıca Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarına 4. maddede belirtilen koşullara göre izin verilen her çeşit iş, meslek, sanat ve işletme veya ne yolla olursa olsun faaliyette bulunmak için, adıgeçen Akit Devletler vatandaşlarına ne nitelikte ve ne ad altında olursa olsun Türkiye vatandaşlarının tabi olduğu vergi, harç veya mali yüklemelerden başka ya da daha ağır vergi, harç ve mali yüklem getirilemez.

Dışarıda yerleşmiş olan ve Türkiye'den geçişleri sırasında herhangi bir yoldan faaliyette bulunacak sözkonusu devletler vatandaşları aynı önem ve nitelikte faaliyette bulunan Türk vatandaşlarıyla Türkiye'de yerleşmiş başka yabancıların ülkede cari vergi hükümleri gereğince tabi oldukları vergi, harç ve yüklemelerden, her ne nitelikte ve her ne adla olursa olsun, başka ya da daha ağır hiçbir vergi, harç veya yükleme tabi tutulmayacaklardır.

Bu devletler vatandaşlarının Türkiye topraklarındaki mal, hak ve menfaatleri gerek edinme, kullanma ve yararlanma ve gerek ferağ, intikal veya mirasla edinme hususlarında Türk vatandaşlarının mal, hak ve menfaatlerine bu konularda yüklenen bütün yükümlülüklerden ve dolaylı ya da doğrudan alınan harç ve vergiden başka ya da daha ağır yüklem, harç ya da vergiye tabi tutulmayacaktır.

Madde 9 — Taşıma ve sigorta şirketleri de dahil, öbür akit devletlerden birinin yasaları gereğince kurulmuş olup işbu sözleşmenin 5. maddesi hükmüne göre Türkiye'de yerleşmiş veya orada iş yapan ticari, sınai veya mali şirketler, Türk kanunları gereğince kurulmuş aynı nitelikteki şirketlerin tabi tutulmadıkları hiçbir vergiye, ödemeye veya harca her ne türden ve her ne adla olursa olsun, tabi tutulmayacaklardır.

Aynı hükümler sözkonusu ülkelerin firma ve şirketlerinin işbu sözleşmenin 5. maddesi hükmüne göre Türkiye'de yerleşmiş bulunan veya Türkiye'de iş yapan brans, şube, acente veya başka temsilciliklerine de uygulanacaktır. Şurası kararlaştırılmıştır ki böyle firma ya da şirketlerin müdürlüğü Türkiye dışında bulunursa adıgeçen brans, şube, acente ve temsilcilikleri ancak Türkiye'de gerçekten kurulmuş sermayeleri üzerinden, ya da vergiye tabi olacak sermayeleri saptanamadığı takdirde, bu sermayeyi tespiti yarayacak gerçek temettü ve gelirleri üzerinden vergi ve diğer mali yükümlere tabi olabileceklerdir.

Madde 10 — Eğer Türkiye Hükümeti ne ad ve nitelikte olursa olsun vergi bağışıklıkları koyacak olursa bu bağışıklıklar Türkiye vatandaşlarına ve Türkiye kanunları gereğince kurulmuş şirketlere olduğu gibi Türkiye'de yerleşik Akit Devletler vatandaş ve şirketlerine de tanınacaktır.

Bu hüküm devletçe kurulmuş kurumlara veya bir kamu hizmeti imtiyazını haiz olanlara tanınan vergi bağışıklığından yararlanmayı isteme hakkı doğurmaz.

Madde 11 — 8. maddeden 10. maddeye kadarki hususların hepsinde Türkiye'de öbür akit devletler vatandaşlarından vilayetlerce veya mahalli yönetimlerce alınabilecek vergi ve harçlar Türk vatandaşlarından alınacaklardan başka veya daha ağır olmayacaktır.

Madde 12 — Türkiye'de yerleşen ya da iş yapan diğer akit devletler vatandaşlarına ya da bunların Türkiye toprakları üzerindeki mal, hak ve menfaatlerine ve adıgeçen devletlerden birinin kanununa göre kurulmuş olup Türkiye'de yerleşen veya iş yapan şirketlere, şubelere, acentalara, hatta savaş durumunda bile, hiçbir zorunlu borçlandırma yapılmayacak ve olağandışı varlık vergileri kesilmeyecektir.

Madde 13 — Kapitülasyonların kaldırılmış olmasına dayanarak Türkiye, yabancı devletler uyruklarına, kendi vatandaşlarına tanıdığı muameleden daha müsaadekâr bir muamele tanımayacak ve işbu kesimde yer alan konularda kendi vatandaşlarına ve öbür akit devletler vatandaşlarına eşit muamele ilkesini uygulayacaktır.

KESİM 2

YARGI YETKİSİ

Madde 14 — Türkiye'de diğer akit devletler vatandaşları ve karşılığında sözügeçen devletler ülkesinde Türk vatandaşları, 18. madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, her konuda o yer vatandaşlarının tabi oldukları aynı koşullar çerçevesinde mahkemelere serbestçe başvurarak davacı veya davalı olabileceklerdir.

Madde 15 — 16. madde hükmü saklı kalmak koşuluyla, Türkiye ve öbür akit devletler arasındaki ilişkilerde, yargı sorunları Devletler Hukuku ilkelerine göre çözümlenecektir.

Madde 16 — Türkiye ile öbür akit devletler arasında kararlaştırılmıştır ki kişi halleri konularında yani evlenme, karı koca mal ortaklığı, boşanma, ayrılık, çeyiz, babalık, evlatlık, evlat edinme, kişisel ehliyet, rüşt, vesayet, kayyımlık, kısıtlılık konularında ve taşınır mallarla ilgili konularda vasiyet, miras, taksim ve terekenin tasfiyesinde aile hukukuna ilişkin sorunlarda adıgeçen devletlerin Türkiye'de oturan veya orada bulunan vatandaşlarına karşı ancak kişi hakları sözkonusu olan tarafın uyruğu olduğu ülkede toplanan milli mahkemeleri ya da diğer milli makamları yetkili olacaktır.

Bu hüküm, Devletler Hukukuna veya yapılabilecek özel sözleşmelere göre konsolosların nüfus işlerinde haiz oldukları özel görevleri bozmadığı gibi tarafların milli mahkemelerinin ya da diğer milli makamlarının yetkilerine girdiği yukarıda teyit edile nsorunlara ait deliller ve ispatları Türk mahkemelerinin isteme ve kabul etme haklarına da zarar getirmez.

Birinci paragraf hükmünden ayrı olarak, eğer davada ilgili olanların hepsi Türkiye mahkemelerinin yargısını yazılı olarak kabul ederlerse, işbu Türk mahkemesi, tarafların milli kanunlarına göre karar vermek üzere, birinci paragrafta yer alan meselelerde dahi yetki sahibi olabilecektir.

Madde 17 — Türkiye'deki yabancılara kendileri ve mallarının Türk mahkemeleri önünde devletlerin hukukuna ve diğer ülkelerde genel biçimde uygulanan esas ve usullere uygun bir korunma altına alınacakları hususunun sağlanacağını Türkiye Hükümeti duyurur.

Madde 18 — Türkiye ile diğer akit devletler arasındaki ilişkilerde, duruşma giderleri için kefalet parasına, kararların yürütülmesine, adli ve gayri adli evrakın tebliğine, istinabeye, mahkeme masraflarına ait hükümlere, ücretsiz adli yardımlaşmaya ve borç yüzünden hapse ilişkin bütün sorunlar, ilgili devletler arasında yapılacak özel sözleşmelerle düzenlenecektir.

KESİM 3

SON HÜKÜMLER

Madde 19 — Akit devletler kendi egemenlik ve yönetimleri altındaki özerk bir hükümete sahip dominyonlarının, sömürgelerinin, himayelerindeki ülkelerin veya denizaşırı ülke veya topraklarının hepsinde veya bazılarında işbu sözleşmenin hükümlerinin uygulanmayacağını, sözleşmenin yürürlüğe girişi anında bildirme hakkını saklı tutarlar; bu durumda Türkiye sözügeçen dominyonlara, sömürvelere, himayeleri altındaki ülkelere ve denizaşırı topraklara karşı işbu sözleşmeden doğan yükümlülüklerinden kurtulacaktır.

Şöyle ki, adıgeçen devletler bu sözleşme gereğince yapacakları bildiri ile sözleşmeden çıkarabilecekleri özerk hükümetli dominyon, sömürge, himayelerindeki, ülke veya denizaşırı topraklardan her hangi biri adına sözleşmeye sonradan katılabileceklerdir.

Madde 20 — İşbu sözleşme yürürlük tarihinden itibaren yedi yıl süre için yapılmıştır.

Sözleşmenin bu sürenin bitiminden en az bir yıl önce Yüksek Akit Taraflardan herhangi biri tarafından feshi bildirilmediği takdirde, hükümleri feshi bildirilinceye kadar yürürlükte kalacak ve sona erme, ancak bildirilişinden başlayarak bir yıl sürenin geçmesinden sonra etkili olacaktır. Sözleşmenin sona erdiği Türkiye'den başka bir akitçe bildirilirse, bu sona erme ancak sözkonusu devletle Türkiye arasında geçerli olacaktır.

Türkiye, sözleşmeyi gerek bütün devletlere karşı ve gerek bu devletlerden yalnız birine karşı fesih (sona erdirme) yetkisine sahip olacak ve ikinci şıkta sözleşme, diğer devletlere karşı yürürlükte kalacaktır.

Madde 21 — İşbu sözleşme onaylanacaktır.

Onay belgeleri en kısa sürede Paris'te verilecektir.

İşbu sözleşme bugünkü tarihli Barış Andlaşması ile aynı koşullar altında yürürlüğe girecektir.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransız Hükümeti arşivine konulacak ve bu Hükümet imzacı devletlerin her birine onun birer onaylı örneğini verecektir.

V. TİCARET SÖZLEŞMESİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Bir taraftan,

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Yunanistan, Roman-
ya, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti,

Ve diğer taraftan,

TÜRKİYE,

İktisadi ilişkilerini devletlerin hakları ilkesi üzerine ve ticareti özen-
direcek ve alışverişleri kolaylaştıracak en uygun biçimlerde kurmak iste-
ğini duyarak,

Bu amaçla bir sözleşme yapmaya karar vermişler ve temsilcileri
olarak :

.....

.....'ı atamışlardır. Bu temsilciler usulüne uygun ve
geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri
kararlaştırmışlardır :

KESİM 1

Madde 1 — İşbu sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle diğer akit dev-
letler ülkesinden çıkan ve bu ülkelerden gelen doğal ürünleri ya da işlen-
miş mallara, Türkiye'ye sokulmalarında uygulanacak tarifeler 1 Eylül
1916 tarihinde yürürlüğe konulan Osmanlı eşya ağırlık tarifeleri olacaktır.

Madde 2 — 1 Eylül 1916 tarihli Osmanlı tarifesinde yazılı ve Türk
kağıt parasıyla ödetilen vergiler, aşağıda belirtilen koşullar çerçevesinde
kambyo fiyatına göre zaman zaman değiştirilecek ve düzeltilecek olan
arttırma katsayılarına tabi tutulacaktır.

Bu katsayılar 1 Mart 1923 tarihinde yürürlükte bulunan katsayılar
olacaktır. Ancak ilişik 1 sayılı cetvelde sayılan maddelere «9» katı uy-
gulanacaktır.

Yukarıda belirtilen katsayılar kambyo fiyatına göre aşağıdaki ku-
rallara göre düzenlenecek ve uyarlanacaktır.

Bu katsayılar İngiliz lirası 745 kuruş kağıt para değerinde olduğu bir zamanda saptanmış olduğundan eğer bu sözleşmenin yürürlüğe girişinden bir önceki ay içersinde Türk lirasında o kura oranla % 30'dan çok bir ortalama değer artışı meydana gelirse 12 ve 9 katları aynı ayın ortalama kuru ile orantılı olarak düşürülmek gerekecek, bu yolla ayarlanan katsayının izleyen üç ay içerisinde uygulanmasına devam edilecektir. Bu katsayı üç ayın bitiminde gerekirse son ayın ortalama kuruna göre yeniden değiştirilecektir.

Aynı şekilde eğer işbu sözleşmenin yürürlüğe girişinden önceki ay içersinde Türk lirası bir İngiliz lirası için 745 kuruştan ibaret ilk kura oranla % 30'dan fazla bir değer düşüşü gösterirse 12 ve 9 katları aynı ayın ortalama kuruna göre arttırılabilecektir; bu şekilde ayarlanan katsayı, izleyen üç ay içinde uygulanmaya devam olunacaktır. Bu katsayı, son ayın ortalama kuruna göre yeniden değiştirilecektir.

Türk lirasının değer kaybetmesi durumunda «5» katı, 12 ve 9 katlarının tabi oldukları koşullarla arttırılabilecek ve fakat Türk lirasının değer kazanması durumunda bu katsayı ancak İngiliz lirası kağıt para olarak beş Türk lirasından aşağı bir değerde bulunduğu zamandan itibaren düşürülmek gerekecektir.

Para reformu yapılması halinde, yukarıdaki gibi saptanan çeşitli katsayılar gümrük vergilerinin tutarına zarar vermeyecek biçimde yeni ve eski para arasındaki farka göre değiştirilecektir.

Madde 3 — Türkiye aşağıdaki hususlar için gerek görülebilecek olanlardan başka bütün ithalat ve ihracat yasaklarını işbu sözleşmenin yürürlüğe girmesiyle kaldırmağı ve sözleşmenin devamı süresince de tekrar koymamağı yükümlenir :

1. Ülke beslenmesi için zorunlu kaynakları korumak ve ulusun ekonomik faaliyetlerini güçlendirmek;
2. Devletin güvenliğini sağlamak;
3. İnsanları, hayvanları ve bitkileri bulaşıcı hastalıklara, hayvan ve bitki hastalıklarına karşı korumak;
4. Afyon ve başka uyuşturucuların yurda sokulmasını önlemek;
5. Türkiye'de kullanımı yasaklanmış alkollü maddelerin girmesini önlemek;
6. Altın paranın veya altın madeninin dışarı çıkarılmasını yasaklamak;
7. Devlet tekelleri kurmak ve işletmek.

Öbür akit devletlerden her biri tarafından, kendisine bu devletin yasal düzenlemeleri gereğince, adil bir karşılıklı işlem yapılması koşuluyla, Türkiye, yasakları hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulamağı ve yasaklanmış maddeler için istisnalar ya da ruhsatlar çıkarırsa, hiçbir akit devletin ticareti zararına olarak başka bir akit devlete ya da her hangi bir devletin ticaretine asla izin vermemeyi taahhüt eder.

Madde 4 — Karşılıklı işlem şartıyla Türkiye’de giriş veya tüketim vergisi, diğer akit devletler ülkelerinde çıkan ve oralardan gelen mallara, ancak Türkiye’de üretilen aynı ya da benzeri ürünler üzerinden alındığı miktarda olmak üzere uygulanacaktır.

Bundan başka Türkiye ilişik 2 sayılı cetvelde yazılı maddelerden bu cetvelde gösterilen tüketim vergisini kendi vatandaşlarıyla öbür akit devletler vatandaşları arasında aynı eşitlik koşulları altında olmak üzere almaya devam edebilecektir.

Karşılıklılık şartıyla oktruva vergisi veya mahalli memurlarca alınan her vergi, eğer Türkiye’de üretilen maddelere konmuşsa, Türk ürünleriyle öbür akit devletlerin ülkelerinde çıkan ve oradan gelen ürünler arasında bir ayırım gözetilmeksizin uygulanacak ve eğer Türkiye’de üretilmeyen maddeler üzerine konmuşsa, çıkış ve varış yerleri neresi olursa olsun aynı ya da benzeri bütün yabancı ürünlere hiçbir çeşit ayırım yapılmaksızın aynı biçimde uygulanacaktır.

Madde 5 — Öbür akit devletlerden her biri tarafından kendi yasalarına göre Türkiye’ye uygun bir karşılıklı işlem yapılmak şartıyla, Türkiye’nin, doğal ürünleri ya da mamul mallarından her hangi biri üzerine koyduğu veya koyabileceğı her dışsatım vergisi, hiçbir yoldan öbür akit devletlerden herhangi birisinin ticareti zararına bir ayırım yaratılmayarak, bütün alıcı ülkeler için eşitlikle uygulanacaktır.

Madde 6 — Türkiye’nin, tarife konusunda veya genel olarak her ticari konuda, bugünkü tarihli andlaşma gereğince Türkiye’den ayrılan topraklardan herhangi birisine ya da, sınır ticareti için, sınırdaş bir devlete uygulayabileceğı özel yararlar dışında, Türkiye birinciden beşinciye kadar olan maddelerde sözü edilen konularda diğer her hangi bir ülkeye uygulayacağı daha elverişli her işlemde öbür akit tarafları yararlandıracaktır.

Madde 7 — Türkiye ve öbür akit devletler, ithal edilen malların menşei olan ülkeyi göstermek üzere bu malların o ülkenin milli üretim ve imalatından olduğunu ya da o ülkede uğradığı değişme dolayısıyla o ülkenin sayılmak gerektiğini belgeleyen resmi bir şahadetname bulundurmasını ithalat yapan kişilerden karşılıklı olarak isteyebileceklerdir.

Bu kesime ilişik 3 sayılı örneğe göre düzenlenecek menşe şahadetnameleri, gerek Ticaret veya Tarım Bakanlığı, gerek göndericinin bağlı olduğu ticaret odası gerekse gönderilen ülkenin kabul edeceği diğer her örgüt ya da kurul tarafından verilecektir. Bu belgeler gönderilen ülkenin siyasi temsilcisi ya konsolosluğunca onaylanacaktır.

Posta paketlerinde, alıcı ülke bunların ticari bir niteliği bulunmadığını anladığı takdirde menşe şahadetnamesi aranmayacaktır.

Madde 8 — Bununla birlikte işbu kesim hükümlerinden yararlanma, diğer herhangi bir yabancı ülkeye tanıdığı kadar elverişli bir işlemi, Sözleşmenin devamı süresince, Türkiye'ye sağlamayacak olan hiçbir akit devletçe talep edilmeyecektir.

EK I. 9 katsayıya tabi maddelerin listesi

EK II. Tüketim vergisi

EK III. Menşe şahadetnamesi örneği

KESİM 2

Madde 9 — Türkiye, aynı konuda kendisine karşılıklı işlemde bulunmak şartıyla, Türk bayrağını taşıyan gemilere uyguladığı işlemin eşidini ya da başka herhangi bir devlete uygulamakta olduğu veya uygulayacağı daha elverişli bir işlemi öbür akit devletler gemilerine uygulamayı üstlenir.

Türkiye, öbür akit devletlerden her birisine karşı ve bu devletlerden herbiri Türkiye'ye karşı balık avcılığını, deniz kabotajını, yani ülkesinin bir limanından alınan yük ve yolcuların aynı ülkenin başka bir limanına denizden taşınmasını ve liman hizmetlerini, yani çekme ve kılavuzluk ve ne nitelikte olursa olsun bütün iç hizmetleri kendi bayrağına ayırmak hakkını saklı tutar.

Madde 10 — Balık avcılığı, deniz kabotajı ve liman hizmetleri hakkında yukarda sayılan istisnalar saklı olmakla birlikte, ülkeye gelecek veya ülkeden çıkacak her çeşit malın ithal ya da ihracı veya yolcuların taşınması haklarına ve gemilerin liman, dok, rıhtım, ve dışlimanlarda yükleme ve boşaltma yapmalarına ilişkin bütün kolaylıklardan yararlanmalarına ait konularda bir taraftan Türkiye ve diğer taraftan diğer Akit Devletlerin her biri, kendi gemilerine uyguladıkları muameleye eşit bir muameleyi karşılıklı olarak birbirlerine uygulayacaklardır.

Aynı zamanda, aynı işlem karşılıklılığı şartıyla, Hükümet, memurlar, özel kişiler, dernekler ve her çeşit kurumlar ad ve yararına olarak toplanan sağlık, liman, rıhtım, demirleme, kılavuzluk, karantina, fener

vergi ve harçları ve benzerleri gibi gemilerin ödemekle yükümlü olduğu her türlü vergi, harç ve ödeme hususunda da eşitlik mutlaka cari olacaktır.

İthal ya da ihraç edilen mallara konulmuş vergi ve harçlar, ancak bu malların geldikleri, vardıkları veya çıktıkları yere göre belirlendiği ve birinci kesimin hükümleri uyarınca diğer bütün akit devletlere eşit şekilde uygulanabilir bulunduğu için Türkiye, karşılıklı işlem görmek koşuluyla, ithal ya da ihraç edilen malları, ithalat veya ihracatı yapan geminin bayrağı, varış veya kalkış limanları, geminin gidiş - gelişleri ve iskelelerde durması üzerinden alınan hiçbir resmi ek ya da her hangi nitelikte veya ne ad altında olursa olsun hiçbir vergi artırımına tabi tutmamayı üstlenir.

Madde 11 — Yük ve yolcu gemilerine ve bunların yük ve yolcularına ilişkin olup savaştan önce Türkiye tarafından geçerli sayılmış ya da başlıca denizci devletler tarafından ileride geçerli sayılabilecek olan her çeşit belgeler veya şahadetnameler Türkiye tarafından diğer akit devletler uyruğunda bulunan gemiler için geçerli ve Türkiye yük ve yolcu gemilerine verilen benzeri şahadetnamelere denk kabul edilecektir.

Bu hükümler, Türkiye tarafından Türk gemilerine, başlıca denizci devletler tarafından uygulanan rejime denk koşullar altında olmak üzere, verilmiş olan belge ve şahadetnameler ancak Akit Devletlerce bizzat kendileri tarafından verilen belge ve şahadetnamelere denk sayıldığı takdirde geçerli olacaktır.

KESİM 3

Madde 12 — Türkiye, karşılıklı işlem koşuluyla, öbür Akit Devletlerden her hangi birisinin ülkesinden çıkan doğal ürünleri veya mamul maddeleri ticari işlemlerde her türlü kanunsuz rekabete karşı korumak üzere bütün yasal ve idari önlemleri almayı ve dava açılmasına izin vermeyi üstlenir.

Türkiye, yine karşılıklı işlem koşuluyla, üzerlerinde ya da orijinal ilk ambalajlarında yahut dış ambalajlarında menşe, cins, nitelik ya da özellikleri hakkında doğrudan doğruya veya dolaylı yanıltıcı (sahte) marka, ad, işaret veya her türlü belirtileri taşıyan bütün ürün ve malların yurda sokulmasını, dışarı çıkarılmasını, içte yapımını, dağıtımını, satışını ve satışa çıkarılmasını özel cezalar ile yasaklamayı ve cezalandırmayı yükümlenir.

Madde 13 — Türkiye, aynı konuda kendisine karşılıklı işlemde bulunulmak koşuluyla, özelliklerini toprak ve iklimden alan ürünlerin bir yerli ad taşıması hakkını ya da yerli ad kullanabilmenin koşullarını belirleyip diğer akit bir ülkede yürürlükteki ve yetkili memurlarca Türki-

ye'ye düzenli biçimde bildirilen kanunlara ve bu kanunlar gereğince alınan idari veya adli kararlara göre hareket etmeği yükümlenir; bu kanunlar ve kararlara aykırı olarak yerli ad taşıyan ürün veya malların ithal ve ihracı ile üretimi, dağıtımı, satışı veya satışa çıkarılması Türkiye tarafından yasaklanacak ve 12. maddede belirtilen önlemlerle cezalandırılacaktır.

Madde 14 — Türkiye işbu sözleşmenin yürürlüğe girişinden başlayarak on iki ay sürenin bitiminden önce :

1. Sınai mülkiyetin korunmasına ilişkin olup 2 Haziran 1911 tarihinde Vaşington'da değiştirilen 20 Mart 1883 tarihli uluslararası Paris Sözleşmesine, öngördüğü işlemler ve özel rejimi bakımından, katılmağı;

2. Yine edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin olarak 13 Kasım 1908 tarihinde Berlin'de yeniden değiştirilen 9 Eylül 1886 tarihli uluslararası Bern Sözleşmesi ile edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin 20 Mart 1914 tarihli Bern Ek Protokoluna katılmağı yükümlenir.

Yukarıda gösterilen sözleşmelerle protokolun Türkçeye çevrilmesi hakkına ilişkin hükümlerine Türkiye tarafından ileri sürülen çekinceye bu sözleşmenin yürürlüğe konmasını izleyen yıl içinde sözkonusu sözleşmelerle protokolu ortaklaşa imzalamış bulunan öbür devletler tarafından hiç itiraz edilmediği takdirde işbu sözleşmeye imza atmış başka devletler de sözü edilen çekinceye bu sözleşmenin yürürlük süresince itiraz etmeyeceklerdir.

İşbu sözleşmeyi imzalayan devletler Türkiye'nin çeviri hakkına ilişkin çekincesine katılmakta devam edemedikleri takdirde Türkiye yukarıdaki sözleşmelerle protokola katılmakta devam zorlanamayacaktır.

3. Türkiye, aynı sürenin bitiminden önce, sözügeçen sözleşmeler kurallarına göre, öbür akit devletler vatandaşlarının sınai, edebi ve sanat eserleri mülkiyetlerini etkili yasalar ile tanımağı ve korumağı üstlenir.

Madde 15 — Sınai, edebi ve sanat eserleri mülkiyeti işleriyle ilgili belgeler, defterler ve planlara ve bunların Türk makamlarından, lehlerine Türkiye'den toprak ayrılan devletler makamlarına devredilebilmesine ya da bildirilmesine ilişkin bütün sorunlar ilgili ülkeler arasında özel sözleşmelerle düzenlenecektir.

GENEL HÜKÜMLER

Madde 16 — Akit Devletler, işbu sözleşmenin yürürlüğe girişi anında, kendi egemenlik veya yönetimleri altında bulunan özerk hükümetli dominyonların, sömürgelerinin, himayelerindeki ülkelerin, denizaşırı ülke ve topraklarının hepsinde veya bazılarında bu sözleşme hükümlerinin uygulanmayacağını bildirmek hakkını saklı tutmakta olup bu durumda Türkiye, sözügeçen dominyonlar, sömürgeler, himaye altındaki ülkeler, denizaşırı ülke ve topraklara karşı işbu sözleşmeden doğan yükümlülüklerinden kurtulacaktır.

Şu kadar ki adıgeçen devletler, işbu sözleşme gereğince yapacakları bildiri ile sözleşmeden çıkarabilecekleri özerk hükümetli her dominyon, sömürge, himaye altındaki ülke, denizaşırı ülke ve topraklar adına bu sözleşme hükümlerine sonradan katılabileceklerdir.

Madde 17 — Trablusgarp'tan gelen veya oraya giden mallar ve ürünler Türkiye'de İtalyan mal ve ürünlerinin tabi olduğu kuralların aynına tabi tutulacaktır.

Türkiye'den çıkan veya Türkiye'ye giden mallar ve ürünler Trablusgarp'ta diğer her yabancı ülkeye yapılan en elverişli işlemde yararlanılacaktır.

Madde 18 — İşbu sözleşme beş yıl süre için yapılmıştır.

Birinci kesime ilişkin olarak bir yandan Türkiye öte yandan Yunanistan, Romanya, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti daha kısa bir süre içinde ticari mübadeleleri için yeni bir düzen kurmayı gerekli gördüklerinde, işbu sözleşmeyi, otuz aydan ibaret olan ilk bir dönemin sona erişinden sonra, her zaman feshetmek hakkını, fesihten altı ay sonra bu sözleşmenin etkisi son bulmak üzere, birbirine karşı tanımakta anlaşmışlardır.

Bir taraftan Türkiye ve diğer taraftan diğer Akit Devletlerden her biri, sözleşmenin uygulanması hakkında yukarıdaki gibi saptanan süreler içersinde her zaman ve kendilerinden bu konuda istek gelir gelmez yeni ticaret andlaşmaları yapmak için belirtilen sürelerin geçmesinden önce tamamlanmasına gayret gösterecekleri görüşmelere girişmeği taahhüt ederler.

Eğer bu görüşmeler sözü edilen sürelerin bitiminden önce sonuçlandırılmamış olursa, Yüksek Akit Taraflardan her biri hareket serbestliğini tekrar kazanacaktır.

Madde 19 — İşbu sözleşme onaylanacaktır.

Onay belgeleri en kısa sürede Paris'te verilecektir.

İşbu sözleşme bugünkü tarihli Barış Andlaşması ile aynı koşullar çerçevesinde yürürlüğe girecektir.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiş olup bu nüsha Fransız Hükümeti arşivine konulacak ve bu hükümet imzacı devletlerin her birine birer onaylı örneğini verecektir.

VI. TÜRK VE RUM AHALİNİN DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME VE PROTOKOL

30 Ocak 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Yunan Hükümeti aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır :

Madde 1 — 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak Türkiye toprağında yaşayan Rum Ortodoks dinindeki Türkiye vatandaşları ile Yunan toprağında yaşayan Müslüman dininden Yunan vatandaşlarının zorunlu değişimine başlanacaktır.

Belirtilen kişiler Türkiye ve Yunan Hükümetlerinin kendi ülkeleri hakkında izinleri olmadıkça ne Türkiye’de, ne de Yunanistan’da gelip tekrar yerleşemeyeceklerdir.

Madde 2 — 1. maddede belirtilen değişim aşağıdaki ahaliyi kapsamayacaktır :

- a) İstanbul Rum halkı;
- b) Batı Trakya’nın Müslüman halkı.

İstanbul’un Rum halkından sayılacaklar 1912 kanunu gereğince sınırları çizilmiş bulunan İstanbul Belediyesi bölgesinde 30 Ekim 1918 tarihinden önce yerleşmiş olan bütün Rumlar’dır. Batı Trakya’nın Müslüman halkı sayılacaklar, Bükreş Andlaşmasıyla 1913’te saptanan sınır çizgisinin doğusundaki bölgede yaşayan bütün Müslümanlar’dır.

Madde 3 — Rum ve Türk halkı karşılıklı değişime tabi bulunan toprakları 18 Ekim 1912 tarihinden itibaren terketmiş olan Rum ve Müslümanlar 1. maddede gösterilen değişime dahil sayılacaklardır.

İşbu sözleşmede sözü edilen «Muhacir» terimi göç edecek veya 18 Ekim 1912 tarihinden beri göç etmiş olan bütün özel ve tüzel kişileri içine alır.

Madde 4 — Aileleri Türkiye toprağını terketmiş olup da kendileri bugüne kadar Türkiye’de alıkonulmuş bulunan Rum halkına mensup bütün sağlığı yerinde kişiler işbu andlaşma hükümleri gereğince Yunanistan’a gönderilecek ilk Rum kafilesini oluşturacaklardır.

Madde 5 — İşbu sözleşme uyarınca yapılacak değişim dolayısıyla, bu sözleşmenin 9. ve 10. maddeleri hükümleri geçerli olmak üzere, ne Türkiye'deki Rumların ve ne de Yunanistan'daki Türklerin tasarruf haklarına ve alacaklarına hiçbir zarar verilmeyecektir.

Madde 6 — Değişime tabi ahaliden bir kişinin ne nedene dayanırsa dayansın gidişine hiçbir engel çıkarılmayacaktır. Bir muhacir aleyhine hürriyeti kısıtlayıcı ceza ile kesin mahkumiyet varsa veya henüz kesinlik kazanmamış mahkumiyet ya da ceza kovuşturması bulunduğu takdirde o muhacir, aleyhinde kovuşturma yapan ülke memurlarınca cezasını çekmek ya da yargılamak üzere göç edeceği ülkenin memurlarına teslim edilecektir.

Madde 7 — Muhacirler ayrıldıkları ülkenin vatandaşlığını kaybedecekler ve gittikleri ülkenin toprağına vardıkları anda o ülkenin vatandaşlığını kazanacaklardır. İki ülkeden biri veya öbürüne daha önce gelmiş ve henüz yeni vatandaşlıklarını kazanmamış olan muhacirler işbu sözleşmenin imzası tarihinde bu yeni vatandaşlığı kazanacaklardır.

Madde 8 — Muhacirler her türden taşınır mallarını yanlarında götürmek veya taşıtırmakta serbest olacaklar ve bu yüzden ne ihraç ne ithal vergisine ne de başka bir harç vermeğe tabi tutulmayacaklardır.

Ayrıca işbu anlaşma hükümleri gereğince Akit Hükümetlerden birinin toprağını terkedecek olan cemaat üyeleri (camiler, tekkeler, medreseler, kiliseler, manastırlar, okullar, hastaneler, şirketler, dernekler ve tüzel kişiler ve hangi nitelikte olursa olsun diğer kurumlar memurları ve mensupları da dahil) kendi cemaatlerine ait taşınır malları yanlarında serbestçe götürmek veya taşımak hakkına sahiptirler.

Her iki ülke memurları 11. maddede yazılı karma komisyonun tavsiyesi üzerine bunların taşınması konusunda en büyük kolaylıkları göstereceklerdir.

Taşınır malların tamamını veya bir bölümünü yanlarında götüremeyecek olan muhacirler bunları yerlerinde bırakabileceklerdir. Bu durumda, yerli memurlar bırakılan taşınır malların dökümünü ve değerini göç eden kişinin önünde tespit edeceklerdir. Muhacir tarafından bırakılan taşınır malların döküm ve değerini gösteren tutanaklar dört nüsha olarak düzenlenecek ve bunlardan biri yerli memurlarda kalacak, ikincisi 9. maddede yazılı tasfiye işlemine esas olmak üzere 11. maddede belirtilen karma komisyona, üçüncüsü muhacirin göç ettiği ülkenin hükümetine, dördüncüsü de muhacire verilecektir.

Madde 9 — Muhacirlere ve 8. maddede açıklanan cemaate ait şehir içinde veya dışındaki taşınmaz mallar ve bu muhacirler veya cemaat ta-

rafından bırakılmış olan taşınır mallar, 11. maddede gösterilen karma komisyonlarca aşağıdaki koşullara göre tasfiye edilecektir.

Zorunlu değişime tutulan bölgede bulunup değişime tutulmayan bölgelerde oturan cemaatlere ait din ve hayır kurumlarının malları da yine aynı koşullarla tasfiye edilecektir.

Madde 10 — Yüksek Akit Taraflar topraklarını daha önce terketmiş olan ve bu sözleşmenin 3. maddesi hükümleri gereğince ahali değişimine dahil kabul edilen kişilere ait taşınır ve taşınmaz malların tasfiyesi, 9. maddeye göre ve 18 Ekim 1912 tarihinden beri Türkiye'de ve Yunanistan'da zorunlu veya zorunlu satış gibi işbu mallar üzerindeki mülkiyet hakkına her hangi bir kısıtlama getirecek biçimde konulmuş bütün kanunlar ve düzenlemelerden doğan, her ne nitelikte olursa olsun bütün tedbirlere bağlı olmadan yürütülecektir. İşbu maddede ve 9. maddede yazılı mallar böyle tedbirlere uğramış oldukları takdirde değerleri 11. maddede yazılı komisyon tarafından işbu tedbirler uygulanmamış gibi belirlenir.

Kamulaştırılmış olan mallara gelince, karma komisyon her iki ülkede değişime tabi kişilere ait ve değişime tabi topraklarda bulunup 18 Ekim 1912 den beri kamulaştırılmış olan bu mallara yeniden değer biçecektir. Komisyon, belirleyeceği zararları mal sahipleri lehine tamir edecek bir karşılık saptayacaktır. Bu karşılığın tutarı adıgeçen mal sahiplerinin alacak hanesine ve kamulaştırılan taşınmaz malların bulunduğu ülke hükümetinin borç hanesine geçirilecektir.

8. ve 9. maddelerde sözü edilen kişiler yararlanma hakkından şu veya bu biçimde yoksun bırakılmış oldukları mallarının gelirlerini alamamış oldukları takdirde, bu gelirlerin onlara iadesi savaştan önceki ortalama gelir esası üzerine ve karma komisyon tarafından saptanacak şekle göre sağlanacaktır.

11. maddede sözü edilen karma komisyon Yunanistan'daki vakıflara ait malların ve bundan doğan hak ve menfaatlerin ve Türkiye'de Rumlara ait benzeri kurumların tasfiyesine başlarken daha önce aktedilmiş andlaşmalara bu kurumların ve bunlarla ilgili kişilerin hak ve menfaatlerini tam olarak koruma amacıyla konulmuş ilkelere esinlenecektir.

11. maddede sözü edilen karma komisyon işbu hükümleri uygulamakla görevlidir.

Madde 11 — İşbu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden başlayarak bir aylık bir süre içinde Yüksek Akit Taraflardan her biri için dört ve 1914 - 1918 savaşına girmemiş olan hükümetler vatandaşları arasından

Milletler Cemiyeti Meclisince seçilmiş üç üyeden kurulu ve Türkiye'de veya Yunanistan'da toplanacak karma bir komisyon oluşturulacaktır. Komisyon başkanlığı işbu tarafsız üç üyenin her biri tarafından sırayla üstlenilecektir.

Karma komisyon gerekli göreceği yerlerde her biri bir Türk, bir Yunanlı üye ile kendince atanacak tarafsız bir başkandan kurulu ve kendi emri altında çalışacak tali komisyonlar kurma hakkına sahip olacaktır. Karma komisyon, tali komisyonlara verilecek yetkileri belirleyecektir.

Madde 12 — Karma komisyon işbu sözleşmede sözü edilen göçü kolaylaştırmak ve 9. ve 10. maddelerde belirtilen taşınır ve taşınmaz malların tasfiyesini gerçekleştirmekle görevlidir.

Bu komisyon göçün ve tasfiyenin şekil ve kurallarını belirleyecektir.

Genel olarak karma komisyon işbu sözleşmenin uygulamasının gerektireceği önlemleri almak ve sözleşmenin doğurabileceği bütün sorunlarda karar vermek konularında tam yetkili olacaktır.

Karma komisyonun kararları oy çokluğuyla alınacaktır.

Tasfiye edilecek mal, hak ve menfaatlere ilişkin bütün itirazlar komisyon tarafından kesinlikle çözümlenecektir.

Madde 13 — Karma komisyon, ilgilileri dinlendikten ya da gereği gibi ifade vermeye çağrıldıktan sonra işbu sözleşmeye uygunlukla tasfiye edilecek olan taşınır ve taşınmaz malların değerlerinin saptanmasına başlattırmakta tam yetkili olacaktır.

Tasfiye edilecek malların değerlendirilmesinde bu malların altın kıymeti esas olacaktır.

Madde 14 — Komisyon ilgili mal sahiplerine ellerinden alınan ve bulunduğu ülke hükümetinin emrine kalacak olan mallardan dolayı kendisine borçlu kalınan meblağı gösteren bir bildiri verecektir.

Bu bildirilerdeki değer üzerinden alacak olacak tutar, tasfiyenin yapılacağı ülke hükümetinin muhacirin bağlı olduğu hükümete karşı bir borcunu teşkil edecektir. Bu muhacir ilke olarak göç ettiği ülkede alacağı olan tutara karşılık terkettiği mallara değer ve nitelikçe eşit mallar alacaktır.

Her altı ayda bir hükümetler tarafından yukarıda belirtilen bildirimler esas alınarak karşılıklı olarak ödenmesi gereken tutarların bir hesabı düzenlenecektir.

Son tasfiyede eğer karşılıklı borçlar arasında denklik varsa buna ilişkin hesaplar birbirlerine mahsup edilerek kapatılacaktır. Eğer bu

mahsup işleminden sonra Hükümetlerden biri öbürüne karşı borçlu kalırsa işbu borç bakiyesi peşin olarak ödenecektir. Eğer borçlu hükümet bu ödeme için süre isterse, borçlu bulunulan meblağ ençok üç yıllık taksitle ödenmek koşuluyla, komisyon bu süreyi tanıyabilecek ve bu süre içersinde ödenecek faizi saptayacaktır.

Eğer ödenecek meblağ oldukça büyük olur ve daha uzun süreleri gerektirirse borçlu hükümet borçlu olduğu miktarın yüzde yirmisine kadar karma komisyonca saptanacak bir meblağı peşin olarak ödeyecek ve kalanı için karma komisyonca saptanacak oranda faizli ve ençok yirmi yıllık bir sürede itfa edilebilir borçlanma tahvilleri çıkaracaktır. Borçlu hükümet bu borçlanmanın karşılığı olarak komisyonca kabul edilmiş rehinler ayıracaktır. Bu rehinler Yunanistan'da Uluslararası Komisyon ve İstanbul'da Genel Borçlar Meclisi tarafından yönetilecek ve gelirleri toplanacaktır. Bu rehinler için anlaşma olmazsa bunları saptamak Milletler Cemiyeti Meclisinin yetkisinde olacaktır.

Madde 15 — Göçü kolaylaştırmak amacıyla ilgili devletlerce Karma Komisyona bu komisyonca belirlenen koşullar altında avans olarak para ayrılacaktır.

Madde 16 — Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri işbu Sözleşme gereğince topraklarını terk zorunda kalan kişilere ve göçmenlerin gidecekleri ülkelere taşınmaları için gönderilecekleri limanlara yapılacak tebligata ilişkin bütün konularda 11. maddede yazılı Karma Komisyonla anlaşacaklardır.

Yüksek Akit Taraflar değiştirilecek halka hareketleri için saptanan tarihten önce ülkeyi ya da mallarını terkettirmek için ne doğrudan doğruya ve ne de dolayısıyla hiçbir baskı yapılmayacağını karşılıklı olarak yükümlenirler. Ayrıca ülkeyi terkeden ya da terke edecek olan muhacirleri hiçbir vergi ya da olağandışı harca tabi tutmamayı da taahhüt ederler. 2. madde gereğince mübadele dışında tutulan bölgeler halkının bu bölgelerde kalmak veya tekrar oraya gelmek haklarına, Türkiye ve Yunanistan'da hürriyetlerinden ve tasarruf haklarından serbestçe yararlanmalarına hiçbir engel çıkarılmayacaktır. Bu hüküm mübadele dışında bırakılmış bu bölgeler halkına ait malların başkasına bırakılması serbestliğini ve bu halk içinden Türkiye'yi Yunanistan'ı terketmek arzusunda bulunanların kendi isteğiyle gidişini engellemek için bir neden olarak ileri sürülemeyecektir.

Madde 17 — Karma komisyonun ve organlarının çalışma ve görevlerinin yürütülmesi için gerekli giderler komisyonca belirlenecek oranlarda ilgili hükümetler tarafından üstlenilecektir.

Madde 18 — Yüksek Akit Taraflar milli kanunlarında işbu Sözleşmenin yürütülmesini sağlamak için gerekli olacak değişiklikleri yapmayı karşılıklı olarak kabul ederler.

Madde 19 — İşbu Sözleşme Yüksek Akit Taraflar gözünde Türkiye ile yapılacak barış andlaşmasında yer almış gibi aynı etki ve gücü haiz olacaktır. Sözügeçen andlaşmanın iki Yüksek Akitçe onaylanmasından hemen sonra yürürlüğe girmiş olacaktır.

..... temsilciler işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Lozan'da 30 Ocak 1923'te üç nüsha olarak düzenlenmiş olup biri Yunanistan ve biri Türkiye B.M.M. Hükümetine ve üçüncüsü, Türkiye ile yapılan barış andlaşmasına imza koyan öbür devletlere birer onaylı örneği verilmek üzere, Fransa Hükümeti arşivine verilecektir.

P R O T O K O L

Yetkili ve aşağıda imzaları bulunan Türkiye temsilcileri Türkiye Hükümetinin, Rum ve Türk ahalinin değişimine ilişkin Yunanistan'la yapılan bugünkü tarihli sözleşmenin yürürlüğe girmesini beklemeksizin ve işbu sözleşmenin 1. maddesi hükümlerini gözetmeksizin barış andlaşması imza olunur olunmaz bu sözleşmenin 4. maddesinde sözü geçen sağlığı yerinde kişileri tahliye ve bunların gidişlerini temin edeceğini bildirirler.

30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da üç nüsha olarak düzenlenmiştir.

VII. SİVİL TUTUKLULARIN GERİ VERİLMESİ İLE SAVAŞ ESİRLERİNİN DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN TÜRK - YUNAN ANLAŞMASI

30 Ocak 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Aşağıda imzaları bulunan Türk ve Yunan temsilcileri, usulüne uygun yetki belgeleri gereğine göre hareketle, halen Türkiye'de ve Yunanistan'da alıkonulan sivil tutukluların karşılıklı geri verilmesini ve savaş esirlerinin değişimini sağlamak için aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

KESİM I

SİVİL TUTUKLULAR

Madde 1 — Halen Yunanistan'da alıkonulan sivil Türk esirleri ve rehineleri Yunanistan Hükümeti eliyle yurtlarına geri gönderileceklerdir. Yunan Hükümeti esas olarak Anadolu halkından olan kişileri İzmir'e ve Trakya halkından olanları da İstanbul'a taşıttıracaktır.

Yunanistan'da tutukluların gemilere bindirilmesi sırasında belgelenecek olan geriverme işlemi ilke olarak işbu anlaşmanın imzasından yedi gün sonra başlayacak ve aşağıdaki gibi son bulacaktır :

a) Yunan Hükümetince hazırlanan ve verilen listelerde adları geçen kişiler için iki haftayı geçmeyecek bir sürede,

b) Türkiye Hükümetince hazırlanan ve verilen listelerde görülen ve aranması gereken kişiler için en kısa süre içinde.

Madde 2 — Türkler tarafından tevkif edilen sivil Yunan esirleri ile rehineleri 1. maddenin (a) paragrafında gösterilen sivil Türk rehinelerinin iadesi sonrasında geri verilebilmek ve aranması gerekenlerin iadesi mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilebilmek üzere Türk Hükümeti eliyle İzmir'de ya da İstanbul'da toplanacaklardır.

Madde 3 — Türkiye ve Yunan Hükümetleri tarafından verilen iade listeleri sonradan tamamlanacaktır.

KESİM II

SAVAŞ ESİRLERİ

Madde 4 — 1. maddenin (a) paragrafında gösterilen sivil Türk rehinelere Yunan Hükümetinin Türkiye Hükümetine geri vereceği tarihten olabilecek en az bir zaman sonra ve bu tarihten başlayarak on beş günü geçmeyecek bir süre içerisinde, Yunan Hükümeti, elinde bulunan savaş esirlerinin hepsini bir defada Türkiye'ye iade ve İzmir'e nakledecektir.

Bundan sonra Türkiye subaya karşılık subay ve ere karşılık er olmak üzere Yunanistan'a eşit sayıda Yunan savaş esirlerini geri verecektir. Bu savaş esirleri Türk savaş esirlerini getiren Yunan gemilerinin dönüş yolculuklarında bu gemilerle geri gönderilebilmek üzere, Türk Hükümeti tarafından gerekli zamanda uygun yerlerde toplu halde bulundurulacaklardır.

Yunan savaş esirlerinin kalanı barış andlaşmasının imzalanmasıyla ve imza tarihinden sonra üç hafta içerisinde Türkiye eliyle geri verilecektir.

Madde 5 — Türkiye ve Yunan Hükümetleri kamuoyunu yatıştırmak amacıyla ellerinde bulunan bütün savaş esirleriyle sivil tutukluların, gerek kamu hukukuna ilişkin suçlardan ve gerek düzene aykırı fiillerinden dolayı hüküm giymiş ya da hüküm giymek üzere kovuşturulmuş olsunlar, genel afftan yararlanma kapsamına alınmalarına karar vermişlerdir. Her iki Hükümet cezalarının ya da aleyhlerinde başlamış olan kovuşturmanın tamamlanmasını dikkate almadan işbu kimseleri ayırım gözetmeksizin geri verme konusunda anlaşmışlardır.

KESİM III

İCRA KOMİSYONU

Madde 6 — 1914 - 1918 savaşına katılmayan devletlere bağlı Kızılhaç Cemiyetlerinin üç temsilcisi ile Türk ve Yunan Hükümetlerinin birer temsilcisi kurulu uluslararası bir komisyon, yukarı I. ve II. kesimlerde belirtilen koşullar çerçevesinde, rehinelere sivil esirlerin iadesine ve savaş esirlerinin değişimine ilişkin işlemleri yürütmekle görevli olacaktır. İşbu Komisyon, sözü edilen işlemlerin şeklini belirleyecek ve yerine getirilmesine nezaret edecektir ve özellikle :

a) Bindirme noktalarında yurtlarına geri verilecek rehinelere esirleri Türkiye ve Yunan görevlilerinden almak ve bu rehine ve esirlerin kimliğini ve sayısını araştırmak ve indirme noktalarında Türk ve Yunan memurlarına teslim etmek;

b) Bindirme limanlarından itibaren geri verilecek Türk ve Yunan rehine ve esirlerinin taşınmasını Türk ve Yunan Hükümetleriyle ortaklaşa düzenlemek. Yunan Hükümeti bunun için gereken deniz taşıma araçlarını sağlayacaktır.

c) Her iki hükümetten biri tarafından istenen ve teslim edilmemiş olan savaş esirleriyle sivil tutukluların akıbetini öğrenmek için gerekli bütün soruşturma ve aramanın yürütülmesine Türkiye ve Yunan Hükümetlerinin ve memurlarının katılma ve yardımlarını sağlamakla görevli olacaktır.

İlgili hükümetler bu konuda komisyona her türlü yardımı göstermeyi ve bütün kolaylıkları sağlamayı yükümlenirler.

Madde 7 — Komisyonun çalışmalarına ve görevlerini yürütmesine gerekli harcamalar eşit biçimde Türkiye ve Yunan Hükümetlerince karşılanacaktır.

İşbu anlaşma hemen yürürlüğe konulacaktır.

Lozan'da 30 Ocak 1923 tarihinde üç nüsha olarak düzenlenmiştir.

VIII. GENEL AFFA İLİŞKİN BİLDİRİ VE PROTOKOL

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Bugünkü tarihli barış andlaşmasını imzalayan devletler doğuda barışı bozmuş olan olayların unutulması isteğiyle de dolu olduklarından :

Yetki belgeleri uyarınca hareket eden aşağıdaki imza sahipleri aşağıdaki hususları bildirmekte anlaşmışlardır :

I

Türkiye'de ikamet eden ya da ikamet etmiş olan hiçbir kimse ve karşılığında Yunanistan'da oturan veya oturmuş olan hiçbir kimse 1 Ağustos 1914 ve 20 Kasım 1922 tarihleri arasında askeri veya siyasi davranışlarından ya da bugünkü tarihli Barış Andlaşmasını imzalayan bir yabancı devlete ya da vatandaşlarına her hangi bir yardımda bulunmasından dolayı hiçbir nedenle Türkiye'de ve karşılığında Yunanistan'da rahatsız edilmeyecek ve kötü muamele görmeyecektir.

II

Ayrıca sözkonusu Barış Andlaşması gereğince Türkiye'den ayrılmış olan ülkeler halkından hiçbirisi gerek 1 Ağustos 1914 tarihinden 20 Kasım 1922 tarihine kadar geçmiş olan dönemde Türkiye'ye bağlı veya karşıt siyasi ya da askeri hal ve hareketinden ve gerek sözkonusu andlaşma gereğince vatandaşlığının belirmesinden dolayı rahatsız edilmeyecek ve kötü muamele görmeyecektir.

III

Sözügeçen süre içersinde meydana gelmiş olan siyasi olaylara açıkça bağlı olarak o sürede işlenmiş bütün suçlar hakkında Türkiye ve Yunan Hükümetleri tarafından karşılıklı olarak tam ve mutlak bir genel af ilan edilecektir.

IV.

Türk vatandaşlarından ve karşılığında bugünkü tarihli Barış Andlaşmasını imzalayan öbür devletler vatandaşlarından olup 20 Kasım 1922 tarihinden önce, sözügeçen barış andlaşması sonucunda Türk kalacak olan topraklarda siyasi ya da askeri nitelikteki nedenlerden dolayı, adıgeçen devletler memurları veya karşılığında Türkiye memurları tarafından ya-

kalanmış, izlenmiş veya mahkum edilmiş olanlar, genel aften yararlanacaklar ve tutuklu iseler vatandaşı oldukları devletlerin memurlarına teslim edileceklerdir. İşgal ordularına mensup bir kişinin ölmesi veya ağır yaralanması sonucu doğurmuş bir suç işleyenler dışında, bu hüküm, söz konusu tarihten önce işlenmiş kamu hukukuna ait bir suçtan dolayı da olsa ya da suçu işleyenler Türkiye dışına çıkarılmış da bulunsa yukarıda belirtilen topraklardan bir bölümünü işgal etmiş olan devletlerin memurları tarafından yakalanmış, kovuşturulmuş ya da mahkum edilmiş olan Türk vatandaşları hakkında da uygulanacaktır.

V

Bu konuda verilmiş hükümlerin hepsi iptal edilecek ve halen yapımakta olan bütün kovuşturmalar durdurulacaktır.

VI

Bütün devletlerin belirttikleri genel güven ortamının yaratılması arzusuna katılan Türkiye Hükümeti, savaş dolayısıyla dağılmış aileleri yeniden biraraya getirmek ve meşru malsahiplerinin mallarını onlara geri vermek amacıyla müttefiklerin koruması altındaki ve 20 Ekim 1918 tarihiyle 20 Ocak 1922 tarihi arasında yapılmış olan işlemlere itiraz etmemek niyetinde bulunduğunu bildirir.

Ancak bu niyet, ilgililerin başvurmaları halinde sözü edilen işlemlerin yeniden incelenmesi olanağını kaldırmaz. Kişilere ve mallara ait iddialar Kızılay'ın bir temsilcisi ile Kızılhaç'ın bir temsilcisinden kurulu bir komisyon eliyle incelenecektir. Anlaşmazlık durumunda bu temsilciler bir hakem seçeceklerdir; eğer bu seçimde anlaşamazlarsa hakem Milletler Cemiyeti Meclisince atanacaktır.

VII

Sivil tutukluların geri verilmesi ve savaş esirlerinin değişimi hakkında Yunanistan Hükümeti ile Türkiye Hükümeti arasında 30 Ocak 1923 tarihinde yapılmış anlaşmanın 5. maddesinin konusu olan yatıştırıcı önlemlerin yararını onaylayan İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri Türkiye Hükümeti tarafından karşılıklı işlem şartıyla 20 Kasım 1922 tarihinden sonra kamu hukukuna ilişkin suçları işlemiş olanlar müstesna olmak üzere halen tutuklu olarak ellerinde bulunabilen Türk savaş esirleri ve sivil tutuklular lehinde aynı hükümleri kabule hazır olduklarını bildirirler.

24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da düzenlenmiştir.

Rumbold

Pellé

Garroni, Montagna

Otchiai

Veniselos, Caclamano

Diamandy, Contzesco

M. İsmet

Dr. Rıza Nur

Hasan.

P R O T O K O L

Şurası kararlaştırılmıştır ki, genel affa ait bildirinin 1. paragrafı yürürlükte olmakla birlikte, Türkiye Hükümeti bu paragrafta gösterilmiş olan kişilerden yüzellisinin Türkiye'ye girmesini ve orada oturmasını yasaklama hakkını saklı tutar. Ayrıca Türkiye Hükümeti bu kişilerden şimdi kendi topraklarında bulunanları oradan çıkarabilecek ve yabancı ülkelerdekilerin dönüşlerini yasaklayabilecektir.

sözügeçen kişilerin adları, bugünkü tarihli Barış Andlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonra, genel af bildirisinin kendini ilgilendiren yönde sonuçlandırılması için, Türkiye Hükümetince yayınlanacak olan genel af bildirisine eklenecektir. Bundan başka şu da kararlaştırılmıştır ki, Türkiye Hükümeti, bu konudaki arzusunu açıkladığı gibi, sözügeçen kişilerin Türkiye'deki taşınmaz mallarının ve diğer mallarının tasfiyesine başlamalarına karar verdiği takdirde, bu tasfiyeyi kendi rızalarıyla yerine getirmeleri için bunlara sözkonusu bildiri tarihinden başlayarak dokuz aylık bir süre bırakılacak ve bu sürenin bitiminden sonra tasfiye işlemi Türkiye Hükümeti tarafından yapıldığı takdirde ele geçecek bütün hasılat bu kişilere teslim olunacaktır.

Ayrıca şurası da karara bağlanmıştır ki genel affa ilişkin bildirinin 1. bendinde yer alan hiçbir kayıt Yunan Hükümetinin Yunanistan'la Türkiye arasındaki çarpışmalar sırasında askerlik görevleri bakımından kusur sayılan nedenlerden dolayı kendi ordusuna bağlı bulunan veya bağlı bulunmuş olan gayrimüslim vatandaşlarını kovuşturmak hakkını bozmayacaktır.

24 Temmuz 1923 tarihinden Lozan'da düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos
Diamandy, Contzesco

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

IX. YUNANİSTAN'DA BULUNAN İSLAM EMLAKİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Taşıdıkları yetki belgeleri gereğince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri, nüfus değişimi hakkında 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan sözleşme hükümlerinde gösterilmemiş olan ve 18 Ekim 1912 tarihinden önce, Girit adası da dahil, Yunanistan'ı terketmiş ya da eskiden beri Yunanistan dışında yerleşmiş olan müslüman kişilerin mülkiyet haklarına hiçbir zarar verilmeyeceğini, Yunan Hükümeti adına bildirirler. Böyle kişiler mülklerine serbestçe tasarruf etmek ve bunlardan serbestçe yararlanmak hakkını koruyacaklardır.

Sözü edilen müslümanların malları hakkında olağan dışında alınmış veya uygulanmış bütün hükümler ve önlemler kaldırılacaktır. Bu malların gelirleri şimdiye kadar geri verilmeksizin ya da hükümetle ilgililer arasında özel anlaşmaya konu olmaksızın Yunanistan Hükümet ya da memurları tarafından el konulmuş olduğu takdirde bu gelirler mülk sahiplerinin kendilerine teslim edilecektir. Böyle gelirlere ilişkin bütün talepler ile sözügeçen kişilerin genel olarak alınmış önlemlerin eşit olmayan bir şekilde uygulanmasından dolayı haklarının haleldar olduğunu iddia etmelerinden doğan bütün talepler hakkında adıgeçen sözleşmede yer alan komisyon tarafından karar verilecektir, ancak böyle taleplerin bugünkü tarihle imzalanmış Barış Andlaşmasının yürürlüğe girişinden itibaren altı ay süre içersinde ileri sürülmüş olmaları gerekir. Böyle talepler barış andlaşmasının yürürlüğe girmesinden en geç bir yıl içinde bir karara bağlanabilmek için komisyonca ivedilikle incelenecektir.

Yunanistan Hükümeti, sözü edilen kişilerin, orada olmamalarından dolayı mallarına serbestçe tasarruf etme hakları konusunda doğabilecek güçlükleri dikkate alarak bunların istedikleri takdirde mülklerini ferağ etmek için yukarıda belirtilen karma komisyonun arabuluculuğundan yararlanabilmelerini kabul eder. Şurası kararlaştırılmıştır ki bu durumda karma komisyonun müdahalesi Yunanistan Hükümeti için, sözkonusu emlakin satın alınması hakkında hiçbir zorunluluk getirmeyecek ve komisyonun görevi bunların ferağını kolaylaştırmaktan ibaret olacaktır.

Şurası kararlaştırılmıştır ki işbu bildiri 18 Ekim 1912 tarihinden önce Türkiye'yi terketmiş olan ya da eskiden beri Türkiye dışında oturmakta bulunan Rum mülk sahipleri lehinde karşılıklı işlem yapılması koşuluyla düzenlenmiştir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Veniselos
Caclamanoş

X. SAĞLIK İŞLERİNE İLİŞKİN BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Taşıdıkları yetki belgelerince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri, Türkiye Hükümetinin, beş yıllık bir süre için, sınırlar sağlık yönetimine danışman olarak üç uzman Avrupalı doktor atayacağını bildirirler. Bu doktorlar Türkiye memuru olacaklar ve Sağlık Bakanına bağlı bulunacaklardır. Bunlar, Türkiye Hükümetince Milletler Cemiyeti Sağlık Komisyonu ile uluslararası genel sağlık idaresince ortaklaşa düzenlenen altı adlık bir çizelge üzerinden seçileceklerdir. Maaşlarıyla diğer atama ve çalıştırılma koşulları Türkiye Hükümeti ile adıgeçen iki uluslararası kurum arasında kararlaştırılacaktır.

Türkiye Sağlık İdaresi sözügeçen üç Avrupalı uzmanın yardımıyla Türkiye kıyı ve sınırlarının sağlık hizmetlerini düzenleyen bir yönetmelik yapacaktır. İşbu yönetmelik uluslararası sağlık kurallarına ve Boğazlara ilişkin bölüm için Boğazlar rejimine dair bugünkü tarihle imzalanan sözleşme hükümlerine uygun olacaktır.

Türk yönetimi tarafından alınan sağlık harçları hasılatı yalnız Türkiye'nin sağlık hizmetleri ihtiyacına ayrılacak ve Sağlık Bakanlığınca bu amaçla düzenlenecek bir katma bütçede yer alacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XI. ADLİ İŞLERE İLİŞKİN BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Türkiye Temsilciler Heyeti, TBMM Hükümetinin yabancılara Türkiye Mahkemeleri önünde adalet dağıtımının bütün güvencelerini sağlamaya ve egemenliğini tam olarak kullanarak ve hiçbir yabancı müdahale olmaksızın buna nezaret etmeye gücü bulunduğunu önce de bildirmek fırsatını bulmuştu. Yine de Türkiye Hükümeti ahlaki ve medeni gelişmelerin haklı göstereceği reformları yapmak için inceleme ve araştırma yaptırmaya da hazırdır.

Taşıdıkları yetki belgelerince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri, bu düşüncelere dayanarak, aşağıdaki açıklamalarda bulunmaya gerek görürler :

1

Türkiye Hükümeti, 1914 - 1918 savaşına katılmamış olan ülkeler vatandaşı hukukçular arasından olmak üzere Lahey Uluslararası Daimi Adalet Mahkemesi tarafından düzenlenecek listeden seçeceği Avrupalı hukuk danışmanlarını, beş yıldan az olmamak üzere gerek göreceği bir süre için, Türkiye memuru sıfatıyla gecikmeden hizmetine almak niyetindedir.

2

İşbu hukuk danışmanları Adalet Bakanına bağlı bulunacaklar ve bazıları İstanbul'da diğerleri de İzmir'de görev yapacaklardır. Bunlar kanun komisyonlarının çalışmalarına katılacaklar ve hakimler sınıfının görevlerine müdahale etmeksizin Türkiye'de hukuk, ticaret ve ceza mahkemelerinin görevlerini nasıl yürüttüklerini izlemekle ve Adalet Bakanına gerekli görecekları raporları vermekle görevlendirileceklerdir; bu danışmanlar gerek hukuk, ticaret veya cezaya ilişkin adli işlemlerden, gerek cezaların yerine getirilmesinden ve gerek kanunların uygulamasından doğabilecek bütün şikayetleri, -Türk kanunlarına tam olarak uyulmasını sağlamak için- Adalet Bakanını haberdar etmek üzere, kabul yetkisini haiz olacaklardır.

Hukuk danışmanları, meskene girilmesi, arama ve tutuklamanın neden olabileceği şikayetleri de kabule yetkilidirler. Diğer taraftan İstanbul ve İzmir yargı dairelerinde sözü edilen işlemler, yerine getirildik-

ten sonra Adalet Bakanı'nın mahalli temsilcisi tarafından geciktirilmeden hukuk danışmanına bildirilecektir. Bu hakim, böyle konularda hukuk danışmanıya doğrudan doğruya yazışmak yetkisini haiz olacaktır.

3

Cezai suçlarda kefaletle bırakılma yüzünden kamu düzeni haleldar olmadıkça ya da geçici tahliye durumu yasal soruşturmanın sürdürülmesine zarar vermedikçe kefalete bağlı olarak salıverilme daima uyulması zorunlu olacaktır.

4

Hukuki ve ticari davalarda bütün tahkimnamelerle tahkimname niteliğindeki hükümlere yer verilecek ve bu yoldan verilecek hakem kararları, bidayet mahkemesi başkanının onayı üzerine yerine getirilecektir. Adıgeçen mahkeme başkanı, kamu düzenine aykırı olmadıkça hakem kararını onaylamaktan kaçınmayacaktır.

5

İşbu bildiri beş yıllık bir süre için geçerlidir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XII. OSMANLI İMPARATORLUĞU ÜLKESİNDE VERİLMİŞ BAZI İMTİYAZLARA İLİŞKİN PROTOKOL VE BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti ve TÜRKİYE,

Osmanlı İmparatorluğu ülkesinde verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin sorunları ortaklaşa çözüme bağlamak isteğinde olduklarından, aşağıda imzaları bulunan yetkilileri şu hükümleri kararlaştırmışlardır :

KESİM I

Madde 1 — 29 Ekim 1914'ten önce bir taraftan Osmanlı Hükümeti veya her mahalli yönetim ve diğer taraftan Türkiye'den başka Akit Devletler vatandaşları (şirketler de dahil) arasında usulüne uygun yapılmış imtiyaz sözleşmeleriyle onlara ilişkin olarak sonradan yapılmış anlaşmalar hükümleri yürürlükte kalacaktır.

Madde 2 — I. Osmanlı Hükümeti ile Sir A. G. Armstrong Whitworth ve Ortakları Limited ve Vickers Limited arasında 1913 ve 1914 yılları içinde doklar, tersaneler ve donanma inşaatı ortak menfaatli Şahane Osmanie Şirketinin kuruluşuna ve imtiyazına ilişkin olarak yapılmış sözleşmelerde yer alan işlemler, Türkiye Hükümeti'nin isteği üzerine değiştirilecektir.

Taraflar arasında, bu sözleşmelerin değiştirilme koşulları, ya da aynı önem derecesi taşıyan bir teşebbüs için yeni bir imtiyaz verilmesi amacıyla görüşmelere başlanacaktır.

Bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak altı aylık bir süre içersinde Türkiye Hükümetiyle adigeçen şirketler arasında gerek yukarıda sözü edilen sözleşmelerin değiştirilme koşulları gerek yeni bir imtiyazın verilmesi konularında bir uzlaşma olmadığı takdirde adigeçen şirketlerin, 5. madde gereğince seçilecek bilirkişiye eski sözleşmelerin sona erdirilmesini telafi edecek olan yeni imtiyazın belirlenmesi koşullarını sunmaya hakları olacaktır.

Ancak şurası kararlaştırılmıştır ki yeni imtiyaz için bilirkişi tarafından saptanacak koşullar, taraflardan birinin ya da diğerinin onayını alamadığı takdirde, eski imtiyazlarının sona erdirilmesinden dolayı maddeten uğradıkları zarar için bilirkişinin haklı göreceği tazminat tutarını adıgeçen şirketlere ödemeyi Türkiye Hükümeti yükümlenir.

II. Bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girme tarihinden itibaren altı aylık bir süre içersinde «Régie générale des Chemins de Fer» Şirketi kendisine 1914'te verilmiş olan Samsun - Sivas demiryolunun yapımı ve işletilmesi hakkındaki imtiyaza herhangi bir nedenle tekrar sahip kılınmadığı takdirde Türkiye Hükümeti bu şirkete isteği üzerine ve telafi amacıyla yeni bir imtiyaz vermeği üstlenir. Eski imtiyazla yenisinin bir değerinde olup olmadığında anlaşmaya varılamazsa işbu değişme açısından yeni imtiyazın genişliğiyle işletme koşullarını saptamak 5. madde gereğince seçilecek bilirkişinin görevi olacaktır.

Şu kararlaştırılmıştır ki eğer Reji Jeneral Şirketi Samsun - Sivas imtiyazına yeniden sahip kılınırsa bu imtiyaz (5. maddede gösterilen bilirkişi usulüyle) yeni ekonomik koşullara uydurulacaktır.

Yeni bir imtiyaz ile donatılma durumunda da ekonomik koşullara uydurma yetkisi ayrıca dikkate alınacaktır.

Bilirkişi tarafından belirlenen yeni imtiyazın koşulları taraflardan birinin ya da diğerinin onayını almadığı takdirde Samsun - Sivas tren imtiyazının feshinden dolayı şirketin maddeten uğradığı zarara ya da Karadeniz şebekesinin diğer bölümleri için şirket tarafından yerinde keşif çalışmaları için yapılan harcamalara karşılık bilirkişinin haklı göreceği tutarda tazminatı adıgeçen şirkete ödemeyi Türkiye Hükümeti yükümlenir.

Türkiye yukarıda gösterilen koşullarda ister Samsun-Sivas imtiyazına şirketi tekrar sahip kılmak ister yeni bir imtiyaz tanımak ve nihayet isterse tazminat vermek ile şirkete karşı taahhütlerinin hepsinden aklanmış olacaktır.

Madde 3 — 1. ve 2. maddelerde gösterilen sözleşmeler ve anlaşmalardan yararlananların emlakinden ya da idarelerinden Devletçe, şimdiki topraklarında yararlanma yüzünden Devlete ya da sözkonusu sözleşme ve anlaşmalardan yararlananlara hesaplama sonucunda ait olacak tutarlar mevcut sözleşmeler veya anlaşmalar gereğince yahut, sözleşme ve anlaşma yoksa, işbu protokolda gösterilen bilirkişi usulüne uyularak ödenecektir.

Madde 4 — 6. madde hükümleri saklı kalmak şartıyla 1. maddede gösterilen sözleşmelerle sonradan yapılan anlaşmalar hükümleri, birlikte

ve iki tarafı da kapsayacak biçimde, yeni ekonomik koşullara uydurulacaktır.

Madde 5 — Bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe konmasından başlayarak bir yıl süre içersinde anlaşmaya varılamazsa taraflar, gerek hesapların çıkarılmasına gerek imtiyazların yeni ekonomik koşullara uydurulmasına ilişkin hususlarda yukarıda belirtilen bir yıl sürenin bitiminden itibaren iki aylık bir sürede atayacakları iki bilirkişinin uygun ve haklı göreceği hükümleri kabul edeceklerdir. Bilirkişiler karar birliğine varamazlarsa, 1914-1918 savaşına katılmamış ülkeler vatandaşlarından, İsviçre Cumhuriyeti Hükümeti Bayındırlık İşleri Dairesi Başkanının yapacağı üç kişilik liste içinden Türk Hükümetince iki aylık bir süre içinde seçilecek bir üçüncü bilirkişiye müracaat edeceklerdir.

Madde 6 — 1. maddede belirtilmiş olup bugünkü tarihte bir uygulama başlangıcı içine girmemiş olan imtiyaz sözleşmelerinin sahipleri bu protokolün yeni ekonomik koşullara uydurulmayla ilgili hükümlerinden yararlanamayacaklardır. Böyle sözleşmeler bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girişinden başlayarak altı aylık bir süre içinde imtiyaz sahiplerince yapılacak müracaat üzerine sona erdirilebilecektir. Bu durumda imtiyaz sahibi, eğer gerekiyorsa, keşif çalışmaları için, taraflar arasında anlaşmazlık durumunda, işbu protokolda sözügeçen bilirkişi tarafından haklı görülecek olan tutarda tazminata hak kazanacaktır.

Madde 7 — Osmanlı Hükümeti ile 1. maddede sayılan sözleşme ve anlaşmalardan yararlananlar arasında 30 Ekim 1918 tarih ile 1 Kasım 1912 tarihi arasında varılan anlaşmalar ile özel kişiler arasında ve yine bu süre içinde imtiyaz devir ve ferağı için yapılmış sözleşmeler Türkiye Hükümetinin onayına sunuluncaya kadar yürürlükte kalacaklardır. Bu onay verilmezse imtiyaz sahiplerine, eğer gerekiyorsa, maddeten uğradıkları gerçek zarara karşılık 5. maddedeki koşullarla seçilecek bilirkişi tarafından belirlenecek bir tazminat ödenecektir. Bu hüküm, 29 Ekim 1914 ten önce yapılmış sözleşmeler bakımından, işbu protokolda yer alan yeni ekonomik koşullara uydurma hakkını bozmaz.

Madde 8 — İşbu protokolün hükümleri 25 Nisan 1920 den itibaren TBMM Hükümetiyle imtiyaz sahipleri arasında yapılmış anlaşmalara uygulanmaz.

KESİM II

Madde 9 — Bugünkü tarihli barış andlaşması ile Türkiye'den ayrılan topraklar dahilinde Türkiye'nin yerine geçen devlet, Osmanlı Hükümeti ya da Osmanlı Mahalli İdareleri ile 29 Ekim 1914 tarihinden önce yapılmış imtiyaz sözleşmelerinden yararlanan öbür akit devletler vatan-

daşlarına ya da bu devletler vatandaşları sermayesinin üstün olduğu şirketlere karşı Türkiye'nin hak ve görevlerinin tamamını üstüne almıştır.

Türkiye'den Balkan savaşları sonucunda ayrılmış olan topraklarda da işbu toprakların el değiştirmesini düzenleyen andlaşmanın yürürlüğe girmesinden önce Osmanlı Hükümeti ya da bir Osmanlı Mahalli İdaresi ile yapılmış imtiyaz sözleşmeleri için aynı işlem uygulanacaktır. Bu yerine geçme, toprağın geçişini düzenleyen andlaşmanın yürürlük tarihinden itibaren geçerli olacaksa da bugünkü tarihli barış andlaşması ile Türkiye'den ayrılan arazi için istisnaen 30 Ekim 1918 tarihinden itibaren yürürlükte bulunacaktır.

Madde 10 — İşbu protokolün birinci kesimi hükümleri 7 ve 8 inci maddeler dışında, 9. maddede gösterilen sözleşmelere uygulanacaktır. 3. madde, ayrılan topraklarda ancak imtiyaz sahiplerinin emlakinden veya hizmetlerinden orada otoritesini kullanmakta olan devlet tarafından yararlanılmış olduğu takdirde uygulanacaktır.

Madde 11 — Gerek bugünkü tarihli barış andlaşmasına göre ve gerek Balkan savaşlarından sonra Türkiye toprakları dahilinde faaliyet gösterip Osmanlı yasalarına uygunlukla kurulmuş olan Türkiye'den başka bir Akit Devlet vatandaşlarının çıkarlarının hakim olduğu her şirket, sözkonusu andlaşmanın yürürlüğe girmesinden beş yıl içinde mal, hak ve menfaatlerini gerek sözü geçen topraklarda egemen olan devletin, gerek vatandaşları önceki şirketi denetleyen Türkiye'den başka bir Akit Devletin kanununa göre kurulmuş başka her hangi bir şirkete devretmeğe yetkili olacaktır. Bu mallar, haklar ve menfaatlerin devredileceği şirket, işbu protokol hükümlerinin sağladığı haklar ve ayrıcalıklar da dahil, önceki şirketin sahip bulunduğu hak ve ayrıcalıklardan yararlanacaktır.

Madde 12 — 11. madde hükmü, faaliyet alanının bir bölümü Türkiye toprağında kalmış olacak imtiyaz sahibi kamu hizmetleri şirketlerine uygulanmaz.

Ancak böyle şirketler, Türkiye dışındaki faaliyet bölümlerini yeni bir şirkete devretmek yoluyla o bölümler için 11 ve 13 üncü maddeler hükümlerinden yararlanabileceklerdir.

Madde 13 — 11. madde gereğince Osmanlı şirketlerinin mal, hak ve menfaatleri, üzerlerine devredilecek olan şirketler Türkiye'den ayrılan topraklar üzerinde bu devir işleminden ya da devir nedeniyle kurulmalarından dolayı hiçbir özel vergiye -yürürlükteki uluslararası anlaşmalar gereği buna bir engel bulunmadıkça- tabi tutulmayacaklardır. Bu şirketler, uyruğunu kazanacakları akit devletlerden her birinin ülkesinde de,

kendi mevzuatına göre bu devlet muhalefet etmedikçe, aynı işlemi göreceklerdir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold

Pellé

Garroni, Montagna

Veniselos, Caclamanos

Diamandy, Contzesco

M. İsmet

Dr. Rıza Nur

Hasan.

B İ L D İ R İ

Usulüne göre yetkili olan aşağıdaki imza sahipleri beyan ederler ki Türkiye Hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu ülkesinde verilmiş olan bazı imtiyazlara ilişkin bugünkü tarihli protokolün birinci kesimi hükümlerini, bu protokolu akteden öbür devletler vatandaşları sermayesinin 1 Ağustos 1914 tarihinde hakim olduğu Osmanlı şirketlerine uygulamayı yükümlenir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet

Dr. Rıza Nur

Hasan.

XIII. LOZAN'DA İMZALANAN DEVLETLERARASI SENETLERİN BAZI HÜKÜMLERİNE BELÇİKA VE PORTEKİZ'İN KATILMASINA İLİŞKİN PROTOKOL VE İŞBU İKİ DEVLETİN BİLDİRİLERİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Bugünkü tarihli barış andlaşmasını imza eden Yüksek Akit Taraflar bu andlaşmanın ikinci bölümünün (mali hükümler) birinci kesimi hükümleriyle üçüncü bölümü (iktisadi hükümler) hükümlerine Belçika ve Portekiz Devletlerinin katılmasını kabulde anlaşmış olup bu katılma işbu andlaşmanın aynı zamanda ve aynı koşullar altında yürürlük kazanacaktır. Osmanlı İmparatorluğunda verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin bugünkü tarihli protokola aynı koşullar altında Belçika'nın da katılmasını kabulde yine görüş birliğine varmışlardır.

Yüksek Akit Taraflar Belçika ve Portekiz'in yetkili temsilcileri tarafından bugün yapılan katılma bildirimini senet sayarlar. Bu bildirimin yürürlüğe geçmesiyle bir yandan Türkiye ve öte yandan işbu iki Devlettten her biri arasında barış hali ve siyasi ilişkiler ihtiyaç derecesine göre yeniden kurulmuş sayılacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold

Pellé

Garroni, Montagna

Otchiai

Veniselos, Caclamano

Diamandy, Contzesco

M. İsmet

Dr. Rıza Nur

Hasan.

BELÇİKA'NIN KATILMA BİLDİRİSİ

Aşağıdaki imza sahibi usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgesini bugünkü tarihli barış andlaşmasını imzalamış devletlerin temsilcilerine göstererek, işbu bildiri ile, Belçika adına sözkonusu barış andlaşmasının ikinci bölümünün (Mali Hükümler) birinci kesimi hükümleri ile üçüncü bölümü (İktisadi Hükümler) hükümlerine ve ayrıca Osmanlı İmparatorluğunda verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin ve bugünkü tarihli protokol hükümlerine katıldığını bildirir.

Barış halini ve resmi ilişkileri yeniden kuracak olan bu katılma, söz konusu barış andlaşmasını imzalayan devletlerin Belçika'nın katılmasını kabul ettikleri bugünkü tarihli protokolda gösterilen anda ve bu protokolda yer alan hükümler ve koşullar altında yürürlük kazanacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Fernand Peltzer

PORTEKİZ'İN KATILMA BİLDİRİSİ

Aşağıdaki imza sahibi usule uygun ve geçerli görülün yetki belgesini bugünkü tarihli barış andlaşmasını imza etmiş devletlerin temsilcilerine göstererek, işbu bildiri ile, Portekiz adına, barış andlaşmasının ikinci bölümünün (mali hükümler) birinci kesimi hükümleri ile üçüncü bölümü (iktisadi hükümler) hükümlerine katıldığını bildirir.

Barış durumunu ve resmi ilişkileri yeniden kuracak olan bu katılma, sözügeçen barış andlaşmasını imzalayan devletlerin, Portekiz'in katılmasını kabul ettikleri bugünkü tarihli protokolda gösterilen anda ve bu protokolda yer alan hükümler ve şartlar çerçevesinde yürürlük kazanacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

A. M. Bartholomeu Ferreira

XIV. BRİTANYA, FRANSA VE İTALYA BİRLİKLERİ TARAFINDAN İŞGAL EDİLEN TÜRKİYE TOPRAKLARININ TAHLİYESİNE İLİŞKİN PROTOKOL VE BİLDİRİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Birlikleri halen Türkiye topraklarının bazı bölümlerini işgal eden müttefik devletler yani Fransa, Britanya ve İtalya Hükümetleri ile T.B.M.M. Hükümeti, milletlerinin barışçı emellerini gecikmeksizin tatmin etmek niyetini karşılıklı olarak beslediklerinden,

Aşağıda imzaları bulunan yetkililer karşılıklı olarak aşağıdaki tedbirleri alma konusunda anlaşmışlardır.

I

Lozan'da karara bağlanan barış andlaşması ve diğer senetlerin TBMM tarafından onaylandığı müttefik devletlerin İstanbul'daki fevkalade komiserlerine tebliğ edilir edilmez, bu devletler birlikleri kendileri tarafından işgal edilmiş olan toprakların boşaltılması çalışmalarına başlayacaklardır.

Bu çalışmalar Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ile Karadeniz Boğazında bulunan İngiliz, Fransız ve İtalyan savaş gemilerinin de çekilmesini içine alacaktır.

II

Tahliye çalışmaları altı haftada bitirilecektir.

III

Boşaltma devam ettikçe boşaltılan topraklarda Türkiye Hükümetine ya da Türkiye kamu makamlarına ait olduğu anlaşılan ve halen müttefikler memurlarının işgal veya tasarrufu altında bulunan her çeşit gayrimenkuller ve mallar Türkiye Hükümetine geri verilecektir.

Her çeşit haciz ve elkoyma önlemleri kaldırılacaktır. Bu geri verme ve haczin kaldırılması hakkında, kesin ve tam bir alındı belgesi değerini taşıyan tutanaklar düzenlenecektir.

İşgal kuvvetleri görevlileri Türkiye Hükümetine ait olup da üçüncü kişilere ve özellikle Osmanlı şirketlerine bırakılmış olan mal, eşya ve maddelerin mümkün olduğu kadar tam bir defterini Türk Hükümetine vereceklerdir.

İşgal görevlileri ile kişiler arasında yapılmış sözleşmelerden doğan borçlar, bu sözleşmelerde belirtilmiş koşullarla ödenecektir.

IV

Önceleri Osmanlı Hükümetine ait olup 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros'ta imzalanan ateşkes anlaşması gereğince müttefik devletler emrine geçen ve işbu protokolün imzası tarihinde Türkiye'de sözügeçen müttefik devletler memurlarının elinde bulunmakta olan «Yavuz Sultan Selim» de dahil bütün savaş gemileri, silahlar, cephane ve diğer savaş malzemesi ikinci bentte belirtilen süre içerisinde bulundukları durumda ve oldukları yerde Türkiye'ye geri verilecektir.

V

11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya'da imzalanmış olan askeri sözleşme hükümleri, işbu protokolün ikinci bendinde belirtilen süre içerisinde yürürlükte kalacaktır.

Bu süre içerisinde hiç bir olaya meydan vermemek için gerekli önlemler, müttefikler ve Türkiye askeri görevlileri tarafından birlikte alınacaktır.

Boşaltma çalışmalarının doğurabileceği diğer bütün sorunları, Türk görevliler ile anlaşarak, çözmek işgal kuvvetlerine ait olacaktır.

VI

Türkiye Hükümeti barış andlaşmasının yürürlüğe girmesini beklemeksizin, bu andlaşmayı imzalayan devletler vatandaşlarının 69, 72, 77 ve 91 inci maddelerden (72 ve 91 inci maddelerdeki süreler işlemeye başlamamış olsa bile) ve ayrıca İkamet Sözleşmesi hükümlerinden yararlanmalarını kabul edecektir. Türkiye Hükümeti barış andlaşmasının 137, 138 ve 140 inci maddelerinde yer alan hükümlere de uyacaktır.

VII

Barış Andlaşmasının yürürlüğe girmesine değin Britanya ve Türkiye Hükümetleri, sınırların saptanmasına kadar, barış andlaşmasının 3. maddesinin ikinci numarasının üçüncü paragrafında korunması istenen statükoyu bozabilecek hiçbirşey yapmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler.

Bu Hükümetler barış andlaşmasının 3. maddesinin birinci numarasının birinci paragrafında belirtilen ve Türkiye ile Irak arasındaki sınır ile ilgili görüşmelerin, birinci bentte sözü edilen tahliye çalışmaları bitirilir bitirilmez başlamasında ve bu paragrafta yer alan dokuz ay sürenin, görüşmelerin başladığı tarihten itibaren işlemesinde müttefiklerdir.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

B İ L D İ R İ

Yetki belgeleri gereğince hareket eden aşağıdaki imza sahipleri şu hususları bildirirler :

I

Boğazlar rejimine ilişkin bugünkü tarihli sözleşmenin yürürlüğe girmesine değin üç müttefik devlet donanmalarının Boğazlardan tam ve eksiksiz bir geçiş serbestliğini sürdürmeleri kararlaştırılmıştır. Boğazlardan transit olarak geçen bu devletler savaş gemileri, hasarlar ya da deniz arızaları dışında, gidiş-geliş güvenliği gerektirdiğinde, geceleri demirleme süresi de dahil Boğazlardan geçmeleri zorunlu olan zamandan fazla duramayacaklardır.

II

Yukardaki protokolün birinci bendi hükümlerine zarar gelmeksizin ve Boğazlar rejimine ilişkin bugünkü tarihli sözleşmenin yürürlüğe konmasına kadar ya da 31 Aralık 1923 tarihinde adıgeçen Sözleşme yürürlüğe girmemiş ise o tarihe kadar, Türkiye Hükümeti, Boğazlarda üç müttefik devletten her biri için bir kruvazör ve iki torpido muhribinin bulunmasına muhalefet etmeyecektir, işbu gemilerin yanlarında kömür ve levazım tedariki için gerekli ve savaş bayrağı taşımayan gemiler bulunabilecektir.

III

İmza sahipleri bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girmesinden itibaren kabotajın ve liman hizmetlerinin yalnız Türk milli bayrağına verileceğini hatırlatırlar.

Ancak 1 Ocak 1923 te Türkiye'de kabotaj yapan ya da liman hizmetleri işleten kurumların 31 Aralık 1923 tarihine kadar işlerine devamda tamamen serbest bırakılacağını bildirirler.

Her durumda Türkiye bugünkü tarihli ticaret sözleşmesini imzalayan öbür devletler gemilerine, ticaret sözleşmesinin ikinci bölümünde gemiler, yükleri ve yolcular için belirtilen ve ulaşma, ülkeye giriş ve ticarete ilişkin bütün kolaylıkları hiçbir devlet lehine ayırım yapmaksızın, 31 Aralık 1923 tarihine kadar tanıyacaktır.

IV

İmza sahipleri işbu bildirimde bulunurken Lozan'da imzalanan barış andlaşmasıyla diğer senetlerin en kısa zamanda yürürlüğe gireceği ümidini belirtirler.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

**XV. KARAAĞAÇ ARAZİSİYLE BOZCAADA VE İMROZ
ADALARINA İLİŞKİN İNGİLTERE, FRANSA, İTALYA,
JAPONYA, YUNANİSTAN VE TÜRKİYE TARAFINDAN
24 TEMMUZ 1923 TARİHİNDE İMZALANAN PROTOKOL**

Usulüne uygun olarak tam yetkiyi haiz aşağıdaki imza sahipleri şunları kararlaştırmışlardır :

I

Meriç ile bugünkü tarihli andlaşmanın 2. maddesinin ikinci numarasında tanımlanan Türkiye-Yunan sınırı arasında bulunup Türkiye'ye geri verilecek olan topraklar en geç 15 Eylül 1923 te Türk makamlarına teslim edilecektir. Şu şartla ki sözkonusu andlaşmanın TBMM tarafından onaylanmış olduğu İstanbul'daki müttefikler fevkalade komiserleri aracılığıyla Yunan Hükümetine o tarihte bildirilmiş olsun. Eğer bu bildirim, yukarda belirtilen tarihte yapılmamış ise sözü edilen toprakların teslim işlemi bildirme tarihinden itibaren on beş günlük bir süre içerisinde yerine getirilecektir.

II

Barış andlaşmasının 5. maddesinde belirtilen işaretlemenin tamamlanmamış olması yukarıdaki toprakların Türkiye makamlarına teslimini geciktiremeyecektir. Bu durumda Türk ve Yunan Hükümetleri barış andlaşmasının 2. maddesinin ikinci numarasında tanımlanan hattı, arazi üzerinde geçici olarak çizeceklerdir. İşbu geçici sınır taraflarca sözkonusu andlaşmanın 5. maddesinde gösterilen komisyonun çalışmalarını bitirmesine kadar yürürlükte olacaktır.

III

Karaağaç Rum nüfusu 30 Ocak 1923 te Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan sözleşmede yer alan nüfus değişimine tabi olacaklardır; bunlar sözügeçen sözleşme hükümlerinden yararlanacaklar, fakat Türkiye ile Yunanistan arasında barış durumunun kurulmasından altı ay geçmeden göçe zorlanamayacaklardır.

IV

Gökçeada ve Bozcaada'dan Yunan askeri birlikleri ve memurları bugünkü tarihli barış andlaşması Yunan ve Türkiye Hükümetleri

tarafından tasdik edilir edilmez çekileceklerdir. Bunların çekilmesinden sonra, andlaşmanın 14. maddesindeki hükümler Türkiye Hükümetince uygulanacaktır.

V

İşbu protokolun birinci bendinde belirtilen yer sakinlerinden ve keza dördüncü fıkrada sözü edilen adalar halkından hiç kimse askeri ya da siyasi davranışlarından ya da bugünkü barış andlaşmasını imzalayan devletlerden birine veya vatandaşlarına yaptığı herhangi bir yardımdan dolayı Türkiye'de hiçbir gerekçe ile rahatsız edilmeyecek veya kovuşturulmayacaktır.

Yukarıda sözü edilen topraklar ve adalar halkının hepsine bu güne kadar işledikleri siyasal ya da kamu hukukuna ilişkin bütün suçlar için tam ve eksiksiz genel af tanınmıştır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamanos

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

**XVI. YUNANİSTAN'DA AZINLIKLARIN HİMAYESİNE DAİR
10 AĞUSTOS 1920 TARİHİNDE BAŞLICA MÜTTEFİK
DEVLETLER İLE YUNANİSTAN ARASINDA SEVR'DE
YAPILMIŞ OLAN ANDLAŞMAYA VE TRAKYA'YA AİT
OLMAK ÜZERE AYNİ DEVLETLER ARASINDA AYNİ
TARİHTE YAPILAN ANDLAŞMAYA İLİŞKİN PROTOKOL**

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Yunanistan Hükümetleri işbu konferans sırasında yapılan barış andlaşmasıyla diğer senetlerin yürürlüğe konmasının, Yunanistan'daki azınlıkların korunmasına dair başlıca müttefik devletler ile Yunanistan arasında 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr'de yapılan andlaşmanın ve aynı zamanda Trakya ile ilgili olarak aynı devletler arasında Sevr'de yapılan 10 Ağustos 1920 tarihli andlaşmanın yürürlüğe konulmasını zorunlu kıldığı görüşünde bulunduklarından,

Gereği gibi yetkili olan aşağıdaki imza sahipleri kendi hükümetleri adına aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

1) Sevr'de yapılan bu iki Andlaşma onay belgeleri eğer şimdiye kadar sunulmamış ise bugünkü tarihle Lozan'da imzalanan barış andlaşmasına ve öteki senetlere ilişkin onay belgeleri ile aynı zamanda sunulacaktır.

2) Azınlıkların korunmasına ilişkin sözügeçen Sevr Andlaşmasının 7. maddesinin ikinci bendiyle 15. maddesinde yer alan hükümler sona erdirilmiştir ve kaldırılmış bulunmaktadır.

3) Trakya'ya ilişkin sözügeçen Sevr andlaşmasının 1. maddesinde yer alan hükümlerin uygulanması bugünkü tarihli barış andlaşmasının 2. maddesinin iki numaralı paragrafı ile kayıtlı olacaktır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold

Pellé

Garroni, Montagna

Otchiai

Veniselos, Caclamanos

XVII. SIRP-HIRVAT-SLOVEN DEVLETİNİN İMZASINA İLİŞKİN PROTOKOL

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

Aşağıda imzaları bulunanlar bugünkü tarihle her biri bağlı olduğu hükümet adına aşağıda sayılan belgeleri ya da onlardan bazılarını yani :

Barış Andlaşmasını
Boğazlara ilişkin Sözleşmeyi
Trakya Sınırlarına ilişkin Sözleşmeyi
İkamet ve Yargı Yetkisi Hk. Sözleşmeyi
Ticaret Sözleşmesini
Genel Affa ilişkin Beyannameyi ve Protokolü

Osmanlı İmparatorluğu içinde verilmiş bazı imtiyazlara ilişkin Protokolü

Lozan'da imzalanan devletlerarası senetler hükümlerinden bazısına Belçika ve Portekiz'in katılmasına ilişkin Protokolü

Lozan'da imzalamış olduklarından bunlardan herbiri, imza etmiş olduğu senetlere ilişkin olmak üzere Sırp-Hırvat-Sloven Devletine işbu Lozan Konferansı Nihai Senedinde adı geçen temsilcilerinden her hangi biri aracılığıyla, andlaşma yürürlüğe girmiş olmadıkça, söz konusu senetlerin tamamını imza edebilmek yetkisini tanımakta anlaşmışlardır.

Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde düzenlenmiştir.

Rumbold
Pellé
Garroni, Montagna
Otchiai
Veniselos, Caclamano
Diamandy, Contzesco
Morphoff, Stancioff

M. İsmet
Dr. Rıza Nur
Hasan.

XVIII. LOZAN KONFERANSININ NİHAİ SENEDİ

24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiştir.

İngiltere, Fransa ve İtalya Hükümetleri, Japonya Hükümetiyle birlikte doğuda barışı kesin olarak geri getirmek umuduyla bir yandan Yunanistan'ı, Romanya'yı, Sırp-Hırvat-Sloven Devletini ve ayrıca Amerika Birleşik Devletlerini ve diğer yandan Türkiye'yi, bütün uluslarca istenen bir sonuca götürecek hükümleri ortaklaşa incelemeye davet etmiş olduklarından;

Diğer taraftan işbu konferansta görüşülmesi gerekecek olan konulardan Boğazlar sorununun Karadeniz'de kıyısı olan Bulgaristan ve Rusya'nın görüşmelere ve alınacak kararlara katılmaya çağrılarak özel biçimde incelenmesi gerekeceği görüşünde olduklarından;

Vedoguda savaş durumunun Belçika ve Portekiz için doğurduğu iktisadi ve mali sorunların tartışılmasına bu iki devletin katılmasını kabule karar verdiklerinden;

Aşağıdaki temsilciler Lozan'da toplanmışlardır :

20 Kasım 1922 tarihinden 24 Temmuz 1923 tarihine kadar yaptıkları toplantılar sonucunda -ki bu toplantılar dolayısıyla bazı devletler, kendilerini ilgilendirdiğini varsaydıkları sorunlar hakkındaki görüşlerini bildirmişlerdir- aşağıda sayılan belgeler karara bağlanmıştır.

(Bu yayında, 1'den 17'ye kadar yer alan belgeler)

Yukarıda sayılan senetlerin ve işbu senedin asılları Fransa Hükümeti Arşivinde saklanacak ve bu Hükümet sözügeçen senetlerden her birinin birer onaylı örneğini o senedi imza eden devletlere ya da gerekirse kabul ve tasvip edecek olanlara ve barış andlaşmasını imzalayan devletlere verecektir.

.... aşağıdaki imzaların sahipleri... imzalamış ve mühürlemişlerdir.

Lozan'da 24 Temmuz bin dokuz yüz yirmi üç tarihinde yalnız bir nüsha olarak düzenlenmiştir.

İng., Fr., İt., Jap.,
Yun., Rom., Bulg.,
Bel., Port..

M. İsmet
Dr. Rıza Nur.
Hasan.

**LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASINA EKLİ
OLARAK TEATİ EDİLEN MEKTUPLAR**

M O N T R Ö

BOĞAZLAR REJİMİ HAKKINDA MONTREUX'DE 20 TEMMUZ 1936 TARİHİNDE İMZA EDİLEN SÖZLEŞME

Bulgaristan, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Japonya, Romanya, Türkiye Cumhuriyeti, S.S.C.B., Yugoslavya;

Boğazlar genel terimiyle tanımlanan Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazından geçişi ve gidiş-gelişi (ulaşımı), Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde imza edilmiş olan Barış Andlaşmasının 23. cü maddesiyle saptanan ilkeyi, Türkiye'nin güvenliği ve Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin Karadeniz'deki güvenliği çerçevesi içinde koruyacak biçimde, düzenleme isteğini duyarak;

İşbu Sözleşmeyi, 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imza edilmiş olan Sözleşmenin yerine geçirmeye karar vermişler ve temsilci olarak aşağıdaki zatlari atamışlardır :

(.....)

Bu zatlar usulüne uygun ve geçerli görülen yetki belgelerini gösterdikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

MADDE : 1

Yüksek Âkit Taraflar Boğazlarda denizden geçiş ve ulaşım serbestliği ilkesini kabul ve teyit ederler. Bu serbestinin kullanımı bundan böyle işbu Sözleşme hükümleri ile düzenlenir.

BÖLÜM I — TİCARET GEMİLERİ

MADDE : 2

Barış zamanında, ticaret gemileri, bayrak ve yük ne olursa olsun, gündüz ve gece, aşağıdaki 3. maddenin hükümleri saklı kalmak üzere hiçbir merasime bağlı olmadan Boğazlardan geçiş ve ulaşımında tam serbestlikten yararlanacaklardır. Bu gemiler, Boğazların hiçbir limanında durmaksızın transit olarak geçtikleri takdirde, Türkiye ilgili makamları tarafından alınması bu Sözleşmenin 1. Ekinde öngörülen vergiler veya harçlardan başka hiçbir vergi veya harca tabi tutulmayacaklardır.

Bu vergiler ve harçların alınışını kolaylaştırmak için Boğazlardan geçecek ticaret gemileri 3. maddede açıklanan merkezin memurlarına, adlardan başka hiçbir vergi harca tabi tutulmayacaklardır. bildireceklerdir.

Kılavuzluk ve romorkaj isteğe bağlıdır.

MADDE : 3

Ege Denizi'nden veya Karadenizden Boğazlara girecek her gemi uluslararası sağlık kuralları çerçevesinde Türk nizamlarıyla konulmuş olan sağlık denetiminden geçmek için Boğazlar girişine yakın bir sağlık merkezinde duracaktır. Temiz belgeleri olan ya da işbu maddenin 2. fıkrasındaki (paragrafındaki) hükümlere girmediklerini onaylayan bir sağlık beyannamesi gösteren gemiler için bu denetim gündüz ve gece mümkün olan azami hızla yürütülecek ve bu gemiler Boğazlardan geçişleri sırasında başka hiçbir biçimde durdurulmayacaklardır.

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekeli humma ya da çiçek vakaları bulunan, ya da içinde yedi günden az bir zaman önce bu hastalıklar bulunmuş olan gemilerle, bulaşık bir limandan beş defa 24 saatten az bir zamandan beri ayrılmış olan gemiler, Türk makamlarının atayabilecekleri sağlık zabıtası memurlarını gemiye almak üzere bir önceki paragrafta açıklanan sağlık merkezinde duracaklardır. Bundan dolayı hiçbir vergi ve harç alınmayacak ve sağlık zabıta memurları Boğazların çıkışındaki bir sağlık merkezinde indirileceklerdir.

MADDE : 4

Savaş zamanında, Türkiye muharip (savaşan) olmadığı takdirde, ticaret gemileri, bayrak ve yük ne olursa olsun, 2. ve 3. maddelerde öngörülen şartlar altında Boğazlarda geçiş ve ulaşım serbestliğinden yararlanacaklardır. Kılavuzluk ve romorkaj isteğe bağlıdır.

MADDE : 5

Savaş zamanında, Türkiye savaşan olduğu takdirde, Türkiye ile savaş eden bir ülkeye mensup olmayan ticaret gemileri, düşmana hiçbir biçimde yardım etmemek koşuluyla, Boğazlarda geçiş ve ulaşım serbestliğinden yararlanacaklardır.

Bu gemiler Boğazlara gündüz girecekler ve geçiş her kez Türk Makamlarının gwstereceği yoldan yapılacaktır.

MADDE : 6

Türkiye kendini pek yakın savaş tehlikesi tehdidi karşısında görürse, yine 2. madde hükümlerinin uygulanması sürdürülecektir. Ancak gemilerin Boğazlara gündüz girmeleri ve geçişin, Her kez Türk Makamlarınca gösterilen yoldan yapılması gereklidir.

Kılavuzluk bu takdirde zorunlu kılınabilecek, ancak ücrete bağlı olmayacaktır.

**TÜRK-FRANSIZ ANKARA İTİLAFNAMESİNE
İLİŞKİN OLARAK FRANSA TEMSİLCİSİ TARAFINDAN
İSMET PAŞA'YA GÖNDERİLEN MEKTUP**

Lozan, 24.7.1923

Lozan Konferansında Zatı Alilerine vermiş olduğum güvenceye ek olarak ve Fransa Hükümetince özellikle bu konuda aldığım yetkiyle, bugünkü tarihli barış andlaşmasının 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan Fransız-Türk Anlaşması hükümlerine hiçbir zarar getirmemiş olduğunu, ekli bildiri ile Zatı Alilerine teyit ederim.

TBMM Hükümetinin, sözkonusu anlaşmanın bütün ekleriyle birlikte tamamen yürürlükte kaldığının teyit edildiğini görme isteğini, göndermekle memnunluk duyduğum bildiri, hiç şüphe etmem ki, tamamen tatmin edecektir.

(nezaket cümlesi)

Pellé

Lozan, 24.7.1923

Aşağıda imzası bulunan ben, Fransa Hükümetince bu konuda yetkili kılınmış olarak İsmet Paşa Hazretlerine teyit ederim ki 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da imzalanan Fransız-Türk Anlaşması, Fransa Hükümetince uygun bulunması üzerine Anlaşmanın tam olarak yürürlüğe girmesi için gereken onay, bu Hükümetçe yapılmış ve bunun sonucu olarak işbu devletlerarası belge, özel hükümlerinden birine göre, yürürlük kazanmıştır.

Şunu da İsmet Paşa Hazretlerine teyit ederim ki Fransa Hükümetinin gözünde bugünkü tarihle imzalanan barış andlaşması, 20 Ekim 1921 tarihli Fransız-Türk anlaşması hükümlerine zarar vermemiş ve anlaşma ile ekleri tamamen yürürlükte kalmıştır.

Pellé

İSMET PAŞA'DAN PELLÉ'YE

Ankara'da 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Türk-Fransız Anlaşması hükümlerinin teyidi anlamında bana gönderdiğiniz 24 Temmuz tarihli mektupla eki bildiriği aldığımı bildirmekle şeref duyarım.

Bu bildiride yer alanları senet kabul ettiğimi Zatı Alilerine bildirmekle onur duymaktayım.

(saygı cümlesi)

**İSMET PAŞA TARAFINDAN İNGİLTERE, FRANSA VE
İTALYA HÜKÜMETLERİ TEMSİLCİLERİNE GÖNDERİLEN
EŞMETİNLİ MEKTUP
(69. MADDEYE GETİRİLEN İSTİSNA HK.)**

Lozan, 24.7.1923

Çifte vergilendirmenin önlenmesi hakkında İktisadi Komitede yapılan beyanlara atfen, Konferansa çağıran üç Devletle aynı insancıl duygular paylaşan Türk Hükümetinin 69. madde (iktisadi hükümler) ye bir istisna olmak üzere İzmir bölgesinde iş yapan müttefik devletler vatandaşlarının 1922 - 1923 mali yılı için borçlu oldukları temettü vergisine ait çifte vergileri ödemekten istisna edilmeleri için gerekli önlemleri alacağını Zatı Alilerine teyit etmekle onur kazanırım.

M. İsmet

RUMBOLD'TAN İSMET PAŞA'YA

İlgili temsilci heyetleri arasında kararlaştırıldığı üzere Türk Hükümetinin 69. madde hükümlerine bir istisna gerekli önlemleri alacağını (teyit eden bugünkü tarihli mektubunuzu) almakla şeref kazandım

PELLÉ'DEN İSMET PAŞA'YA

Bugünkü tarihli bir mektupla vergi konusunda yararlandıracağı (konusunu teyit lütfunda bulundunuz)

MONTAGNA'DAN İSMET PAŞA'YA

..... istisnaları konusunda gerekli önlemleri teyit eden bugünkü tarihli mektubunuzu almakla

İKAMET SÖZLEŞMESİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

(Madde 2)

Lozan, 24.7.1923

Japonya Temsilcisi Otchiai'ye

Bugünkü tarihli İkamet Sözleşmesinin 2. maddesinde yer alan ve ülkeye göçe ilişkin hükümlere ait çekincenin Japonya vatandaşları aleyhine ve öbür devletlerin vatandaşları lehine ırka dayanan ayrımlara hiçbir zaman imkan verecek şekilde yorumlanamayacağını Hükümetim adına Zatı Alilerine bildirmekle onur duyarım.

M. İsmet

Otchiai'den İsmet Paşa'ya

..... yorumlanamayacağını bana bildirmek lütfunda bulundunuz.

Senet kabul etmekle bahtiyar olduğum bu lütufkar tebliğden dolayı Zatı Alilerine teşekkür (ederim)

İKAMET SÖZLEŞMESİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

(Din, eğitim, sağlık ve hayır kurumlarının yönetimi hk.)

Lozan, 24.7.1923

İngiltere Temsilcisi Rumbold'a
Fransa Temsilcisi Pellé'ye
İtalya Temsilcisi Montagna'ya

Lozan'da bugünkü tarihle imzanan ikamet sözleşmesine atıfla ve bu sözleşmeye eklenecek olan bildirinin mektuplarla değiştirilmesi hakkında birinci komitenin 19 Mayıs 1923 tarihli oturumunda alınan karara uygunlukla, Türkiye'de 30 Ekim 1914 tarihinden önce varlığı tanınmış ve (İngiltere'ye) (Fransa'ya) (İtalya'ya) bağlı din, eğitim, sağlık ve hayır kurumlarının varlığını kabul edileceğini ve bugün imzalanan Barış Andlaşması tarihinde Türkiye'de fiilen mevcut diğer benzeri (İngiliz) (Fransız) (İtalya) kurumlarının durumlarının yasalara uydurulmak üzere iyiniyetle inceleneceğini Hükümetim adına bildirmekle şeref duyarım.

Her türlü mali yükümlülükler bakımından yukarıdaki kurumlar, benzer kurumlarla tam olarak eşit muameleden yararlanılacaklar ve bu kurumlar hakkında geçerli olan kamu düzeni hüküm ve yasalarına tabi olacaklardır. Ancak şu kararlaştırılmıştır ki Türk Hükümeti bu kurumların faaliyet şartlarını ve okullardaki öğretim uygulamalarını dikkate alacaktır.

(nezaket cümlesi)

M. İsmet

— İngiliz, Fransız ve İtalyan Temsilcilerinin cevabî teşekkür mektupları. —

TİCARET SÖZLEŞMESİNİN BAZI HÜKÜMLERİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

(Madde 8)

Lozan, 24.7.1923

İsmet Paşa'ya

Bugünkü tarihli ticaret sözleşmesinin 8. maddesi gereğince Fransız Hükümetinin Türkiye'den çıkan ve oradan gelip Fransa'ya ithal edilen ürünlere tanımayı düşündüğü düzenlemeyi size bildirmekle onur duyarım.

Ekli cetvelde sayılan ürünler sözkonusu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden başlayarak Fransa'nın gerek tarifelere ilişkin alacağı önlemler gereğince, gerek sözleşmenin uygulanması yoluyla diğer herhangi bir ülkeden çıkan ve gelen ürünlere şimdi uyguladığı veya gelecekte uygulayacağı en çok indirime uğramış vergi düzeyinden yararlanacak ve en elverişli işlem uygulaması adı geçen maddeler ile tarifenin diğer bütün kalemleri için de aynı şekilde sağlanacaktır. İlişik cetvel, Türkiye'den Fransa'ya yapılan ihracata ait istatistiklere göre düzenlendiğinden eğer Türkiye, ticaret sözleşmesinin yürürlüğe girişinden üç ay içinde gerçek önemi haiz milli ürünlerinden bazılarının orada yer almamış olduğunu ispat ederse, Fransa sözkonusu cetveli tamamlamayı reddetmeyecektir.

Şarap ve şarap müstahzaratı dışında, Türkiye'den çıkan ve gelen bütün ürünler, genel tarife ile asgari tarife arasındaki farkın yüzde ellisi oranında arttırılmış olan asgari tarifeye tabi tutulacaktır.

Türkiye'den çıkan ve oradan gelip Fransa ve Cezayir'e ithal olunan ürünlere uygulanacak rejim Fransa'nın aynı vergi sistemini haiz bütün sömürgelerinde de aynen uygulanacaktır. Diğer sömürgeler, topraklar ve himaye ülkelerinde Türkiye'den çıkan ve gelen ürünlere uygulanacak rejim en çok müsaadeye mazhar millet rejimi olacaktır.

(Muvafakatlerinin teyidini rica ederim)

Pellé

— EK CETVEL —

İsmet Paşa'dan Pellé'ye

(Mektubunuzu aldım)

(Bu mektup ile ekini senet kabul ediyorum)

TİCARET SÖZLEŞMESİNİN 9. MADDESİNE İLİŞKİN MEKTUPLAR

Lozan, 24.7.1923

İngiltere, Fransa, İtalya Temsilcilerine
Ekselans,

Lozan'da bugünkü tarihle imzalanan Ticaret Sözleşmesinin 9. maddesine atıfla Zatı Alilerinin dikkatine aşağıdaki hususu sunarım :

Kabotajı milli bayrağa hasra karar veren Türk Hükümeti şimdiye kadar Türk sularında düzenli ulaşım yapan ve aşağıda gösterilen kumpanyaların Türkiye'de bir limandan öbürüne ticari eşya ve yolcu taşımalarına izin vermiş olduğunu ve kendisiyle yapacakları sözleşmede belirtilecek bütün süreler içersinde bu taşınmayı ne gibi koşullar altında devam ettirebileceklerini onlarla görüşmeye hazır bulunduğunu zatı alilerine bildirmekle onur duyarım.

1 Ocak 1924 tarihinden başlayarak altı aylık bir süre içersinde bu görüşmelerde bir anlaşmayla sonuçlanmazsa adıgeçen kumpanyalar faaliyetlerini şimdiki koşullar altında ancak iki yıllık bir süre için sürdürmek hakkında malik olabileceklerdir.

Bu düzenlemeden yararlanacak kumpanyalar şunlardır :

İngiltere için : Khedival Mail Steamship and Graving Dock Co. Ltd.

M. et J. Constant

Ellerman Line Ltd.

Fransa için : Messageries Maritimes

Paques Kumpanyası

Fraissient Kumpanyası

İtalya için : Societa Lloyd Triestino-Trieste

Societa Italiana di Servizi Maritimi-Roma

Societa Italiana di Navigazioni G. Rossi-Roma

(Türk Hükümeti bazı Fransız kurumlarına tanımaya eğilimli olduğunu bildirdiği hususlardan yararlanmayı Fransa kıyılarında Türk firma ve kumpanyaları için karşılıklı işlem şartına bağlayabileceğini bilmekteyse de Fransız yasaları yabancı gemilere kabotaj hakkını yasaklamış olduğundan böyle bir talebin yersiz olacağını dikkate almaktadır. Fakat eğer Fransa Hükümeti bu konudaki mevzuatını değiştirecek olursa hiç

olmazsa bugünkü tarihte Türkiye'de kabotaj yapan Türk kumpanyalarının en ziyade müsaadeye mazhar millet (en çok gözetilen ulus) işleminden yararlandırılmaya kabul edilecekleri hakkında güvence istemekte kendini haklı görür.)

Türkiye'de bugünkü tarihte kabotaj yapan Türk Kumpanyaları (Britanya) (İtalya) sahillerinde karşılıklı işlemde yararlanacaklardır.
(nezaket cümlesi)

M. İsmet

— Rumbold, Pellé, Montagna'nın aynı tarihli cevabi teşekkür ve mutabakat mektupları

BAZI İMTİYAZLARA İLİŞKİN MEKTUPLAR

Lozan, 24.7.1923

İngiltere

Temsilcilerine

Fransa

(İng.) Armstrong Whitworth and Co. Ltd. ve Vickers Ltd. şirketlerine

(Fr.) Paris'te Régie Générale des Chemins de Fer'in başkanına bugün gönderdiğim mektubun bir örneğini ilişikte sunuyorum.

Adıgeçen Şirket Başkanlarına

TBMM Hükümetinin Bayındırlık Bakanı adına ve imtiyazlara ilişkin bugünkü tarihli protokolün 2. maddesinde hakkında yer alan hükümlere atıfla aşağıdaki hususu dikkatinize sunarım

Şurası kararlaştırılmıştır ki Barış Andlaşmasının imzasından beş yıllık bir süre içinde bugünden sonra yapılacak sözleşmelerle Türk Hükümeti,

(İngiltere için : Bu sözleşmelerde gösterilen çalışmaların tümünün ya da bir bölümünün gerçekleştirilmesini veya işletilmesini sağlamak için yabancı sermaye ve sanayiine başvurmayı düşünürse işbu şirketleri niyetinden haberdar edecek ve onların diğer herhangi bir kişi ya da şirket ile tümüyle eşit olarak rekabete girmesini mümkün kılacaktır.)

(Fransa için : Yabancı sermaye ve sanayiine başvurarak Karadeniz şebekesinin bir veya birçok bölümlerinin yapımını gerçekleştirmeyi ya da tamamen veya kısmen işletilmesini düşünürse R.G. i haberdar edecek ve onun diğer herhangi bir kişi veya şirketle eşit olarak rekabete girebilmesini sağlayacaktır.)

(nezaket cümlesi)

M. İsmet

— Rumbold ve Pellé'nin, yukarıdaki mektup örneklerini aldıklarını bildiren cevabı mektupları

24.7.1923

İtalya Temsilcisine

Osmanlı Hükümeti ile, 29 Ekim 1914 tarihinden önce Anadolu, Bağdat, Mersin-Adana demiryolları ile Şark şimendiferleri ve Haydarpaşa limanı hakkında usul ve kanuna uygun olarak yapılmış imtiyaz sözleşmeleri ile onlara ilişkin sonraki anlaşmaların saklı kaldığını bildirmekle onur duyarım.

Bu sözleşmeler ve anlaşmalar hükümleri bugünkü tarihli barış andlaşmasının yürürlüğe girmesinden başlayarak bir yıl içinde yeni ekonomik koşullara uydurulacaktır.

(Nezaket cümlesi)

M. İsmet

— Montagna'nın teşekkür mektubu

Meis Adası Hakkında Mektup

Lozan, 4.6.1923

İtalya Temsilcisinden İsmet Paşa'ya

Haiz olduğum tam yetkiyle hareket ederek Türkiye ile Müttefik Devletler arasında Barış Andlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonra İtalya'nın Meis adasında hiç bir top bataryası bulundurmayacağını, adanın Anadolu kıyısına karşı olan tarafında hiç bir istihkam yapmayacağını ve bu adayı kara veya deniz üssü olarak kullanmayacağını Hükümetim adına Zati Alilerine bildirmekle şeref kazanırım.

Ancak şuna karar verilmiştir ki İtalya'nın bir üçüncü devlete karşı Türkiye tarafsız kaldığı halde dahil olduğu bir savaş süresince yukarıda belirtilen önlemlerin uygulanmasına ara verilebilecektir.

(Nezaket cümlesi)

Montagna

— İsmet Paşa'nın yukarıdaki mektubu aldığını ve senet saydığını bildiren 24.7.1923 tarihli mektubu

UÇAK SEFERLERİ HAKKINDAKİ SÖZLEŞMEYE AİT MEKTUPLAR

Lozan, 27.7.1923

İtalya Temsilcisinden İsmet Paşa'ya

Uçak seferleri hakkındaki sözleşmenin görüşülmesi sırasında Türkiye'nin bu sözleşmeye katılmasını öngören Zati Alileri, işbu sözleşmeye imza koyan ülkelerle imzadan sonra katılacakların adlarını öğrenmek isteğinde bulunmuştunuz. Ayrıca bu sözleşmenin 34. maddesinin değiştirilmeyeceğini öğrenmek istemiştiniz. Bu sözleşmeyi imzalayan veya katılan devletlerin bir cetvelini Zati Alinize eklice bildirmekle onur duyarım. İşbu devletlerarası senedin 34. maddesini değiştirilmesi hakkında görüşmelerin sürdüğünü de ayrıca bildiririm.

(nezaket cümlesi)

Pellé

Hava Sözleşmesini onaylayan ülkeler :

Belçika, Bolivya, İngiltere, Yunanistan, İtalya, Japonya, Portekiz, Sirbistan.

Hava Sözleşmesine katılan ülkeler :

Bulgaristan, İran.

İsmet Paşa'dan İtalya Temsilcisine
aldım.

M. İsmet

MADDE : 7

(Ticaret gemileri) terimi işbu Sözleşmenin ikinci bölümüne girmeyen bütün gemileri kapsar.

BÖLÜM II — SAVAŞ GEMİLERİ

MADDE : 8

İşbu Sözleşme gereğince savaş gemileri ve onların nitelikleri ile tonajlarının hesabı için geçerli olacak tanım, işbu Sözleşmenin 2. Ekinde olan tanımdır.

MADDE : 9

Askeri donanmanın sıvı olsun olmasın yakacak maddeleri taşıması için özel biçimde yapılmış yardımcı gemileri 13. maddede öngörülen önceden ihbara bağlanmayacak ve Boğazları tek başına geçmek koşuluyla 14. ve 18. maddeler gereğince kısıtlamaya tabi tonajlar hesabına girmeyeceklerdir. Bununla birlikte başka geçiş koşulları hususunda savaş gemilerine kıyasen işlem görmeye devam edeceklerdir.

Bundan önceki paragrafta belirtilen yardımcı gemiler, öngörülen istisnadan ancak silahları: yüzen hedeflere karşı en çok 105 milimetre çapında iki top; ve hava hedeflerine karşı en çok 75 milimetre çapında iki silahtan fazlasını geçmediği takdirde yararlanacaklardır.

MADDE : 10

Barış zamanında hafif su üstü gemileri, küçük savaş gemileri ve yardımcı gemiler, gerek Karadeniz'e kıyısı olan gerek olmayan devletlere mensup bulunsunlar, hiçbir vergi ve harca bağlı tutulmadan Boğazlardan geçiş serbestliğinden yararlanacaklardır, şu koşulla ki, bunlar Boğazlara gündüz ve aşağıdaki 13. ve onu izleyen maddelerde öngörülen koşullar altında girerler.

Yukardaki paragrafta belirtilen sınıflara giren gemilerden başka savaş gemileri ancak 11. ve 12. maddelerde öngörülen özel şartlar altında geçiş hakkını haiz olacaklardır.

MADDE : 11

Karadeniz'e kıyısı olan devletler 14. maddenin 1. paragrafında gösterilen tonajdan yüksek bir tonajda bulunan hattı harp gemilerini Boğazlardan geçirmeye iznlidirler, şu koşulla ki; bu gemiler Boğazları birer birer ve yanlarında en çok iki torpido ile geçerler.

MADDE : 12

Karadeniz'e kıyısı olan devletler, bu deniz dışında yaptırdıkları ya da satın aldıkları denizaltı gemilerini, eğer tezgâha konma ya da alımdan

Türkiye'ye zamanında haber verilmiş ise, deniz üslerine katılmak üzere, Boğazlardan geçirmek hakkını haiz olacaklardır.

Sözü edilen devletlere ait denizaltı gemileri, bu konuda Türkiye'ye açıklamada bulunulmak koşuluyla, bu deniz dışındaki tezgâhlarda onarım görmek üzere yine Boğazlardan geçebileceklerdir.

Gerek birinci ve gerek ikinci takdirde denizaltı gemileri gündüz ve su üstünde yol alacaklar ve Boğazlardan birer birer geçeceklerdir.

MADDE : 13

Savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesi için Türkiye Hükümetine diplomatik yoldan önceden ihbarda bulunulmuş olmak gerektir. Bu önceden ihbarın normal süresi sekiz gün olacaktır; ancak Karadeniz'e kıyısı olmayan devletler için bu sürenin onbeş güne çıkarılması arzu edilir. Önceden ihbarda gemilerin gidecekleri yer, adları, tipleri ve sayıları ile gidişte geçiş ve gerekirse, dönüşte geçiş tarihleri belirtilecektir. Her tarih değişikliği üç günlük bir ön - ihbara konu olacaktır.

Gidişteki geçişte Boğazlara giriş ilk ön-ihbarda gösterilen tarihten başlayarak beş gün içersinde yapılmalıdır. Bu sürenin bitiminden sonra ilk ön-ihbar için olduğu gibi aynı koşullarda yeni bir önceden ihbarda bulunulmalıdır.

Geçiş sırasında deniz kuvvetinin komutanı, durmaya mecbur olmaksızın Çanakkale veya Karadeniz Boğazları girişindeki bir işaret istasyonuna emrindeki kuvvetin açık kuruluşunu bildirecektir.

MADDE : 14

İşbu Sözleşmenin 11. maddesinde ve 3. Ekinde öngörülen durumlar dışında Boğazlarda transit halinde bulunabilecek yabancı deniz kuvvetlerinin azami tonaj toplamı 15.000 tonu aşmayacaktır.

Her halde, bir önceki paragrafta belirtilen kuvvetler dokuz gemiden daha çok olamaz.

Karadeniz'e kıyısı olan ya da olmayan Devletlere ait olup, 17. maddede hükümlerine uygunlukla Boğazlardaki bir limanı ziyaret eden gemiler bu tonaja dahil olmayacaklardır.

Keza geçiş sırasında hasara uğramış olan savaş gemileri bu tonaja dahil değildir; bu gemiler onarım sırasında Türkiye tarafından konulan özel güvenlik hükümlerine tabi tutulacaktır.

MADDE : 15

Boğazlarda transit olarak bulunan savaş gemileri taşıyor olabilecekleri hava gemilerini hiçbir biçimde kullanamazlar.

MADDE : 16

Boğazlarda transit olarak bulunan savaş gemileri, hasar ya da deniz arızası halleri dışında, geçişleri için gerekli süreden fazla Boğazlarda kalamazlar.

MADDE : 17

Yukarıdaki maddelerin hükümleri herhangi bir tonaj ya da kuruluştaki bir deniz kuvvetinin, Türkiye Hükümetinin daveti üzerine Boğazlardaki bir limana belli bir süre için bir nezaket ziyaretinde bulunmasına hiçbir biçimde engel olamaz. Bu kuvvet Boğazları geldiği yoldan terkedecektir. Şu kadar ki, 10., 14. ve 18. maddeler hükümleri gereğince Boğazlardan transit olarak geçmek için uygun koşulları haiz ise bu dükmün dışındadır.

MADDE : 18

1 — Karadeniz'e kıyısı olmayan devletlerin barış zamanında bu denizde bulundurabilecekleri tonaj toplamı aşağıdaki gibi sınırlandırılmıştır:

a) Aşağıdaki (b) paragrafında belirtilen durum dışında, sözü geçen devletlerin toplam tonajı 30.000 i aşmayacaktır;

b) Eğer herhangi bir zaman Karadeniz'in en güçlü filosunun tonajı işbu Sözleşmenin imzası tarihinde bu denizde en güçlü olan filonun tonajını, enaz 10.000 ton aşarsa (a) paragrafında belirtilmiş olan 30.000 tonluk toplam tonaj o derecede ve en çok 45.000 tona varıncaya değin arttırılacaktır. Bu amaçla, kıyıda her Devlet işbu Sözleşmenin 4. Ekine uygun olarak Türkiye Hükümetine her yılın 1 Ocak ve 1 Temmuz tarihlerinde Karadeniz'deki filosunun tonaj tutarını bildirecektir; ve Türkiye Hükümeti bu bilgileri öteki Yüksek Akit Taraflara ve keza Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine iletecektir.

c) Karadeniz'e kıyısı olmayan Devletlerden herhangi birinin bu denizde bulundurabileceği tonaj yukarıdaki a) ve b) paragraflarında öngörülen toplam tonajın üçte ikisini aşmayacaktır.

d) Bununla birlikte Karadeniz'e kıyısı olmayan bir veya birkaç Devlet bu denize, insancıl bir amaçla deniz kuvvetleri göndermek istedikleri takdirde, toplamı hiçbir ihtimalde 8.000 tonu aşamayacak olan bu kuvvetler işbu Sözleşmenin 13. maddesinde belirtilen önceden ihbara gerek olmaksızın aşağıdaki koşullar içersinde Türkiye Hükümetinden alacakları izin üzerine Karadeniz'e girebileceklerdir:

Eğer yukarıdaki a) ve b) paragraflarında gösterilen tonaj toplamı dolmamışsa ve gönderilmek istenen kuvvetlerle aşılmayacak ise Türkiye

Hükümeti kendine yapılan talebi aldıktan sonra en kısa bir süre içerisinde sözü edilen izni verecektir. Eğer sözü geçen toplam tonaj zaten kullanılmış bulunuyorsa veya gönderilmek istenen kuvvetlerle bu toplam aşılabacak ise, Türkiye Hükümeti, bu izin talebinden Karadeniz'e kıyısı olan Devletleri hemen haberdar edecek ve, eğer bu devletler haberdar edildiklerinden 24 saat sonra bir itiraz ileri sürmezler ise, ilgili Devletlere talepleri konusunda verdiği kararı en geç 48 saatlik nizami bir süre içinde bildirecektir.

Karadeniz'e kıyısı olmayan Devletler deniz kuvvetlerinin, Karadeniz'e bundan sonraki her girişi ancak yukarıdaki a) ve b) paragraflarında gösterilen toplam tonajın izin verdiği oranda olacaktır.

2 — Karadeniz'de bulunmalarının amacı ne olursa olsun, kıyıdar olmayan Devletlerin savaş gemileri b uzenizde 21 günden çok kalamayacaklardır.

MADDE : 19

Savaş zamanında, Türkiye savaşan olmadığı takdirde, savaş gemileri 10. ilâ 18. maddelerde belirtilen koşulların aynı koşullar altında Boğazlarda tam bir geçiş ve ulaşım serbestliğinden yararlanacaklardır.

Bununla birlikte, savaşan herhangi bir Devletin savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesi yasak olacaktır. şu kadar ki, işbu Sözleşmenin 25. maddesinin uygulama alanına giren durumlar ve keza Milletler Cemiyeti Misakı çerçevesinde imzalanıp bu misakın 18. maddesi hükümleri gereğince tescil ve yayınlanan ve Türkiye'yi bağlayan bir karşılıklı yardım andlaşması gereğince, saldırıya uğrayan bir Devlete yapılacak yardımlar bunun dışındadır.

Yukarıdaki paragrafta gösterilen istisinaî durumlarda 10. ilâ 18. maddelerde belirtilen sınırlamalar uygulanamayacaktır.

Yukarıdaki 2. paragrafta konulan geçiş yasağına rağmen, Karadeniz'e kıyısı olan veya olmayan savaşan Devletlere ait olup da bağlı bulundukları limanlardan ayrılmış bulunan savaş gemileri bu limanlara dönmek iznine sahiptirler.

Savaşan Devletler savaş gemilerinin Boğazlarda herhangi bir yakalama ya da zorlama başvurmaları, arama hakkını kullanmaları veya diğer herhangi bir düşmanca harekette bulunmaları yasaktır.

MADDE : 20

Savaş zamanında, Türkiye savaşan olduğu takdirde, 10. ilâ 18. maddeler hükümleri uygulanmayacaktır; savaş gemilerinin geçmesi tümüyle Türkiye Hükümetinin karar ve isteğine bırakılacaktır.

MADDE : 21

Türkiye, kendini pek yakın bir savaş tehlikesi tehdidine karşı gördüğü takdirde, işbu Sözleşmenin 20. maddesi hükmünü uygulama hakkına sahip olacaktır.

Yukarıdaki paragrafın Türkiye'ye verdiği yetkinin Türkiye tarafından kullanılmasından önce Boğazlardan geçmiş olup bu yolla bağlı oldukları limanlardan ayrılmış bulunan savaş gemileri bu limanlara dönebileceklerdir. Bununla birlikte şurası kararlaştırılmıştır ki Türkiye, davranış ve hareketi ile işbu maddenin uygulanmasına neden olan Devletin gemilerini bu haktan yararlandırmayabilir.

Türkiye Hükümeti, yukarıdaki 1. paragrafın kendine verdiği yetkiyi kullandığı takdirde, Yüksek Âkit Taraflar ile Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine bu hususta bir bildiri gönderecektir.

Milletler Cemiyeti Konseyi üçte iki çoğunlukla Türkiye'nin bu yolda almış olduğu önlemlerin haklı olmadığına karar verirse ve işbu Sözleşmeyi imzalamış Yüksek Âkit Tarafların çoğunluğu da yine aynı kararda bulunursa, Türkiye Hükümeti söz konusu önlemlerle işbu Sözleşmenin 6. maddesi gereğince alınmış olabilecek önlemleri kaldırmayı yükümlenir.

MADDE : 22

İçinde veba, kolera, sarıhumma, lekelihumma veya çiçek vak'akaları bulunan ya da içinde yedi günden az bir zaman önce bu hastalıklar bulunmuş olan savaş gemileriyle, beş defa 24 saatten az bir zamandan beri bulaşık bir limandan ayrılmış olan savaş gemileri, Boğazları karantina altında geçecekler ve Boğazların bulaştırılmasına imkân bırakmamak için gerekli koruma önlemlerini gemideki araçlarla sağlamak zorunda olacaklardır.

BÖLÜM III — HAVA GEMİLERİ

MADDE : 23

Sivil hava gemilerinin Akdeniz ile Karadeniz arasında geçişini sağlamak için, Türkiye Hükümeti Boğazların yasak bölgeleri dışında bu geçişe ayrılmış hava yollarını gösterecektir; sivil hava gemileri Türkiye Hükümetine, arızî uçuşlar için üç gün önceden bir ön-ihbarda ve düzenli hizmet uçuşları için geçiş tarihlerini belirten genel bir ön-ihbarda bulunarak bu yolları kullanabileceklerdir.

Öte yandan, Boğazların yeniden askerîleştirilmesine rağmen, Türkiye Hükümeti, Türkiye'de yürürlükteki hava ulaşımı düzenlemelerine göre Avrupa ile Asya arasında Türkiye toprakları üstünde uçmalarına

izin verilmiş olan sivil hava gemilerinin tam bir güvenlikle geçmeleri için gerekli kolaylıkları gösterecektir. Uçuş izni verilmiş olan durumlarda Boğazlar bölgesinde izlenecek yol zaman zaman zaman gösterilecektir.

BÖLÜM IV — GENEL HÜKÜMLER

MADDE : 24

Boğazlar rejimine ilişkin 24 Temmuz 1923 tarihli Mukavelename gereğince kurulmuş olan Uluslararası Komisyonun yetkileri Türkiye Hükümetine devredilmiştir.

Türkiye Hükümeti 11, 12, 14 ve 18. maddelerin uygulanışına ilişkin istatistikleri toplamayı ve bilgileri vermeyi yükümlenir.

Türkiye Hükümeti, bu Sözleşmenin savaş gemilerinin Boğazlardan geçişine ilişkin her hükmünün yerine getirilişine nezaret edecektir.

Türkiye Hükümeti, yabancı bir deniz kuvvetinin yakında Boğazlardan geçeceğinden haberdar edilir edilmez, bu kuvvetin kuruluşunu, tonajını, Boğazlara girişi için öngörülen tarihi ve gerekirse muhtemel dönüş tarihini Yüksek Âkit Tarafların Ankara'daki temsilcilerine bildirecektir.

Türkiye Hükümeti Boğazlarda yabancı savaş gemilerinin gidiş-gelişini gösteren ve ticarete ve işbu Sözleşmenin öngördüğü deniz ve hava ulaşımına yararlı her türlü bilgiyi içeren yıllık bir raporu Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğiyle Yüksek Âkit Taraflara verecektir.

MADDE : 25

İşbu Sözleşmenin hiçbir hükmü, Türkiye için veya Milletler Cemiyeti üyesi herhangi başka bir Yüksek Âkit Taraf için Milletler Cemiyeti Misakından doğan haklar ve yükümlülükleri ihlâl edemez.

BÖLÜM V — SON HÜKÜMLER

MADDE : 26

İşbu Sözleşme en kısa bir süre içersinde onaylanacaktır.

Onay belgeleri, Paris'de Fransa Cumhuriyeti Hükümeti Hazinei Evrakına tevdi edilecektir.

Japonya Hükümeti, onay işleminin yapılmış olduğunu Paris'deki siyasî mümessili aracılığıyla Fransa Cumhuriyeti Hükümetine bildirmekle yetinebilecek ve bu takdirde onay belgesini mümkün olan süratle ulaştıracaktır.

Türkiye'ninki de dahil olmak üzere altı onay belgesi tevdi edili edilmez bir tevdi tutanağı düzenlenecektir. Bundan önceki paragrafta belirtilen bildiri, bu hususta, onay belgesi tevdiine denk olacaktır.

İşbu Sözleşme bu tutanak tarihinden başlayarak yürürlük kazancaktır.

Fransa Hükümeti, bundan önceki paragrafta belirtilen tutanak ile sonradan tevdi edilecek onay belgelerinin tevdi tutanaklarının aslına uygun birer örneğini Yüksek Âkit Tarafların hepsine verecektir.

MADDE : 27

Yürürlüğe girişinden başlayarak, işbu Sözleşme, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşmasını imzalayan herhangi bir devletin katılmasına açık olacaktır.

Herhangi bir katılma diplomasi yoluyla Fransa Cumhuriyeti Hükümetine, ve onun tarafından da Yüksek Âkit Tarafların hepsine duyurulacaktır.

Bu katılma, Fransa Hükümetine yapılan bildiri tarihinden itibaren geçerli olacaktır.

MADDE : 28

İşbu Sözleşme, yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak yirmi yıl süreyle yürürlükte kalacaktır.

Bununla birlikte, işbu Sözleşmenin 1. maddesinde yinelenen geçiş ve ulaşım serbestliği ilkesinin süresi sınırsızdır.

Sözü geçen yirmi yıllık sürenin bitiminden iki yıl önce hiçbir Yüksek Âkit Taraf Fransa Hükümetine fesih bildirisinde bulunmamış ise, işbu Sözleşme, bir fesih bildirisi gönderilmesinden başlayarak iki yıl geçinceye kadar yürürlükte kalacaktır. Böyle bir bildiri Fransa Hükümetince Yüksek Âkit Taraflara duyurulacaktır.

İşbu Sözleşme, bu madde hükümlerine göre feshedildiği takdirde, Yüksek Âkit Taraflar yeni bir Sözleşmenin hükümlerini saptamak üzere kendilerini bir konferansta temsil ettirmek hususunda anlaşmışlardır.

MADDE : 29

İşbu Sözleşmenin yürürlüğe konusundan başlayarak her beş yıllık sürenin sonunda Yüksek Âkit Taraflardan her biri, işbu Sözleşmenin bir ya da birkaç hükmünün değiştirilmesini önerebileceklerdir.

Yüksek Âkit Taraflardan birince yapılacak değişiklik isteğinin kabul edilebilmesi için, eğer 14. veya 18. maddelerin değişmesi isteniyorsa diğer bir Yüksek Âkit, ve eğer başka herhangi bir maddenin değişmesi isteniyorsa diğer iki Yüksek Âkit tarafından öneride bulunulmalıdır.

Böylece yapılacak değişiklik talebi, cari beş yıllık sürenin bitiminden üç ay önce Yüksek Âkit Tarafların herbirine bildirilmelidir. Bu bildiri önerilen değişikliklerin niteliğini ve nedenlerini kapsayacaktır.

Bu öneriler üzerinde diplomasi yoluyla bir sonuca varmak mümkün olmazsa, Yüksek Âkit Taraflar bu konuda toplanacak bir Konferansta kendilerini temsil ettireceklerdir.

Bu Konferans ancak oybirliği ile karar verebilecektir. Bu hükümden 14. madde ile 18. maddeyle ilgili değişiklik halleri müstesna olup, bunlar için Yüksek Âkit Tarafların dörtte üç çoğunluğu yetecektir.

Bu çoğunluk, Türkiye dahil, Karadeniz'e kıyısı olan Yüksek Âkit Tarafların dörtte üçünü içine almak suretiyle hesaplanacaktır.

..... Yukarda isimleri yazılı Temsilciler işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

Montrö'de 20.7.1936'da onbir nüsha olarak düzenlenmiştir. Temsilcilerce mühürlenene birinci nüsha Fransa Hazinei Evrakına konulacak, öbür nüshalar imzacı Devletlere teslim edilecektir.

İşbu hükümler, Milletler Cemiyeti üyesi olmayan..... Japonya'nın durumunu gerek Cemiyet Misakına gerek... akdetmiş olduğu Karşılıklı Yardım Andlaşmalarına göre hiçbir biçimde değiştirmez ve Japonya özellikle 19. ve 25. maddeler hükümleri çerçevesinde bu andlaşmalar hakkında takdir serbestliğini tam olarak koruduğunu beyan eder.

EK I

1. İşbu Sözleşmenin 2. maddesi gereğince alınabilecek vergi ve harçlar aşağıdaki tabloda gösterilenler olacaktır. Türkiye Hükümetinin bu vergi ve harçlarda kabul edebileceği indirim, bayrak ayrımı gözetilmeksizin uygulanacaktır.

Her net hacim tonilatosu
(net register tonnage)
üzerinden alınacak resim
veya harç miktarı

Yapılan hizmetin niteliği

Altın frank

a) Sağlık denetimi	0,075
b) Fenerler, ışıklı şamandıralar, geçit şamandıraları vb :	
800 tona kadar	0,42
800 tondan fazlası	0,21
c) Kurtarma hizmeti : buna tahlisiye sandalları, roket istasyonları, sis düdükleri, radyofarlar ve (b) fıkrasında sözü edilmeyen ışıklı şamandıralar veya aynı türden diğer tesisat dahildir.	0,10

2. İşbu Ekin 1. paragrafına bağlı tabloda gösterilen vergi ve harçlar Boğazlardan iki kez geçiş içindir (Yani Ege Denizinden Karadenize bir geçiş ve Ege Denize dönüş yolculuğu ya da Karadenizden Ege Denize Boğazlardan bir geçiş ve sonra Karadenize dönüş); bununla birlikte eğer bir ticaret gemisi gidiş yolculuğu için Boğazlara girdiği tarihten başlayarak altı aydan fazla bir zaman sonra duruma göre Ege Denize veya Karadenize dönmek üzere Boğazlardan tekrar geçerse bu gemi bayrak ayrımı gözetilmeksizin bu vergi ve harçları ikinci kez ödemekle yükümlü tutulabilir.

3. Eğer, bir ticaret gemisi gidiş geçişinde dönmeyeceğini beyan ederse, işbu Ekin 1. paragrafının (b) ve (c) fıkralarında öngörülen vergi ve harçlar hususunda tarifenin yarısını ödeyecektir.

4. İşbu Ekin 1. paragrafına bağlı tabloda belirtilen ve sözkonusu hizmetlerin gerektirdiği masrafları kapatmağa ve ihtiyat akçesi ya da makul bir döner sermaye saklanması için gerekli tutardan yüksek olma-

yacak olan vergi ve harçlar ancak işbu Sözleşmenin 29. maddesi hükümleri uygulanmakla arttırılacak veya tamamlanacaktır. Bunlar ödeme tarihlerindeki kambiyo fiyatına göre altın frank veya Türk parası olarak hesaplanır.

5. Ticaret gemileri kılavuzluk ve römorkaj gibi isteğe bağlı hizmetler için, böyle bir hizmet, gemilerin acenta veya kaptanlarının istemi üzerine Türk makamları tarafından gereği gibi yapıldığında. vergi ve harç ödemeye mecbur tutulabilirler, Türkiye Hükümeti işbu isteğe bağlı hizmetlerin yapılması için alınacak vergi ve harçlar tarifelerini zaman zaman yayımlayacaktır.

6. İşbu tarifeler, sözü geçen hizmetlerin 5. madde uygulanarak zorunlu kılındığı durumlarda yükseltilmeyecektir.

EK II

A. Maimahrec (deplasman tonu) esası :

1. Bir suüstü gemisinin deplasman tonu; tam mürettebatı ve makina ve kazanlarıyla denize açılmaya hazır olan ve makina ve kazanlarının beslenmesine mahsus yakıtı ile yedek suyu dışında bütün silahları ve her türlü cephanesini, tesisatını, donanımını, kumanyasını, mürettebatı için tatlı suyu, çeşitli yiyecekleri ve savaş sırasında taşıyacağı her çeşit aletler ve takımlar ve yedek parçalarını yüklemiş olan, yapımı bitirilmiş bir geminin deplasman tonudur.

2. Bir denizaltı gemisinin deplasman tonu; tam personeli ve motor cihazı ile denize açılmaya hazır olan ve yakıtı, yağlama yağı, tatlı suyu ve her çeşit (Ballast) suyu dışında bütün silahlarını ve her türlü cephanesini, tesisatını, donanımını, mürettebatının kumanyasını ve savaş sırasında taşıyacağı çeşitli alet ve takımları ve her çeşit yedek parçaları yüklemiş bulunan (dalma sarnıçlarının suyu hariç) yapımı tamamlanmış geminin su üstünde deplasman tonudur.

3. «ton» kelimesi, «metrik ton» terimindekinden ayrı 1.016 kilogramlık (2.240 librelilik) bir tonu ifade eder.

B. Sınıflar :

1. Hattıharp gemileri aşağıdaki iki ikincil sınıftan birine giren suüstü savaş gemileridir :

a. Uçak anagemileri, yardımcı gemiler veya (b) ikincil sınıfına giren hattıharp gemilerinden başka, deplasman tonu 10.000 (10.160 metrik ton) tondan fazla olan ya da 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla donatılmış suüstü savaş gemileridir.

b. Uçak anagemilerinden başka deplasman tonu 8.000 (8.128) metrik ton) tondan yukarı olmayan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı bir topla donatılmış suüstü savaş gemileridir.

2. Uçak anagemileri, hacimleri ne olursa olsun, başlıca uçak taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için yapılmış ya da donanmış suüstü savaş gemileridir. Eğer, bir savaş gemisi başlıca uçak taşımak ve bunları denizde harekete geçirmek için yapılmamış ya da donanmamış ise bu gemiye bir inme veya havalanma güvertesinin kurulması bunun uçak anagemileri sınıfına sokulmasını gerektirmez.

Uçak anagemileri sınıfı, iki ikincil sınıfa ayrılır, şöyle ki :

(a) Uçakların uçabilecekleri veya konabilecekleri bir güverte ile donatılmış olan gemiler;

(b) Yukarıda 'a' paragrafında tanımlanan bir güverte ile donanmış bulunmayan gemiler.

3. Hafif suüstü gemileri, uçak gemileri, küçük savaş gemileri ya da yardımcı gemilerden başka deplasman tonu 10.000 (10.160 metrik ton) tonu geçmemek üzere 100 tondan (102 metrik ton) fazla olan ve 203 milimetre (8 pus) çapından yukarı topla donatılmış bulunmayan suüstü savaş gemileridir.

Hafif suüstü gemileri sınıfı üç ikincil sınıfa ayrılır, şöyle ki :

a) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı bir top taşıyan gemiler,

b) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı top taşımayan ve deplasman tonu 3.000 (3.048 metrik ton) tondan yukarı olan gemiler,

c) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı top taşımayan ve deplasman tonu 3.000 (3.048 metrik ton) tondan yukarı olmayan gemiler.

4. Denizaltı gemileri, denizin yüzeyi altında gidip-gelmek için yapılmış bütün gemilerdir.

5. Küçük savaş gemileri, yardımcı gemilerden başka deplasman tonu 2.000 (2.032 metrik ton) tonu geçmemek üzere 100 (102 metrik ton) tondan fazla olan fakat aşağıdaki niteliklerin hiçbirini taşımayan suüstü savaş gemileridir :

a) 155 milimetre (6.1 pus) çapından yukarı bir topla donatılmış olmak;

b) Torpil atmak için yapılmış veya donatılmış bulunmak;

c) 20 milden fazla hız sağlamak üzere yapılmış olmak :

6. Yardımcı gemiler, askeri filoya mensup olup deplasman tonu 100 tondan (102 metrik ton) bulunan, normal olarak filo hizmetinde veya asker taşımada ya da savaşan gemilerin kullanıldıkları hizmetten başka herhangi bir hizmette kullanılan, savaşan gemi olmak için özellikle yapılmamış bulunan ve aşağıdaki niteliklerden hiç birini taşımayan suüstü gemileridir :

a) 155 milimetre (6.1 pus) dan yüksek çapta bir topla donanmış olmak;

b) 76 milimetre (3 pus) dan yüksek bir çapta sekiz toptan fazla donanmış olmak;

c) Torpil atmak için yapılmış ya da donanmış bulunmak;

d) Zırhlı levhalarla korunmak üzere yapılmış olmak;

e) 28 milden fazla bir hıza erişmek için yapılmış olmak;

f) Uçakları denizde harekete getirmek üzere özellikle yapılmış ya da donatılmış olmak;

g) Uçak uçurmak için, ikiden fazla aletle donanmış bulunmak.

C. Yaşını doldurmuş gemiler :

Aşağıdaki sınıflara ve ikincil sınıflara giren gemiler yapımlarından başlayarak aşağıda sayıları gösterilen yıllar geçince «Yaşını doldurmuş» sayılacaklardır.

a. Bir hattıharb gemisi için	26 yıl
b. Bir uçak anagemisi için	20 yıl
c. (a) ve (b) ikincil sınıflarından bir hafif suüstü gemisi için :	
i) 1 Ocak 1920 tarihinden önce tezgaha konmuş ise	16 yıl
ii) 31 Aralık 1919 tarihinden sonra tezgaha konmuş ise	20 yıl
d. (c) ikincil sınıfına giren bir hafif suüstü gemisi için	16 yıl
e. Bir denizaltı gemisi için	13 yıl

EK III

Japon donanmasına mensup, aşağıda belirtilen yaşını doldurmuş üç okul gemisi arasından iki geminin Boğazlardaki limanları birlikte ziyaretine izin verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu iki geminin toplam tonajı bu durumda 15.000 tona eşit sayılacaktır.

	Tezgaha konma tarihi	Hizmete girme tarihi	Deplasman tonu	Silahları
Asama	20.10.1896	18.3.1899	9.240	4x200 mm. 12x150 mm.
Yakumo	1.9.1898	20.4.1900	9.010	4x200 mm. 14x150 mm.
İwate	11.11.1898	18.3.1901	9.180	4x200 mm. 14x150 mm.

EK IV

1. İşbu Sözleşmenin 18. maddesinde öngörülen Karadenize kıyıda devletlere ait filoların tonaj toplamının hesabına dahil edilecek gemilerin sınıfları ve ikincil sınıfları aşağıdaki gibidir :

Hattıharp gemileri :

- (a) ikincil sınıfı
- (b) ikincil sınıfı

Uçak ana gemileri :

- (a) ikincil sınıfı
- (b) ikincil sınıfı

Hafif suüstü gemileri :

- (a) ikincil sınıfı
- (b) ikincil sınıfı
- (c) ikincil sınıfı

Denizaltı gemileri :

İşbu Sözleşmeye bağlı II numaralı Ekteki tanımlara göre, tonaj toplamının hesabında dikkate alınması gereken deplasman tonu III numaralı Ekte tanımlanan deplasman tonu esasıdır. Sözü geçen Ekte tanımlandığı üzere ancak «Yaşını doldurmamış» gemiler dikkate alınacaktır.

2. 18. maddenin (b) fıkrasında öngörülen bildirimin ayrıca işbu Ekin 1. fıkrasında sözü edilen sınıf ve ikincil sınıf gemilerin tonaj toplamını içine alması gerekir.

PROTOKOL

Bugünkü tarihli Sözleşmeyi imza ettikleri sırada, aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, Hükümetlerini yüküm altına alarak aşağıdaki hükümleri kabul ettiklerini beyan ederler :

1. Türkiye, bu Sözleşmenin başında tanımlanan Boğazlar bölgesini derhal yeniden askerileştirebilecektir.

2. 15 Ağustos 1936 tarihinden başlayarak Türkiye Hükümeti, bu Sözleşmede açıklanan rejimi geçici olarak uygulayacaktır.

3. İşbu Protokol bugün tarihten itibaren geçerli olacaktır.

Montrö'de yirmi Temmuz bin dokuz yüz otuz altı tarihinde düzenlenmiştir.